

Пограймося в отруту!

Рей Бредбері

Рей Бредбері

Пограймося в отруту!

МАЄСТАТ СЛОВА

М А Є С Т А Т С Л О В А

Рей Бредбері

**ПОГРАЙМОСЯ
В ОТРУТУ!**

® ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

УДК 82/89
ББК 84.7 США

Б 87

Серію «Маєстат слова»
засновано 2004 року

Copyright © 2003 by Ray Bradbury
Copyright 1944, 1945, 1946, 1947, 1948, 1963, 1973,
1985, 1995, 1996 by Ray Bradbury.

Друкується з дозволу правовласника
The Ray Bradbury Literary Works LLC,
c/o Don Congdon Associates, Inc.

Примітки Бориса Щавурського

Бредбері Р.

Б 87 Пограймося в отруту! : оповідання /
Р. Бредбері ; пер. з англ. – Тернопіль : Нав-
чальна книга – Богдан, 2017. – 240 с. – (Серія
«Маєстат слова»).

ISBN 966-692-431-5 (серія)

ISBN 978-966-10-4741-8

УДК 82/89
ББК 84.7 США

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути
відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора
перекладу чи видавця.*

ISBN 966-692-431-5 (серія)
ISBN 978-966-10-4741-8

© Навчальна книга–Богдан, 2017

Ягода на дні чаші

Вільям Ектон звівся на ноги. Годинник над каміном пробив опівніч.

Він подивився на свої пальці, і на велику кімнату, і на чоловіка, який лежав на підлозі. Вільям Ектон, чиї пальці так звично натискали клавіші друкарської машинки та з любов'ю смажили яєчню з беконом на сніданок, тепер учинив убивство тими самими десятима кривими пальцями.

Він ніколи не думав про себе як про скульптора, але тепер, дивлячись униз на тіло на відполірованій дерев'яній підлозі, усвідомив, що якимось творчим стисненням, викривленням і скручуванням людської глини він оволодів цим чоловіком на ім'я Дональд Гакслі і змінив його зовнішній вигляд, кожен складник його тіла.

Руками своїх пальців він прибрав строгий блиск очей Гакслі, замінив його на сліпу тупість холодних очниць. Завжди рожеві та чуттєві губи розкрилися, щоби явити великі зуби, жовті різці, нікотинові ікла, золоті кутні зуби. Ніс, раніше рожевий, тепер був поцяткований, блідий, зне-

барвлений. Так само і вуха. Руки Гакслі на підлозі були розкриті, вони вперше у своєму житті просили, а не вимагали.

Так, це була художня концепція. Загалом, зміна додала Гакслі доброти. Смерть зробила його приємним чоловіком, з яким можна мати справу. Тепер ви можете з ним говорити і він слухатиме.

Вільям Ектон поглянув на свої пальці.

Це було зроблено. Тепер вже нічого не змінити. Чи хтось чув? Він прислухався. Ззовні долинав звичайний нічний шум вулиці. Ніхто не грюкає у двері, не виламують вхід, не вимагають впустити. Убивство, себто скульптурне перетворення теплої глини на холодну, було здійснене – і ніхто про це не знає.

Що тепер? Годинник бив опівніч. Кожен удар істерично штовхав його до дверей. Поспішати, забиратися, бігти, ніколи не повертатися, сісти на потяг, спіймати таксі, геть, подалі, йти, бігти, крокувати, але вирватися звідси!

Його руки плавали й оберталися перед очима.

Неспішно обмірковуючи все, він сплів їх. Вони ніби злилися з повітрям, здава-

лися легкими, наче пір'їни. «Чому він так на них дивиться? – запитав він себе. – Чи було в них щось особливе, що він мав призупинити після успішного задушення й дослідити вигин за вигином?»

Це були звичайні руки. Не товсті і не худі, не довгі і не короткі, не волохаті і не безволосі, без манікюру, але й не брудні, не м'які і не мозолисті, не зморшкуваті і не гладенькі. Не вбивчі, але ж і не безневинні. Коли він дивився на них, то вони здавалися йому дивом.

Його цікавили аж ніяк не руки, й аж ніяк не пальці. У заціпенілому безчассі після вчиненого насильства його цікавили винятково *кінчики* пальців.

Годинник цокав над каміном.

Вільям Ектон опустився на коліна над тілом Гакслі, вийняв носовичок з кишені мерця і взявся методично витирати ним горло Гакслі. Він ретельно і з несамотою енергією витер не лише горло, а й обличчя і шию. Потім звівся на ноги.

Подивився на горло. Подивився на відполіровану підлогу. Повільно схилився й обмахнув підлогу кількома порухами хустинки, а потім взявся терти і вишкря-

бувати її. Спершу навколо голови трупа, а потім біля рук. А потім почав чистити підлогу навколо всього тіла. Витер її на цілий ярд з усіх боків. А потім ще на два ярди. А потім на три в усіх напрямках. А потім...

Потім він зупинився.

Це була мить, коли він побачив увесь будинок, – дзеркальні коридори, різьблені двері, розкішні меблі, – і почув дуже виразно, наче хтось повторив слово у слово, все, що сказав йому Гакслі всього лише годину тому.

Палець на дверному дзвонику Гакслі. Двері відчиняються.

– О! – Гакслі шокований. – Це ти, Ектоне?!

– Де моя дружина, Гакслі?

– Ти дійсно гадаєш, що я тобі скажу? Не стій тут, мов ідіот. Якщо хочеш поговорити про справи, то заходь. Крізь ці двері. Сюди. У бібліотеку.

Ектон *торкнувся* дверей бібліотеки.

– Питимеш?

– Мені не завадить. Не можу повірити, що Лілі пішла, що вона...

– Є пляшка бургундського, Ектоне. Можеш принести її з кабінету?

Так, принести. *Узяти її. Торкнутися її.* Він зробив це.

– Тут є деякі цікаві першодруки, Ектоне. Помацай цю палітурку. *Помацай.*

– Я прийшов не за книгами, я...

Він *торкнувся* книг на столі у бібліотеці і *торкнувся* пляшки бургундського та келихів.

Тепер, сидячи непорушно на підлозі з носовичком у руках побіля холодного тіла Гакслі, він оглядав будинок, стіни, меблі, і його очі розширилися, а губи розкрилися від приголомшення, адже він розумів, що бачить. Він заплющив очі, опустив голову, стиснув носовичок між пальцями, зім'явши його, і покусував губи, щоби якось опанувати себе.

Відбитки пальців були всюди, *всюди!*

– Візьмеш бургундське, Ектоне? Пляшку бургундського? Сам? Бо я жахливо стомився. Розумієш?

Пара рукавичок.

Перш ніж він зробить іще щось, перш ніж відчистить ще якусь ділянку, треба роздобути пару рукавичок, бо ж він може

ненароком після витирання знову залишити відбитки.

Ектон запхав руки в кишені. Пройшов через будинок до стійки для парасоль у вестибюлі, до вішалки для капелюхів. Пальто Гакслі. Він вивернув його кишені.

Рукавичок не було.

Знову руки у кишенях. Він піднявся нагору, рухаючись дуже обережно, не дозволяючи собі нічого різкого, нічого спонтанного. Він із самого початку зробив помилку, що не взяв із собою рукавичок. Утім, він не *планував* убивства, і його підсвідомість, яка, можливо, знала про злочин до його вчинення, не припускала, що знадобляться рукавички. Тож тепер йому доводиться пітніти через цю помилку. Десь у будинку має бути принаймні пара рукавичок. Він має поспішати, адже є ризик, що хтось може відвідати Гакслі навіть о такій пізній порі. Багаті друзі, що заходять і виходять з випивкою, сміються, галасують, приходять і йдуть без привітань чи прощань. Він має завершити до шостої ранку, коли друзі Гакслі приїдуть забрати його у подорож до аеропорту і Мехіко...

Ектон поспішав, коли відкривав шухляди і ящики нагорі. Він користувався носовичком, щоби не лишити відбитків. Він обстежив сімдесят чи вісімдесят шухляд у шістьох кімнатах, лишаючи їх відкритими, наче запрошував для розмови. Щоразу він все кидав і біг до наступного комода чи шафи. Він почувався голим, допоки не знайде рукавички. Він може відчистити носовичком увесь будинок, усі доступні поверхні, де могли зостатися відбитки пальців, а потім випадково торкнутися стіни тут чи там і приректи себе одним мікроскопічним звивистим символом! Бо це ж наче ті воскові печаті на старожитніх папірусах, де перед тим обсушували чорнильний підпис, посипали його піском, щоби він швидше підсох, а потім внизу прикладали перстень з печаткою. І з його боку це буде те саме, якщо тут залишиться один, хоча б *один*, його відбиток! Проте його трактування вбивства не сягає аж настільки далеко, щоби зоставляти власну печать.

«Більше шухляд! Спокійно, пильно, обережно», – говорив він собі.

На дні вісімдесят п'ятої шухляди він знайшов рукавиці.

– О, Боже, Боже! – він затріснув комод і зітхнув.

Спробував одягнути рукавички, гордо розпрямив їх, застібнув. Вони були м'які, сірі, щільні, непроникні. Тепер він міг робити будь-що і не лишити жодного сліду. Він помацав свій ніс у дзеркалі спальні, облизав зуби.

– Ні! – вигукнув Гакслі.

Який же нечестивий план це був!

Гакслі упав на підлогу, упав *навмисно!* Який до біса розумний чоловік! Униз на дерев'яну підлогу і потягнув Ектона за собою. Вони качалися, і боролися, і дряпалися по тій підлозі, і лишали відбитки, безліч відбитків пальців! Гакслі відкотився на кілька футів, а Ектон тягнувся за ним, щоби зімкнути руки навколо шиї і душити доти, доки життя не вийде з нього, наче паста з тюбика.

З одягненими рукавицями Вільям Ектон повернувся до кімнати і присів на підлогу, щоби стомлено почати роботу з чищення кожного її дюйма. Він витирав її дюйм за дюймом, дюйм за дюймом, аж доки майже не почав бачити у ній влас-

не зосереджене і спітніле обличчя. Потім перейшов до столу і витер його ніжку, від низу через виступи до верхівки. Він дійшов до чаші з восковими ягодами, відчистив срібло, взяв кілька ягід і витер їх, але ягоду на дні залишив.

– Я певен, що не торкався її, – сказав він.

Після столу він підійшов до картини, що висіла над ним.

– Переконаний, що не торкався її, – сказав він.

І продовжив стояти і дивитися на неї.

Потім глянув на всі кімнатні двері. Якими дверима він користувався? Він не пам'ятав. Отже, треба відчистити усі. Він почав з ручок, витер їх усі, а потім самі двері, згори і донизу, аби не лишити жодного шансу. Потім він перейшов до всіх меблів у кімнаті, протер бильця крісла.

– Крісло, на якому ти сидиш, Ектоне, часів Луї XIV. Відчуй цей матеріал, – сказав Гакслі.

– Я прийшов говорити не про меблі, Гакслі! Я прийшов через Лілі.

– Та перестань, не переймайся так сильно. Ти ж знаєш, вона не любить тебе.

Вона сказала мені, що поїде зі мною у Мехіко завтра.

– З тобою, твоїми грошима і твоїми клятими меблями!

– Це хороші меблі, Ектоне. Будь гарним гостем, поглянь на них.

Відбитки можуть знайти і на тканині.

– Гакслі! – Вільям Ектон подивився на тіло. – Ти здогадувався, що я збираюся тебе вбити? Чи твоя підсвідомість про це здогадувалася на кшталт моєї? І чи це твоя підсвідомість сказала тобі змусити мене бігати будинком, торкаючись усього: книг, посуду, дверей, крісел? Невже ти *настільки* розумний?

Він ретельно витер крісла зіжмаканим носовичком. Потім згадав про тіло – *його* він ще не витирав. Він перейшов до нього і заходився витирати його з усіх боків, кожну частину поверхні. Він навіть почи- стив взуття, щоби нічого не лишилося.

Після взуття на його обличчі з'явився неспокій, і за мить він підвівся та підійшов до столу.

Він дістав і обтер воскову ягоду із дна чаші.

– Так краще, – прошепотів він і повернувся до тіла.

Проте коли він присів над тілом, його очі сіпнулися, а на губах прочитувалося вагання. Він знову підвівся і ще раз підійшов до столу.

І протер раму картини.

Під час протирання рами він звернув увагу на...

На стіну.

– Але це, – сказав він, – *по-дурному*.

– Ой! – зойкнув Гакслі, відбиваючись від нього.

Він штовхнув Ектона, і вони почали боротися. Ектон упав, звівся, *торкнувся* стіни і знову побіг до Гакслі. Він задушив Гакслі. Гакслі помер.

Ектон змусив себе відвернутися від стіни, йому потрібно було все зважити. Образливі слова і дії зникли з його свідомості, він змусив їх до цього. Потім поглянув на всі чотири стіни.

– Сміхота! – сказав він.

Краєм ока помітив дещо на стіні.

– Не звертатиму уваги, – сказав він, аби відволіктися. – Тепер наступна кімната! Треба бути послідовним. Ми були

разом у передпокої, у бібліотеці, у цій кімнаті, в обідній кімнаті і на кухні.

Позаду нього на стіні була пляма.

Чи не була?

Він сердито обернувся.

– Гаразд, гаразд, просто щоби *переко-
натися*, – він підійшов і не знайшов жод-
ної плями.

Хоча, одна *маленька* була, ось *тут*.
Він витер її. У будь-якому разі, там не
було відбитків. Коли він покінчив з нею,
то торкнувся рукою стіни, оглянув її і так,
і с'як, а потім м'яко сказав:

– Ні.

Він поглянув ще раз – угору, і вниз,
і вправо, і вліво, і тихо вимовив:

– Це забагато.

Яка там площа?

«Без поняття».

Та попри сумніви його рука почала ав-
томатично чистити стіну.

Він пильно поглянув на свою руку і на
шпалери. Глянув через плече в іншу кім-
нату.

– Треба піти туди і витерти дійсно важ-
ливе, – сказав він собі, але рука лишила-
ся на місці, так ніби підтримувала стіну

або його самого. Його обличчя зробилося злим.

Він узявся мовчки скребти стіну – вниз і вгору, вперед і назад, униз і вгору. Так високо, наскільки міг дотягнутися, і так низько, наскільки міг нахилитися.

– Це ж смішно, о Боже, як же смішно!

Однак ти маєш бути певен, говорили йому власні думки.

– Так, я *повинен* бути певен, – відповів він.

Він закінчив одну стіну, а потім...

Почав іншу стіну.

– Котра година?

Він поглянув на годинник над камином. Година минула. П'ять хвилин на другу ночі.

Задзвонили у двері.

Ектон завмер, витріщився на двері, на годинник, на двері, на годинник.

Хтось гучно грюкнув у двері.

Минула довга хвилина. Ектон не дихав. Без свіжого повітря в легенях він почав відчувати слабкість і пітніти. Тиша в його голові сповнилася гучними холодними хвилями, які билися об важкі скелі.

– Гей, там! – вигукнув п'яний голос. – Я знаю, що ти там, Гакслі! Відчиняй! Це

Біллі-бой, п'яний, як чіп! Гакслі, старий
друзяко, відчиняй-но.

– Забирайся, – прошепотів беззвучно
Ектон.

– Гакслі, ти ж там, я чую, як ти *дихаєш!* – кричав далі п'яний голос.

– Так, я тут, – прошепотів Ектон, який
почувався млявим і незграбним на підлозі,
незграбним, похололим і німим. – Так.

– Чорт! – мовив голос і розчинився
у тумані. Кроки почовгали далі. – Чорт...

Ектон довго стояв із заплющеними
очима, відчуваючи аж у голові калатання
серця. Коли він, зрештою, розплющив очі,
то поглянув на нову стіну перед ним і зва-
жився заговорити.

– Дурниця, – сказав він. – Ця стіна без-
доганна. Я не *торкався* її. Треба поспі-
шати. Поспішати. Час, час. Лише кілька
годин до того, як припруться його дурні
друзі!

Він обернувся.

Краєм ока зауважив дрібне павутиння.
Коли він повернувся спиною, то павучки
виповзли і почали займатися своєю делі-
катною роботою. Не на стіні зліва, яку він
витер, а на тих трьох, які ще не чіпав. Що-

разу, коли він дивився на павуків, вони ховалися, і виповзали тільки тоді, коли він відвертався.

– З цими стінами все нормально, – на-полягав він. – Я не торкався їх!

Ектон підійшов до письмового столу, за яким раніше сидів Гакслі. Він висунув шухляду і дістав те, що шукав. Невелике збільшувальне скло, яке Гакслі іноді ви-користовував для читання. Від узяв лупу і стривожено підійшов до стіни.

Відбитки пальців.

– Та це ж не мої! – нервово засміявся він. – Я не лишав їх тут! Я певен, що не лишав! Це слуга, дворецький чи, може, покоївка!

На стіні їх було повно.

– Ось цей, наприклад, – сказав він. – Довгий і загострений. Можу закластися, що жіночий.

– Точно?

– Точно!

– Певен?

– Так!

– Без сумнівів?

– О, так.

– Абсолютно?

– Так, чорт, так!

– Та все одно витри, про всяк випадок.

– О, Боже!

– Оцю пляму, га, Ектоне?

– І ось цю, що тут, – поглузував Ектон. – Це відбиток чоловічий.

– Ти певен?

– Не починай *це* знову! – огризнувся він і витер.

Ектон зняв рукавичку і підняв тремтячу руку до світла.

– Поглянь на це, ідіоте! Бачиш, який тут малюнок? Бачиш?

– Це нічого не доводить!

– Що ж, гаразд! – Ектон із люттю взявся витирати стіну – вгору і вниз, уперед і назад у рукавичках, пітніючи, буркочучи, нахилиючись і підводячись, і щоразу все більше буряковіючи на лиці.

Він зняв свій плащ і поклав його на стілець.

– Друга ночі, – сказав він, коли завершив стіну і подивився на годинник.

Ектон підійшов до чаші і взявся за воскові ягоди, протер ту, що була на дні, а потім поклав назад і витер раму картини.

Він подивився на люстру.

Його пальці сіпнулися.

Ектон облизав губи і поглянув на люстру, потім убік, потім знову на неї, потім на тіло Гакслі, а потім знову на кришталеву люстру із довгими підвісками з різнокольорового скла.

Він узяв крісло і поставив його під люстрою, потім став на нього одною ногою і піднявся, а тоді зліз і відкинув його вбік, люто і зі сміхом. Відтак Ектон вибіг із кімнати, залишивши одну стіну невитертою.

В обідній кімнаті він підійшов до столу.

– Хочу показати тобі моє григоріанське начиння, Ектоне, – сказав Гакслі. Ох, цей знайомий, *гіпнотичний* голос!

– Мені ніколи, – відказав Ектон. – Мені треба побачити Лілі...

– Дурниці, поглянь ось на срібло, на цю вишукану майстерність.

Ектон зупинився над столом, де лежали коробки зі столовим начинням, і знову пригадував голос Гакслі, всі його рухи і доторки.

Він витер кожну виделку і ложку, не забувши зняти зі стіни всі металеві тарелі та керамічні миски...

– Це чудовий зразок кераміки Гертруди й Отто Нацлерів, Ектоне. Ти знайомий із їхньою роботою?

– *Вона* чудова.

– Візьми. Переверни. Поглянь на витонченість цієї чаші. Вона оброблена вручну, тонка, наче яєчна шкаралупа, неймовірно. І ще ця вражаюча вулканічна поволока. Візьми її, *давай*, візьми, я не проти.

ВІЗЬМИ. ДАВАЙ. ПІДНІМИ!

Ектон нервово схлипував. Він жбурнув усе це череп'я об стіну. Воно розлетілося навсібіч, вкривши уламками підлогу.

А через мить він уже колінкував. Кожен шматочок, кожен уламочок потрібно було знайти. Дурень, дурень, дурень! Він кричав до себе, тряс головою, заплющував і розплющував очі, повзав під столом. Знайти кожен шматочок, ідіоте, жодного не повинно лишитися. Дурень, дурень! Він зібрав їх. Але чи всі? Він поглянув на стіл, де склав їх. Потім знову зазирнув під стіл, і під крісла, і під комод, і таки знайшов ще один уламок, що зблиснув у світлі. І почав витирати кожен шматочок, ніби це були коштовності. Потім обережно склав їх усі на відчищеному до сяйноти столі.

– Чудовий зразок кераміки, Ектоне. Давай – *візьми* його.

Він зняв скатертину і витер її, і витер крісла і столи, і дверні ручки, і віконні шиби, і полиці, і завіси, і відчистив підлогу. А потім, пихочучи і засапавшись, перейшов до кухні, і зняв свій жилет, і поправив рукавички, і витер блискучі хромовані...

– Хочу показати тобі свій будинок, Ектоне, – сказав Гакслі. – Ходімо...

І він витер увесь посуд, і срібні крани, і міксери, бо на той час уже забув, чого торкався, а чого ні. Гакслі з ним надовго затримався тут, у кухні. Гакслі пишався порядком, що панував у ній, приховуючи тривогу через присутність потенційного вбивці, а можливо, хотів бути ближче до ножів, якщо вони знадобляться. Вони стояли тут, торкалися цього, і цього, і ще чогось – уже і не згадаєш чого, і як багато, і як часто. Ектон закінчив кухню і перейшов до кімнати, де лежав Гакслі.

Він закричав.

Він забув витерти четверту стіну кімнати! І поки його не було, павучки повилазили із четвертої, ще брудної стіни і розповзлися по чистих стінах, знову забруднюючи їх! На стелі, біля люстри, у кутках, на підлозі – мільйони маленьких

кручених павутинок висіли й колихалися від його крику! Маленькі павутинки, завбільшки як... – яка іронія! – як палець!

Ектон узявся шалено витирати підлогу. Він перевернув тіло і закричав на нього, знову витираючи його, а потім переступив і знову відчистив ягоду на дні чаші. Потім поставив крісло під люстрою, і заліз на нього, і витер кожне її брязкальце, а вона в той час видзеленькувала, наче кришталевий тамбурин. Після цього він зліз із крісла й узявся за дверні ручки, і за інші крісла, і за стіни, вище і вище, відтак побіг до кухні, і схопив мітлу, і витер павутиння зі стелі, і почистив ягоду на дні чаші, і витер тіло, і дверні ручки, і срібне начиння, а потім балюстраду, і пішов за нею вгору.

Третя година! Повсюди із страхітною механічною методичністю вицокували годинники! Нагорі було дванадцять кімнат і ще вісім унизу. Він обраховував ярди простору і потрібний на це час. Сотня крісел, шість ліжок, двадцять сім столів, шість радіо. І вгорі, і внизу, і позаду. Він відтягував меблі від стін і з пихтінням витирав багаторічний пил, похитуючись, плівся вгору сходами, витираючи, відчищаючи, стираючи, поліруючи, бо якщо він залишить хоча б один маленький відби-

ток, той може розмножитися до мільйона! І слід було починати все спочатку, а вже четверта година! А в нього боліли руки, і повіки набрякли, і він ледве пересував ногами, опустивши голову, в той час як руки продовжували рухатися, витираючи і чистячи – спальню за спальнею, вбиральню за вбиральнею...

Його знайшли о шостій тридцять ранку.
На горищі.

Увесь будинок був відполірований до блиску. Вази сяяли, наче зорі. Крісла були відшліфовані. Бронза, латунь і мідь світилися. Підлоги виблискували. Балюстради відсвічували.

Все блищало. Все сяяло!

Його знайшли на горищі, де він витирав старі валізи і рами, і старі крісла, і старі іграшки, і музичні шкатулки, і вази, і столове начиння, і дитячих коників, і запилюжені монети часів громадянської війни. Він уже був посередині горища, коли до нього підійшов поліцейський із пістолетом.

– Готово!

На виході з будинку Ектон витер своєю хустиною ручку вхідних дверей і тріумфально грюкнув ними!

Пограймося в отруту!

– Ми тебе ненавидимо! – волали шістнадцятеро хлопчиків і дівчаток, стрибаючи й купчачись навколо Майкла у класі. Той кричав. Перерва закінчилася, та пан Говард, вчитель, ще не зайшов до кімнати. – Ми тебе ненавидимо! – і шістнадцятеро хлопчиків і дівчаток, штовхаючись, гуртуючись і сопучи, відчинили раму.

До тротуару було три поверхи. Майкл звивався.

Вони схопили його й виштовхнули у вікно.

Пан Говард, їхній викладач, саме відчинив двері.

– Стійте! – звереснув він.

Майкл пролетів три поверхи. Майкл загинув.

Жодних заходів не вживали. Поліція промовисто знизала плечима. Дітям було по вісім-дев'ять, вони не розуміли, що коять. То що тут зробиш.

Наступного дня у пана Говарда трапився зрив. Він навідріз відмовився викладати! «Та чому ж?» – допитувалися дру-

зі. Він не відповідав. Він мовчав, очі його сяяли недобрим вогником, а якось пізніше зазначив, що якби він розповів правду, його би прийняли за божевільного.

Вчитель полишив Медісон. Переїхав у сусіднє містечко Грін-Бей і вже сім років заробляв на життя оповіданнями та поезією.

Так ніколи і не одружився. Кілька жінок, із якими у нього щось зав'язувалося, врешті хотіли одного – дітей.

Восени на сьомому році його самовільного виходу на пенсію близький друг пана Говарда, вчитель, захворів. Через відсутність достойної заміни викликали пана Говарда і запевняли, що взяти клас було його обов'язком. Він розумів, що призначення необхідне не більше, ніж на кілька тижнів, тож неохоче погодився.

– Інколи, – заявив пан Говард, повільно крокуючи між рядами парт того вересневого ранку в понеділок, – інколи мені справді здається, що діти – загарбники з іншого виміру.

Він зупинився, й іскри його темних очей застрибали по обличчях юних слухачів. За спиною він тримав руку в кулаку.

Інша рука, ніби бліда тварина, повзла по вилозі піджака вгору, а тоді ковзала вниз, де пошарпувала окуляри на стрічці, поки чоловік говорив.

– Інколи, – вів далі він, дивлячись на Вільяма Арнольда і на Рассела Ньювелла, і Дональда Бауерса, і на Чарлі Генкупа, – інколи мені здається, що діти – то маленькі монстри, яких виплюнуло пекло, адже й сам диявол більше не міг їх терпіти. І я точно впевнений, що треба докласти усіх зусиль, аби вправити їхні маленькі неслухняні мізки.

Більшість його слів незрозумілим потоком текли у чисті і не дуже вуха Арнольда, Ньювелла, Бауерса та решти. Але тон, із яким він говорив, проймав до дрожу. Дівчатка втислися у стільчики, позакидавши кіски за спину, аби він раптом не почав за них смикати, наче дзвонар за мотузки, виганяючи темних духів. Усі, мовби загіпнотизовані, витріщалися на пана Говарда.

– Ви з вашими мотивами, переконаннями та непослухом, ви зовсім інша раса, – сказав пан Говард. – Ви не люди. Ви – діти. Саме тому, доки не станете дорослими, ви не маєте права вимагати при-

вілеїв чи ставити під сумнів слова старших, які знають краще.

Він зупинився, а тоді вмостив свій елегантний зад на стілець за чистою, без жодної порошинки, партою.

– Живете у своєму вигаданому світі, – гаркнув він, насупившись. – Та тут вам не буде фантазій. Скоро ви дізнаєтеся, що лінійкою по пальцях – то не казки, не помахи чарівної палички і не радощі Пітера Пена¹, – він пхикнув. – Я добре вас настрахав? Добре. Чудово! Дуже добре. Ви того заслуговуєте. Я хочу, аби ви знали, де чие місце. Я вас не боюся, затямте. Я вас не боюся. – У нього тремтіла рука, він знову сів на стілець, а всі діти прикипіли до нього очима. – Ви! – він витріщився в інший кінець кімнати. – Про що ви там шепочетесь? Про якусь некромантію², чи щось таке?

---

¹ Пітер Пен (*Peter Pan*) – персонаж книг шотландського письменника сера Джеймса Баррі (*James Barrie*, 1860–1937): хлопчик, який не хоче дорослішати.

² Некромантія (від грец. νεκρός – мертвий і грец. μαγτεία – ворожіння) – вид магії, що вивчає методи й техніки впливу на світ померлих з метою отримання від духів інформації чи допомоги.

Дівча підвело руку:

– Що таке некромантія?

– Ми про це поговоримо, коли наші двоє юних друзів, пан Арнольд і пан Бауерс, пояснять свої перешіптування. Отже, молодики?

Дональд Бауерс піднявся:

– Ви нам не подобаєтеся. Це все, про що ми говорили. – Він присів назад.

Учитель звів брови:

– Я поважаю щирість і правду. Дякую за чесність. Та в той же час я не зношу зухвалу непокору. Ви на годину затримаєтеся після школи та вимиєте дошки.

Пан Говард вертався додому зі школи, осіннє листя кружляло йому на шляху, коли зустрів чотирьох своїх учнів. Він різко вдарив тростиною по тротуару:

– Ви! Діти, що ви тут робите?

Сполохавшись, хлопчики та дівчатка із зойком «Ох!» смикнулися так, ніби він їх тим ціпком огрів по плечах.

– Ну! – наполягав чоловік, – пояснюйте! Чим ви тут займалися, коли я підійшов?

Вільям Арнольд відповів:

– Грали в отруту.

– В отруту! – обличчя вчителя пере-
косилося. Обережно-саркастичним тоном
він заявив: – В отруту. В отруту. Граєтеся
в отруту. Ну, і як же ви в неї граєте?

Вільям Арнольд неохоче повернувся
і втік.

– Ану повернися! – прокричав пан Го-
вард.

– Я лише показую вам, як грати в от-
руту, – вигукнув хлопчик, перестрибуючи
через бордюр. – Як тільки натикаємося на
мерця – перестрибуємо його.

– Ось як? Так, значить? – промовив
пан Говард.

– Якщо стрибнеш на могилу мерця –
ти отруєний і падаєш без духу, – пояснила
Ізабель Скелтон аж занадто добре.

– Мерці, отруєні могили, – насміхався
пан Говард. – Де ви взагалі взяли цю ідею
з трупами?

– Дивіться, – сказала Клара Перріс, ти-
цяючи підручником з арифметики. – Ось
тут, на квадратику, імена двох мерців.

– Це ж безглуздо, – зауважив учитель,
зиркаючи скоса. – Це лише імена робочих,
що змішували цемент і клали тротуар.

Ізабель та Сара насупилися і кинули на хлопців погляди, повні звинувачення: «Ви ж казали, це могильні камені!» – вигукнули вони майже одночасно.

Вільям Арнольд опустил очі додолу:

– Ага, так і є. Ну, майже так. Та нехай, – він підвів погляд. – Уже пізно. Треба додому. Бувайте.

Клара Перріс поглянула на два маленькі вирізьблені написи з іменами на доріжці:

– «Пан Келлі та пан Терріл», – прочитала вона. – Це не могили? Пан Келлі і пан Терріл тут не поховані? Бачиш, Ізабель, я так тобі й казала, вже сто разів.

– Нічого ти не казала, – прохлипала Ізабель.

– Які добре продумані брехні! – пан Говард застукотів ціпком нетерплячу морзянку. – Фальсифікація найвищого ґатунку. Боже правий, пане Арнольде, пане Бауерсе, більше такого не повториться, вам це зрозуміло?

– Так, пане, – промимрили хлопчики.

– Гучніше!

– Так, пане, – повторили вони.

Пан Говард рвучко розвернувся і по-крокував вулицею. Вільям Арнольд дочекався, доки той зникне з поля зору:

– Сподіваюся, йому пташка чимось ляпне прямо на носа.

– Ну ж бо, Кларо, давай пограємо в отруту, – протягла з надією в голосі Ізабель.

Клара закопилила губи:

– Цю гру зіпсували. Я пішла додому.

– Мене отруєно! – звереснув Дональд Бауерс, падаючи додолу і весело плюючись піною. – Дивіться, я давлюся! Хр-р-р!

– Ой! – роздратовано кинула Клара і втекла.

* * *

Суботнього ранку пан Говард визирнув у вікно і вилаявся, побачивши Ізабель Скелтон, що малювала крейдою якісь позначки на тротуарі біля його будинку, а тоді перестрибувала через них, при цьому монотонно наспівуючи якусь пісеньку.

– Ану припини!

Вискочивши на вулицю, він спересердя ледь не штурхонув її на асфальт. Схопив дівчинку і почав несамовито трусити,

а тоді поставив і навис над нею та крейдяними написами.

– Я лише грала у класи, – зарюмсала дитина, витираючи долонями очі.

– Мені байдуже, тобі не можна тут гратися, – заявив чоловік. Він зігнувся і розмазав хустинкою крейду, бурмочучи: – Мала відьма. Пентаграми. Рими і заклинання, а виглядають же ж такими невинними, о Господи, такими ж невинними. Маленька *дияволиця!* – Він сіпнувся, ніби хотів її вдарити, а тоді зупинився.

Ізабель із ревом утекла.

– Біжи, мала дурепо! – гнівно прошептав він. – Тікай і перекажи своїй компаніїці, що ви програли. Спробуйте щось інакше! Ви до мене не дістанетесь, о ні, не дістанетесь!

Він побрів додому, налив міцного бренді й випив. Решту дня чоловік чув, як діти грали у копни банку, хованки, собачку, камінчики, дзигу, мармурки, і голоси маленьких потвор у кожному куці та затінку не давали йому спокою.

– Ще тиждень, і я геть скажуся, – думав він. Голову пронизував біль, вчитель схо-

пився за неї рукою. – Боже милостивий, ну чому ж ми не народжуємося вже дорослими?

Отже, ще тиждень. А між ним та дітьми росте ненависть. Ненависть і страх збільшувалися у спільному темпі. Знервованість, раптові напади гніву на рівному місці, а потім мовчазне чекання, поки діти вилазили на дерева, витріщалися на нього, цуплячи пізні яблука, а меланхолійний запах осені стелився містечком, дні коротшали, ніч наставала занадто рано.

– Вони мене не чіпатимуть, вони *не* насміляться мене чіпати, – міркував пан Говард, цмулячи одну склянку бренді за іншою. – Це все дурниці, нічого такого не відбувається. А скоро я поїду звідси і від них. Я скоро...

У вікні забілів череп.

Був четвер, восьма вечора. Це був довгий тиждень, сповнений спалахів люті та звинувачень. Він повсякчас відганяв дітей від ями навпроти будинку, де лагодили трубопровід. Дітлахи обожнюють ритви, хованки, труби, водогони і траншеї. Вони постійно лазили по баюрах, заповзали все-

редину, дряпалися туди, де клали нові труби. Дякувати Богові, ремонт уже скінчили, і завтра робочі закопають котлован, утрамбують землю і покладуть нову бетонну доріжку, тож малі підуть собі. Але зараз...

У вікні забілів череп!

Без сумніву, якийсь хлопчисько крутив його у руці, постукуючи по склу. Знадвору лунало дитяче хихотіння.

Пан Говард прожогом вискочив із дому.

– Гей, ви! – він кинувся на трьох шкетів.

Ті почали втікати, а він рвонув за ними із криками та галасом. На вулиці було темно, та чоловік розрізняв силуети попереду. Помітив, як хтось із якогось дива стрибнув, а коли згадав, чому, було вже пізно.

Земля розчахнулася під ним. Він упав у яму, страшенно луснувшись головою об водогін, і вже втрачаючи свідомість, вчителів здавалося, ніби його падіння спричинило лавину; холодні вологі грудки землі котилися йому на штани, черевики, пальто, за комір, вкривали голову, набивалися у рота, вуха, очі, ніздрі...

Наступного дня сусідка із загорнутими у серветку яйцями стукала до пана Говар-

да цілих п'ять хвилин, після чого врешті прочинила двері й увійшла. У будинку не було нікого, лише стовп пилу піднімався у сонячному промінні. Великі кімнати пустували, у погребі пахнуло вугіллям і жу-желицею, а на горищі хазяйнували лише щур і пацюк, та ще валявся вицвілий лист. «Дивна річ, – роками згадувала вона потім, – що ж сталося із паном Говардом?»

А дорослі, як завжди, далі свого носа нічого не бачать. Вони й не звертали уваги, як дітлашня грала в отруту на Оук-Бей-стріт осінніми днями. Навіть коли малеча стри-бала через одну конкретну плиту на троту-арі, крутилася навколо і читала написи: «Пан Говард, земля пухом».

– Хто такий пан Говард, Біллі?

– Я гадаю, це робітник, що прокладав доріжку.

– А що означає «земля пухом»?

– Хтозна? Ти отруєний! Ти наступив!

– Давайте, давайте, діти, не крутіться у матері під ногами! Вперед, хутчіш!

Ляда на горище

Проживши у цьому старому домі вже добрячий десяток літ, Клара Пек раптом зробила дивовижне відкриття: на півдорозі нагору на другий поверх, на сходовому майданчику, у стелі вздріла...

Ляду.

– О, Господи!

Вона завмерла, стоячи між сходовими маршами, і пильно дивилася на сюрприз, не вірячи, що це правда.

– Не може цього бути! Як я могла бути настільки сліпою? Оце так, виявляється, у моєму будинку є *горище!*

Вона піднімалася вгору і спускалася вниз тисячу разів за тисячу днів і ніколи його не *бачила*.

– От клята стара дурепа!

І вона майже збігла вниз, геть забувши, для чого піднімалася вгору.

Перед обідом вона, схожа на знервованого дівчуря – довгов'язого, щуплявого, із тьмавим волоссям і блідими щоками, знову прийшла постояти під цією лядою;

її гарячкові очі металися, пильно у щось вдивлялися, щось помічали.

– Тепер, коли я знайшла цю чортівню, що мені з нею *робити*? Закладаюся, що там угорі якась комірчина. Що ж...

І вона пішла геть у безпричинній тривозі, передчуваючи майбутнє запамороження.

– До дідька все це, Кларо Пек! – сказала вона, чистячи порохотягом вітальню. – Тобі всього лише п'ятдесят сім. Дякувати Богу, ще не втратила здорового глузду!

Та все ж, чому вона не *зауважувала* цього раніше?

А все через надзвичайну тишу, ось через що. Її дах ніколи не протікав, тож зі стелі ніколи не крапала вода, високі балки ніколи не скрипіли від вітру, і миші не водилися. От якби зашепотів дощ, або застогнали балки, або миші затанцювали на її горищі, вона б неодмінно поглянула вгору і *побачила* цю ляду.

Але будинок беріг свою таємницю, а вона залишалася у невіданні.

– Що за маячня! – вигукнула вона за вечерею.

Вона помила посуд, почитала до десятої і рано вклалася спати.

Саме тієї ночі вона почула слабкі постукування, схожі спершу на азбуку Морзе, а відтак на видряпування якихось графіті – там, угорі, за байдужою, мертвно-блідою стелею.

Напівсонна, вона прошепотіла самими лише губами: «Миша?»

А потім настав світанок.

Спускаючись униз, щоби приготувати сніданок, вона зосередила свій пильний погляд маленької дівчинки на ляді і відчула, що її худі пальці посмикуються від бажання піти принести драбину.

– До дідька! – пробурмотіла вона. – Для чого завдавати собі стільки клопоту, аби поглянути на порожнє горище? Можливо, наступного тижня.

Десь через три дні після цього ляда зникла.

Тобто, вона забула про неї. Так ніби її ніколи не було.

Але на третю ніч близько опівночі вона почула над стелею у спальні мишачу – чи чию там ще – шамотню, так наче насіни-

ни шовчини¹ приземлялися на невидимій поверхні Місяця.

Після такої дивної асоціації на думку спали ще й засохле галуззя, пух кульбаби і звичайнісінький пил, що може струситися з підвіконня на горищі.

Вона подумала про те, як би заснути, але думка так і залишилася думкою.

Лежачи горілиць на ліжку, вона так пильно дивилася на стелю, що їй здавалося: її погляд, наче рентгенівське проміння, може просвітити будь-яке стрибуче створіння.

Тарганячі перегони? Плем'я мишей-циган, що перекочувало із сусіднього будинку? Нещодавно бригада для боротьби зі шкідниками декілька з цих будинків накривала брезентом, від чого вони ставали схожими на похмурі шапіто, а відтак кидала всередину отруйні бомбочки і від-

---

¹ Шовчина, або Ваточник (*Asclepias*) – рід трав'янистих рослин родини кутрових. Містить близько ста багаторічних трав, напівкущів та кущів, поширених у Північній і Південній Америці й Африці. Під час дозрівання листянки лопаються, відкриваючи насіння з білими пухнастими волосками. Завдяки волоскам насінини легко розлітаються, як у кульбаби.

бігала, прирікаючи незримих мешканців на смерть.

А ті, ймовірно, встигли спакувати свій хутряний багаж і втекти. Горище Кларри Пек, де вони знайшли собі прихисток і безкоштовне харчування, став тепер їхнім другим домом.

І все ж...

Вона продовжувала пильно вдивлятися, і тоді знову почула звуки. Вони скородили широке чоло стелі вибагливими ритмами; довгі шкряботливі кігті блукали від одного до іншого кута у цій потаємній камері нагорі.

Клара Пек затамувала подих.

Ритми посилюлися. Вони зграйкою почали тихо пробиратися до місцини, що знаходилася над дверима її спальні. Здавалося, що крихітні створіння – ким би вони не були – у пошуках виходу винюхують ще одну потаємну ляду, вгорі.

Клара Пек повільно сіла у ліжку, а тоді так само повільно опустила вагу свого тіла на підлогу, докладаючи зусиль, аби *та* не заскрипіла. Потім помаленьку привідчинила двері спальні. Визирнула у ко-

ридор, залитий холодним сяйвом місяця уповні, яке лилося крізь сходове віконце, аби показати їй...

Ляду.

Тепер, наче притягнуті теплом її тіла, крихітні примарні створіння, судячи зі звуків їхніх лапок, нетерпляче з'юрмили-ся біля облямівки ляди.

«Святий Боже! – подумала Клара Пек. – Вони мене чують. Хочуть, аби я...»

Ляда м'яко затремтіла від натиску крихітних колихливих пелехів чого б там не було.

І все більше і більше невидимих чи то павучих лапок, чи то лапок гризунів, чи то звіюваних вітром закрутнів давніх пожовклих газет шаруділи по дерев'яній лиштві.

Все голосніше і голосніше.

Вона ледь не закричала: «Геть! Забирайтеся звідси!»

Задзвонив телефон.

– Ох! – зітхнула Клара Пек.

Вона відчула, як чи не тонна крові ринула вниз уздовж її кістяка, наче розчавлюючи ноги, аж до пальців.

– Ох!

Вона побігла і що було сили схопила слухавку.

– Хто це? – вигукнула вона.

– Кларо! Це Емма Кровлі! *Що трапилося?*

– Святий Боже! – закричала Клара! – Ти налякала мене до смерті! Еммо, чому ти телефонуєш о такій пізній порі?

Запанувало тривале мовчання, поки жінка на іншому кінці міста не віддихалася.

– Це безглуздя, але я не могла заснути. У мене було таке передчуття...

– Еммо...

– Ні, дозволь мені закінчити. Я ні з сього ні з того подумала: Клара хвора, чи поранилася, чи...

Клара Пек опустилася на край ліжка, притиснута ваготою Емминого голосу. Заплющивши очі, вона кивнула.

– Кларо, – прозвучав голос Емми, такий далекий, наче вона перебувала за тисячу миль, – з тобою все *гарзд?*

– Все добре, – врешті-решт сказала Клара.

– Ти не захворіла? Будинок не горить?

– Ні-ні. Ні.

– Дяка Богові. Яка ж я дурна! Пробачаєш?

– Уже пробачила.

– Що ж, тоді на добраніч.

І Емма Кровлі повісила слухавку.

З хвилину Клара Пек сиділа, дивлячись на слухавку, і слухала гудки, які стверджували, що співрозмовника не стало, а тоді нарешті машинально поклала слухавку на важіль.

Потім вона пішла ще раз поглянути на ляду.

Тепер тут було тихо. Тільки на вікні листвяні візерунки, що обліпили вікно, тінню мерехтіли і тремтіли на її дерев'яній рамі.

Клара підморгнула.

– Гадаєш, що ти *найрозумніша*, правда ж? – сказала вона.

Цієї ночі більше не було жодних шарудінь, хороходів, шелестінь і мишачих паван¹.

---

¹ Павана – урочистий повільний танець, поширений в Європі в XVI ст.

Звуки повернулися через три ночі, і вони були ще гучнішими.

– Не *миші*, – сказала Клара Пек. – Величезні *щурі*. *Правда ж?*

У відповідь стеля угорі виконала складне і химерне балетне па без музики. Цей своєрідний танець на пальчиках не затихав доти, допоки місяць не потонув у світанку. Та щойно його світло погасло, будинок затих і лише дихання ледь живої Клари Пек порушувало тишу.

До кінця тижня ритми стали ще чіткішими. Звуки відлунювали в усіх кімнатах нагорі: кімнаті для шиття, старій спальні та бібліотеці, де попередні мешканці гортали сторінки і дивилися на море каштанів за вікном.

На десяту ніч, о третій годині, помарніла з лиця Клара Пек, почувши звуки барабанного бою і потойбічних синкоп¹, спітнілою рукою схопила телефон і набрала номер Емми Кровлі.

---

¹ Синкопа – зміщення акценту з сильної (або відносно сильної) долі такту на слабку. Синкопування – невід’ємний ритмічний елемент блюзу, джазу, деяких видів рок-музики та похідних стилів.

– Кларо! Я *знала*, що ти зателефонуєш!

– Еммо, зараз третя година НОЧІ. Хіба ти не здивована?

– Ні, я лежала і думала про тебе. Я хотіла зателефонувати, але побоювалася видатися дурепою. Щось *не* так, правда?

– Еммо, можеш відповісти на одне запитання? Якщо в будинку було порожнє горище упродовж багатьох років, – і от раптом на ньому *повно* речей, що *робити*?

– Я й не знала, що у тебе є горище...

– А хто *знав*? Послухай: те, що спершу було схоже на мишачу метушню, потім почало скидатися на щурячу, а тепер здається, що там нагорі бігають коти. Що мені робити?

– Телефонний номер служби боротьби зі шкідниками «Геть щурів» на Мейн-стріт... зачекай. Ось. Основний номер: сім-сім-дев'ять-дев'ять. Ти *впевнена*, що на твоєму горищі щось є?

– Ціла команда легкоатлетів зі старшої школи.

– Хто раніше жив у твоєму домі, Кларо?

– Хто...

– Я хочу сказати, що весь цей час він був чистим, правда ж, і от тепер він заселений *паразитами*. Можливо, хтось колись там *помер*?

– Помер?

– Звісно ж, якщо хтось там помер, то, ймовірно, у тебе *взагалі* там ніякі не миші.

– Ти хочеш сказати мені, що це – привиди?

– Хіба ти не віриш...

– У привидів або так званих подруг, котрі намагаються мене ними налякати. Не телефонуй мені більше, Еммо!

– Але ж це *ти* зателефонувала мені!

– Поклади слухавку, Еммо!

Емма Кровлі поклала слухавку.

О третій п'ятнадцять холодного ранку Клара Пек висковзнула в коридор, з хвилинку постояла, а тоді тицьнула пальцем у стелю, наче намагаючись спровокувати її.

– Ей, привиди? – прошепотіла вона.

Невидимі вночі завіски ляди змастив вітер.

Клара Пек повільно повернулася, а тоді, обдумуючи кожен рух, повернулася і лягла в ліжку.

Вона прокинулася о четвертій двадцять, бо вітер струсонув будинок.

Невже це в коридорі?

Вона напружилася. Прислухалася.

М'яко-м'якенько, тихо-тихенько над сходовою кліткою скрипнула ляда.

І широко відчинилася.

«Не може бути», – подумала вона.

Ляда смикнулася вгору, всередину, а потім зі стуком знову впала вниз.

«Так воно і є!» – подумала вона.

«Піду переконаюся», – подумала вона.

– Ні.

Вона зірвалася з ліжка, побігла, замкнула двері і застрибнула назад у ліжко.

– Алло, «Геть щурів»! – донісся до неї її голос, притлумлений ковдрою.

О шостій ранку, невиспана, вона вже спускалася вниз, дивлячись лише собі під ноги, щоби тільки не бачити цю жахітну стелю.

На півдорозі вниз вона все ж оглянулася, сторопіла і засміялася.

– От дурепа! – вигукнула вона.

Ляда взагалі не була відчинена.

Вона була закрита.

– «Геть щурів»? – сказала вона у телефонну слухавку о сьомій тридцять того погожого ранку.

Опівдні фургон служби «Геть щурів» зупинився перед будинком Клари Пек.

З того, як містер Тіммонс, молодий інспектор, з пихатою зневагою крокував по доріжці, Клара зрозуміла, що він знає все на світі про мишей, термітів, старих дів і дивні опівнічні звуки. Йдучи, він поглядав на довколишній світ з манірною чоловічою пихатістю тореадора чи парашутиста, який щойно спустився з неба, або ж бабія, котрий запалює сигарету, обернувшись спиною до нещасної істоти на ліжку позаду нього. Коли він натиснув гудзик дверного дзвінка – то вже, мабуть, видавався собі справжнім Божим посланцем. Клара відчинила двері і відразу ж ледве не затріснула їх знову, позаяк чоловік поглядом зняв із неї сукню, оголив її тіло і думки. Його посмішка видалася посмішкою п'яниці. Він сп'янів від самого себе. Кларі не залишалося нічого іншого, як вигукнути:

– Нічого там стояти! Робіть щось! – Вона розвернулася і закрокувала геть, залишивши приголомшеного борця із гризунами на самоті.

За якусь мить вона озирнулася, щоби пересвідчитися, чи досягла потрібного ефекту. Так із ним, напевно, жінки давно не говорили. Деякий час він вивчав двері, а потім із зацікавленням увійшов всередину.

– Сюди! – сказала Клара.

Вона попрямувала коридором, піднялася на сходовий майданчик, де ще раніше приготувала металеву драбину. Потім показала рукою вгору.

– Ось горище. Поглянь, чи ти зможеш з'ясувати, що там за триклятий галас. І не прав з мене занадто багато, коли все закінчиш. Витреш ноги, коли спустатимешся вниз. Мені треба піти за покупками. Сподіваюся, ти не обкрадеш мій дім за моєї відсутності?

Клара бачила, що з кожною її фразою він втрачає рівновагу. Його обличчя спаленіло. Очі загорілися. Перш ніж він встиг щось сказати, вона покрокувала сходами вниз і вдягла легеньке пальто.

– Тобі відомо, як ходять по горищі миші?

– До дідька добре, пані, – відповів він.

– Підбирай слова! А щурів відрізниш? Там можуть бути щурі чи навіть щось більше. Що більше за щурів може водитися на горищі?

– У вас тут поблизу трапляються єноти? – запитав чоловік.

– Та як вони заберуться *всередину*?

– Хіба ви, пані, не знаєте свого власного будинку? Я...

Нараз вони обоє замовкли.

Згори долинув звук.

Спершу це було легеньке пошкрябування. Потім – шкрябання. Потім загупало, як ото гупає серце.

На горищі щось заворушилося.

Тіммонс підморгнув у бік зачинених дверей і пирхнув:

– Ну от!

Клара Пек, дивлячись на чоловіка, задоволено кивнула, одягла рукавички і поправила капелюшок.

– Це схоже на... – протягнув містер Тіммонс.

– На що?

– У цьому будинку колись жив капітан далекого плавання? – врешті-решт запитав він.

Звук поголоснішав. Увесь будинок, здавалося, ходив ходором і поскрипував від невидимої ваги.

– Це схоже на вантаж. – Тіммонс заплющив очі і прислухався. – Вантаж на судні, що ковзає, коли корабель змінює курс. – Він зареготав і розплющив очі.

– Святий Боже! – сказала Клара і спробувала це уявити.

– З іншого боку, – сказав містер Тіммонс, мимохідь посміхаючись і дивлячись на стелю, – у вас там теплиця чи щось таке? Схоже, що проростають насадження. Або, можливо, дріжджі, що вилазять із діжі завбільшки як собача буда. Якось мені розповідали про чоловіка, котрий розводив дріжджі у підвалі. Вони...

Вхідні двері захряснулися.

Клара Пек, роздратована його глумуванням, уже знадвору крикнула:

– Я повернуся через годину. Не втікай!

Вона чула, як їй услід летів його регіт. Вона лише один раз зупинилася на доріжці, аби поглянути назад.

Цей дурень стояв біля драбини, дивлячись угору. Потім він стенив плечима, махнув руками, наче кажучи «якого дідька!», і...

Поліз по драбині, наче моряк.

Коли Клара Пек повернулася через годину, фургон служби «Геть щурів» все ще стояв на узбіччі.

– Дідько, – сказала вона, – я гадала, що він до цього часу вже закінчить. Дивний чоловік, топчеться довкола, хамить.

Вона зупинилася і прислухалася до будинку.

Тиша.

– Дивно! – пробурмотіла вона.

– Містере Тіммонс?! – гукнула жінка.

Відтак зрозумівши, що вона все ще за двадцять кроків від відчинених вхідних дверей, Клара Пек підійшла до порога.

– Є хтось удома?

Вона увійшла у тишу – тишу, схожу на ту, що панувала тут колись давно, ще до того, як миші перетворились у щурів, а щурі на сволоках горища перетанцювали у щось більше і страхітніше. Якщо вдихнути таку тишу, то вона тебе задушить.

Клара Пек глянула вниз сходового прогону, а тоді вгору, міцно обійнявши покупки, наче мертве немовля.

– Містере Тіммонс?...

Але в будинку панувала тиша.

Розсувна драбина все ще на когось чекала на сходовому майданчику.

Проте ляда була закрита.

«Що ж, він, безперечно, деінде, – подумала вона. – Не міг же він піднятися туди і зачинитися зсередини. Чортовий дурень просто пішов геть».

Вона повернулася і, примружившись, поглянула на його фургон, залишений під яскравим, сліпучим південним сонцем.

– Гадаю, фургон поламався, і він пішов за допомогою.

Вона виклала покупки на кухні і вперше за багато років, сама не знаючи чому, запалила сигарету, скурила її, запалила ще одну і почала готувати обід, грюкаючи каструлями і без потреби вистукуючи консервним ножем.

Будинок слухав усе це, але не відповідав.

До другої години тиша навколо неї згустила, наче запах мастива.

– «Геть щурів», – сказала вона, набираючи номер.

Власник служби боротьби зі шкідниками приїхав через півгодини на мотоциклі, аби забрати залишений фургон. Припіднявши кашкет, він увійшов крізь двері у дім, перекинувся кількома словами з Кларою Пек, оглянув порожні кімнати і прислухався до ваги тиші.

– Нічого страшного, мадам, – сказав він нарешті. – Чарлі трохи загуляв останнім часом. Завтра, щойно прийде, я його звільню. А що він тут *робив*?

Кажучи це, він поглянув угору на сходи, де стояла драбина.

– О, – відповіла швидко Клара Пек, – він просто оглядав тут усе.

– Я прийду завтра особисто, – сказав власник служби.

І щойно він поїхав того пообіддя, Клара Пек повільно піднялася сходами, звела голову й оглянула люк.

– *Він також* тебе не помітив, – прошепотіла вона.

Жодна балка не рипнула, жодна миша не затанцювала на горищі.

Вона стояла, наче статуя, відчуваючи, як через вхідні двері ллються вже дещо скісні сонячні промені.

Чому, допитувалася вона в самої себе, чому я збрехала?

Але ж, з одного боку, ляда зачинена, чи не так?

І я не знаю чому, розмірковувала вона, але я більше не хочу, щоби хтось колись підіймався цією драбиною. Хіба це не дурість? Хіба це не дивно?

Прислухаючись, вона повечеряла раніше.

Потім насторожено помила посуд.

О десятій годині вклалася спати, але не в себе нагорі, а внизу, у кімнаті для прислуги, що стояла порожнем уже купу літ. Чому вона вирішила лягти у цій кімнаті, і сама не знала. Вона просто зробила це і тепер лежала, відчуваючи біль у вухах і наслухаючи, як пульсує кров у скронях і на шії.

Застигнувши, наче в труні, під простирадлом, вона чекала.

Близько опівночі налетів вітер і захилитав листвяним візерунком на її

стебнованій ковдрі. Її очі широко розплющилися.

Сволоки будинку затремтіли.

Вона звела голову.

Щось лагідно зашепотіло на горищі.

Вона сіла.

Звук гучнішав, важчав, наче великий, але безформний звір нишпорив у темряві горища.

Вона спустила ноги на підлогу і сиділа, втупившись на них. Десь ген-ген угорі знову щось зашуміло: он тут – наче тупіт кролячих лап, он там – наче важкий удар велетенського серця.

Морська мушля

Він хотів вискочити з дому і побігти, перестрибуючи через паркани, копаючи бляшанки вздовж алеї та кричачи в усі вікна, аби друзі виходили гратися. Сонце стояло високо вгорі, день був ясний, а він, закутаний у постільну білизну, пітнів, злився, і це все йому аж ніяк не подобалося.

Джонні Бішоп сів у ліжку, шморгаючи носом. Апельсиновий сік, ліки від кашлю і парфуми його мами, яка нещодавно вийшла з кімнати, повисли у сонячних променях, що вже встигли спуститися вниз, аби зігріти його пальці на ногах. Вся нижня половина його стебнованої ковдри була схожа на циркову афішу: червона, зелена, пурпурова і блакитна, вона своїми кольорами буквально впивалася в його очі. Джонні засовався.

– Я хочу надвір, – тихо пожалівся він. – Чорт забирай. Чорт забирай.

Задзижчала муха, знову і знову вдаряючись у віконну шибку сухим стакато¹ своїх прозорих крилець.

¹ Стакато (італ. *staccato* – уривчастий) – уривчасте виконання звуків; прийом звуковидобування, протилежний легато.

Джонні поглянув на неї, розуміючи, як сильно вона також хоче надвір.

Він кілька разів покашляв і вирішив, що це кашель не геть підтоптаного старого, а одинадцятирічного хлопчика, котрий уже через тиждень зможе знову цупити яблука з фруктових садів і стріляти в учителя кульками з пожованого паперу.

Із коридору донеслися чийсь швидкі кроки, під якими свіжо натерта підлога аж порипувала, а тоді двері відчинилися і на порозі з'явилася мати.

– Юначе, – сказала вона, – чому це ти сидиш у ліжку? Ану лягай.

– Я уже почуваюся краще. Чесно.

– Лікар сказав: ще два дні.

– Два! – Саме настала мить для заціпеніння. – То я повинен хворіти так довго?

Мама засміялася.

– Ну, не так уже аж *хворіти*, але полежати в ліжку треба. – Вона легенько поплескала його по лівій щоці. – Хочеш ще апельсинового соку?

– З ліками чи без них?

– З ліками?

– Я тебе знаю. Ти додаєш в мій апельсиновий сік ліки, аби я не розкушав їх. Але я все одно їх відчуваю.

– Цього разу – жодних ліків.

– А що це у тебе в руці?

– О, це?

Мама простягнула йому якийсь круглий сяючий предмет. Джонні узяв його.

Він був твердий, блискучий і... гарний.

– Лікар Галл заходив кілька хвилин тому і залишив його. Він гадав, що ти зможеш ним розважитися.

Джонні зблід, засумнівавшись у цьому. Його маленькі руки легенько торкнулися гладенької поверхні.

– Як я можу розважитися цим? Я навіть не знаю, що це таке!

Мамина усмішка освітила його, наче сонце.

– Це мушля з моря, Джонні. Лікар Галл підійняв її на тихоокеанському узбережжі, коли був там минулого року.

– Що ж, гаразд. А що це за мушля?

– О, я не знаю. Якась форма морського життя, мабуть, колись замешкувала в ній, багато років тому.

Брови Джонні звелися.

– Замешкувала в цьому? Це була її домівка?

– Так.

– О, справді?

Мама поправила мушлю на його долоні.

– Якщо ти не віриш мені, то послухай сам, юначе. Приклади оцей кінець – отак – до свого вуха.

– Ось так? – він підняв мушлю до свого маленького рожевого вушка і міцно притиснув. – А тепер що робити?

Мати посміхнулася.

– А тепер, якщо ти помовчиш і добре прислухаєшся, то почувеш щось дуже-дуже знайоме.

Джонні слухав. Його вухо непомітно відкрилося в очікуванні, як відкривається маленька квіточка.

Гігантська хвиля накопилася на скелястий берег і з гуркотом понеслася вниз.

– Море, – вигукнув Джонні Бішоп. – О, мамо! Це океан! Хвилі! Море!

Хвиля за хвилею накочувалися на цей далекий скелястий берег. Джонні міцно заплющив очі, його змарніле личко прорізала усмішка. Хвиля за хвилею, розбиваючись, вривалися у його маленьке рожеве сторожке вушко.

– Так, Джонні, – сказала мама, – море.

Було вже далеко за полудень. Джонні знову лежав на своїй подушці, колихаючи морську мушлю у своїх маленьких ручках і дивлячись крізь велике вікно справа від ліжка. Йому було добре видно пустир через дорогу. Наче зграйка обурених жуків, там гасали діти, і чи не кожен із них викрикував: «Ей, це я убив тебе перший! А тепер я тебе перший! Ай, ти граєш нечесно! Я не гратиму, якщо не буду капітаном!»

Їхні голоси, здавалося, звучать десь дуже далеко, ліниво пливучи на хвилях сонячного світла. Те світло було схоже на глибоку жовту сяючу воду, що огортала літо величезним припливом. Воду повільну, млосну, теплу, мляву. Увесь світ поринув у цей приплив, і все сповільнилося. Годинник цокав повільніше. Трамвай спроквола рухався вниз по вулиці, дзеленькочучи прогрітим металом. Це наче дивишся фільм, коли кадри сповільнюються і звук затихає. Все стало м'якшим. Здавалося, вже ніщо більше не має значення.

Він із жалем думав, як же йому хочеться вийти і погратися. І продовжував дивитися, як діти у теплій млості перелазять через паркани, грають у м'яча, катаються на роликах. Його голова все важчала, важчала і важчала. Повіки, наче віконні рами, все закривалися і закривалися. Морська мушля лежала коло вуха. Він притиснув її сильніше.

Хвилі розбивалися об берег із барабанними ударами. Об жовтий піщаний берег. А коли відкочувалися назад, вони залишали на піску шумовиння, схоже на пивне. Шумовиння лускало і зникало, наче сніг. А тоді ринуло ще більше хвиль, які залишали ще більше шумовиння. І піщані краби, солоно-вологі, коричневі, безладно переверталися і тікали врозтіч у довколишні брижі. Гупання прохолодної зеленої води об пісок. Кожен її звук утворював картини, океанський бриз охолоджував маленьке тільце Джонні Бішопа. Спекотне пообіддя вже не було таким гарячим і гнітючим. Годинник зацокав швидше. Металевий брязкіт трамваїв почастишав. Удари хвиль по невидимому і сяючому

пляжу підхльоснули цей неспішний світ літа, і він ожив.

Без цієї мушлі йому вже не обійтися. Коли пообідній час тягнутиметься довго і втомливо, він притисне її до вуха – і от він уже на канікулах на далекому, обвіюваному всіма вітрами півострові.

Пів на п'яту, сказав годинник. Час приймати ліки, сказали мамині чіткі кроки по сяючій підлозі.

Вона піднесла до його рота срібну ложку з мікстурою. На смак вона була, на жаль, як ліки. На обличчі Джонні з'явилася доцільна в даному випадку гидлива гримаса. Коли він пом'якшив гіркоту ковтком охолодженого молока, то поглянув угору на вродливе, ніжне, незасмагле мамине обличчя і сказав:

– А ми коли-небудь поїдемо до моря, га?

– А чому б і ні? Може, Четвертого липня, коли твій тато візьме двотижневу відпустку. Ми можемо доїхати до узбережжя за два дні, побути там тиждень і повернутися назад.

Джонні влаштувався зручніше, в очах сяйнуло щось чудернацьке.

– Я ніколи не бачив моря, лише у фільмах. Закладаюся: воно виглядає і пахне не так, як озеро Фокс. Воно більше і в сотню разів краще. От би поїхати туди вже зараз.

– Це не займе багато часу. Ви, діти, такі нетерплячі.

– Дуже вже хочеться.

Мати сіла на ліжку і взяла сина за руку. Не все, що вона сказала, він зрозумів, та все ж дещо зі сказаного до нього дійшло.

– Якби мені довелося писати книжку про філософію дітей, гадаю, я би назвала її «Нетерплячість». Нетерплячість до всього у житті. Вам потрібно все – *саме зараз* – інакше буде кінець світу! До завтра ще вічність, а вчора вже немає жодного значення. Ви плем'я потенційних Омар Хайямів, – ось хто ви. Коли ви подорослішаєте, то зрозумієте: очікування, планування, вміння бути терплячим – ознаки зрілості, тобто того, що ти виріс.

– Я не хочу бути терплячим. Мені не подобається лежати в ліжку. Я хочу поїхати на море.

– А минулого тижня ти хотів рукавичку кетчера – *негайно*. «Будь ласочка, ну, будь ласочка, – просив ти. – Боже, мамо, вона чудова. Вона залишилась остання у магазині».

Яка ж вона все ж таки дивна, ця мама! Ось і зараз вона провадила своє:

– Пригадую, коли я була маленькою дівчинкою, то якось побачила ляльку. Я розповіла про неї мамі, сказала, що вона остання в магазині. Я боялася, що її продадуть, якщо її не купити негайно. Насправді ж у магазині була ще ціла дюжина таких же ляльок. Але я не могла чекати. Я теж була нетерплячою.

Джонні повернувся на бік. Його очі розширилися і сповнилися блакитним світлом.

– Але, мамо, я не хочу чекати. Якщо я чекатиму занадто довго, то виросту і мені вже не буде цікаво.

Мати мовчала. Вона сиділа у тій самій позі, пальці її рук були міцно зчеплені, очі зволожніли, вочевидь, через те, про що вона думала. Вона заплющила очі, знову їх розплющила і сказала:

– Інколи мені здається, що діти знають життя краще за нас, дорослих. Іноді мені здається, що ти – правий. Але я не наслідуюся сказати тобі про це. Адже це суперечить правилам...

– Яким правилам, мамо?

– Цивілізації. Насолоджуйся життям, поки ти молодий. Насолоджуйся життям, Джонні! – сказала вона якимсь переконливо і неочікувано.

Джонні приклав мушлю до вуха.

– Мамо, знаєш, чого би мені зараз хотілося? Я би хотів бути зараз на морському узбережжі, бігти до води, затиснути носа і кричати: «Хто останній – той мавпа!» – засміявся Джонні.

Внизу задзвонив телефон. Мати поспішила підняти слухавку.

Джонні лежав у тиші і наслухав мушлю.

Ще два дні. Джонні схилився вухом до мушлі і зітхнув. Цілих два дні. У його кімнаті було темно. У квадратних скляних загонах великого вікна мучилися поневолені зорі. Вітер колихав дерева. По тротуарах унизу скреготіли ролики.

Джонні заплющив очі. З їдальні долинав дзенькіт столового срібла. Мама і тато

вечеряли. Хлопець чув, як батько сміється своїм басовитим сміхом.

Хвилі знову і знову напочувалися на берег всередині морської мушлі. І... було ще щось:

*Там, де прибій нас кличе,
Де хвилі нуртують, там,
Де чайки над морем кигичуть,
Де ліку нема літнім дням...*

– Що це?

Джонні прислухався. Його тіло напружилася. Він закліпав очима.

*І знову тихенько, бозна-звідки:
Там небо над морем іскриться,
І краю ряхтінню нема.
Нумо за весла, сміливці...*

Наче сотня голосів співала під скрип кочетів¹.

Дружно візьмемось: раз-два...

А тоді ще один голос, окремо від усіх, ледь чутний у звуках хвиль й океанського вітру, проспівав:

*До моря-циркача ходім,
Де хвилі виснуть, наче гори,*

---

¹ Кочет – пристосування на човні для прикріплення весла; гніздо для весла.

*Де сіль блищить і де наш дім,
Що зветься просто морем...*

Джонні відсмикнув мушлю від вуха і пильно подивився на неї.

*Ти марши морем, друже мій,
Його німою тайною?
Тоді бери мене мерцій
За руку і... пішли зі мною!*

Тремтячи, Джонні знову притиснув мушлю до вуха і сів у ліжку, важко дихаючи. Його маленьке серце несамовито гупало об стіну грудей.

Хвилі гуркотіли, розбиваючись об далекий берег.

*«Чи бачив мушлю ти колись,
Що наче штопор з перламутру,
Де завитушки повились
У казку осяйну і мудру?
Здається, їм кінця нема,
Але, повір, кінець всьому є.
Він там, де небо обійма
І море, й скелі, і цілує!»*

Пальці Джонні стиснули круглі завитки мушлі. Це була правда. Мушля все закручується, закручується, закручується, аж поки ти більше не бачиш, як вона закручується.

Джонні стиснув губи. Про що це там говорила мама? Діти. Філософія – яке важке слово! Про дитячу... нетерплячість. Нетерплячість! Так, так, він був нетерплячим! Чому ж ні? Його вільна рука стиснулася у маленький твердий блідий кулачок і почала бити по стебнованій ковдрі.

– Джонні!

Джонні ривком відірвав мушлю від вуха і швидко заховав її під простирadlo. Тато йшов коридором з боку сходів.

– Привіт, сину!

– Привіт, тату!

Мама і тато міцно спали. Було далеко за північ. Джонні тихо-тихо витягнув дорогоцінну мушлю з-під ковдри і підніс її до вуха.

Так. Хвилі все ще були там. І десь далеко скрип кочетів, ляскання вітру на грот-мачті і пісня човнярів, яка ледь-ледь пливе на солоному морському вітрі.

Він притис мушлю ближче, і ще ближче.

В коридорі почувалися було мамині кроки. Вона завернула у кімнату Джонні.

– Добого ранку, сину! Ще не прокинувся?

Ліжко було порожнє. У кімнаті – лише сонячне світло і тиша. Жмут проміння покоївся в узголів'ї ліжка, наче осяйний пацієнт, що схилив свою коштовну голову на подушку. Стебнована ковдра, ця червоно-синя циркова афіша, була відкинута. Зім'яте ліжко видавалося неймовірно порожнім – наче зблідле обличчя старого.

Побачивши це, мама нахмурилася і притупнула.

– От малий негідник! – вигукнула вона в нікуди. – Встиг гайнути надвір гратися із цими сусідськими шибениками, можу присягтися в цьому. Хай-но я його спіймаю, я... – Вона затнулася і всміхнулася: – ...до смерті люблю цього малого негідника. Діти такі... нетерплячі.

Вона підійшла і поправила постіль, дала лад ковдрі... та от її пальці намацали під простирадлом щось тверде. Через мить вона витягнула з-під ковдри на світ Божий сяючий на сонці предмет.

Вона посміхнулася. Це була морська мушля.

Вона міцно стиснула її і з цікавості піднесла до вуха. Її очі широко розкрилися. Рот привідкрився.

Кімната закружляла і загойдалася яскравою каруселлю – лише миготіли яскраві клапти та віконні рами.

Морська мушля заревіла просто їй у вухо.

На далекий берег із гуркотом упали хвилі. Після них на незнаному пляжі залишилося прохолодне шумовиння.

Аж ось почулося тихе поскрипування піску під чиймись маленькими ніжками. Високий дитячий голос пронизливо закричав:

– Привіт! Гайда, друзі! Хто останній – той мавпа!

І – звук маленького тіла, що шубовснуло у ці хвилі...

Водостік

Був дощовий день із лампами, які горіли проти сірого неба. Уже тривалий час дві сестри залишалися у їдальні будинку. Одна з них, Джульєтта, гаптувала скатертини, а молодша, Анна, тихенько сиділа край вікна, прикипівши поглядом до темної вулиці і темних хмар.

Анна притискалася лобом до шибки, але її губи ворушилися. Після тривалих роздумів вона нарешті проказала:

– Я раніше про це ніколи не замислювалася.

– Про що? – запитала Джульєтта.

– Просто щойно спало на думку. Насправді під містом є ще одне місто. Мертве місто ось тут, одразу під нашими ногами.

Джульєтта встромила голку в біле сукно і витягла її.

– Відійди від вікна, будь ласка. Дощ погано на тебе впливає.

– Ні, от правда. Хіба ти ніколи раніше не розмірковувала про водостоки? Вони ж по всьому місту, на кожному вулицю по одному, по них можна ходити, не згинаючись,

і вони спускаються аж до самого моря, – проторохтіла Анна, захоплена баюрами на асфальтних тротуарах і дощем, що падав із неба та зникав у решітках кожного закуту далекого перехрестя. – Хіба ти відмовилась би жити у водостоці?

– Звичайно, відмовилась би!

– Але невже це нецікаво? Коли так усе потаємно? Мешкати у водостоці і позирати на людей крізь шпарини, бачити їх, коли вони не бачать тебе? Наче в дитинстві, коли граєшся в хованки і ніхто тебе не може знайти, а ти весь цей час сидиш поміж них, захищена, втаємничена, у захисті і теплі, вся така захоплена? Мені би таке припало до вподоби. Мабуть, жити у водостоці настільки ж добре.

Джув'єтта неквапом відірвалася від роботи.

– Ти ж начебто зараз моя сестра, Анно, правда? Тебе ж колись народили, правда? Інколи коли ти говориш, то мені здається, що мама просто знайшла тебе одного дня під якимсь деревом, принесла додому, посадила в макітру, виростила ось до такого розміру, і от ти така вийшла. І ніколи не змінишся.

Анна не відповіла, тому Джульєтта повернулася до свого рукоділля. Кімнаті бракувало кольору. І сестри його не додавали. Анна ще п'ять хвилин притискалася до вікна. Потім подивилася кудись удалину і промовила:

– Мабуть, це можна назвати сном. Мабуть, у мене був сон. Тобто поки я тут сиділа останню годину. Думала. Так, у мене був сон.

Тепер настала черга Джульєтти не відповідати.

Анна шепотіла далі:

– Ця нескінченна вода, мабуть, нагнала на мене сон, і я почала розмірковувати про дощ, звідки він береться і куди дівається, як він стікає по цих маленьких шпаринах край дороги. А потім раптом замислилася про глибини, аж раптом – гульк! – йдуть вони. Чоловік... і жінка. Водостоком, попід дорогою.

– І чого б вони там ходили? – не повірила Джульєтта.

– Певно, що в них є причина.

– Хіба що вони божевільні, – не погодилася Джульєтта. – У такому разі жодних причин не потрібно. Ходять своїм водостоком, то й нехай собі ходять.

– Але ж ідеться не тільки про водостік, – похиливши голову набік та бігаючи очима під наполовину прикритими повіками, заявила Анна, нібито вона щось таке знала. – Ці двоє ще й закохані.

– На Бога, – здивувалася Джульєтта, – то це кохання змусило їх там плазувати?

– Ні, вони там уже багато років.

– Тільки не кажи, що вони живуть разом у тому водостоці так довго, – обурилася Джульєтта.

– Хіба я щось казала про «живуть»? – здивувалася її сестра. – Ні, звісно ж, ні. Вони мертві.

Надворі навіснів дощ, ганяючи із притиском свої краплі по склу. Вони зливалися одна з одною і струмочком збігали швидко.

– О! – видихнула Джульєтта.

– Так, – задоволено кивнула Анна. – Мертві. Він мертвий, і вона мертва. – Здавалося, це відкриття її аж радувало. Вона ним пишалася. – Він на вигляд – украй самотній чоловік, котрий ніде і ніколи не подорожував.

– Звідки тобі це знати?

– Ну, виглядає він так, ніби жодного разу в житті нікуди не мандрував, але завжди хотів. Це видно по очах.

– То ти в курсі навіть, як він виглядає?

– Так. Дуже хворим і дуже вродливим. Ну, знаєш, як це буває, коли хвороба людину прикрашає? Коли через хвороби на обличчі проступають кістки?

– А він же мертвий? – перепитала старша сестра.

– Уже п'ять років, – тихо розповідала Анна, піднімаючи й опускаючи повіки, наче збиралася розказати довгу історію і знала про це, а тому навмисне довго запрягала, щоби потім прискорюватися і прискорюватися, поки та історія вже сама не нестиме її за інерцією з широко розплющеними очима та розтуленими вустами. Проте зараз її оповідь розгорталася повільно, із ледве помітним запалом мовця. – П'ять років тому цей чоловік ішов вулицею з усвідомленням того, що вже багато вечорів ходить і ходитиме нею, аж раптом підійшов до ґратчастого віка люка, одного із цих великих залізних кружал посеред дороги, і почув, що під його ногами шумить ріка, під металевою кришкою вода тече до моря. – Анна простягла

праву руку. – Він поволі нагнувся, підняв її, поглянув на бистре шумовиння потічка та подумав про когось, кого він волів би кохати, проте не міг, а потім перехилився на залізні щаблі, спустився вниз, і більше його ніхто не бачив...

– А як щодо неї? – заклопотано поцікавилася Джульєтта. – Коли померла вона?

– Не певна. Вона новенька. Щойно пустилася духу. Але мертва. Така чудова-пречудова небіжчиця. – Анна аж замилювалася образом, який собі намалювала в уяві. – Смерть робить жінку по-справжньому вродливою, а смерть від утоплення – найпрекраснішою. Куди й дівається скутість, а волосся тримається на воді, ніби яке пасмо туману понад потоком.

Анна весело кивнула:

– У жодній школі світу, на жодному занятті з етикету жінці не навчаться такої замріяної, легкої, плавної, хвилюватої та витонченої ходи. – І Анна спробувала рукою показати цю граційність, витонченість і хвилюватість своєю широкою та шкарубкою долонею.

– Він чекав на неї п'ять років. Та ще донедавна вона не знала, де він. І от тепер

вони разом і будуть разом... У сезон дощів житимуть. А в посуху... інколи впродовж кількох місяців... у них буде багато часу на відпочинок. Вони лежатимуть у затишних сховках, наче ті японські водяні квіти, геть сухі, зіщулені, старі й тихі.

Джульєтта підвелася та запалила ще один маленький світильник у кутку їдальні.

– Шкода, що ти про це заговорила.

Анна розсміялася.

– От дай-но я тобі розповім, як це все починається, як вони повертаються до життя. Я все продумала. – Вона подалася вперед, обійняла себе за коліна, прикипіла поглядом до вулиці, дощу та вийсть водостоків. – Он вони під землею, сухі й тихі, а понад ними кришиться зелектризоване небо.

Однією рукою Анна відкинула назад тьмяне, шпакувате волосся.

– Спершу горішній світ – це самі дощинки. Потім – блискавка, за нею грім, і сезону посухи приходить кінець. Маленькі краплі котяться риштаками, наливаються і потрапляють у ринви, забираючи з собою обгортки від жувальної гумки, абонементи в театр і квитки на автобус!

– Негайно відійди вже від того вікна!

– Я просто знаю, як воно – бути під хідником, у великому квадратному водостоці, – Анна намалювала прямокутник у повітрі і продовжувала далі уявляти. – Він велетенський. Стоїть начисто порожній, бо всі минулі дні його наповнювало тільки сонячне проміння. Якщо там говорити, то йде відлуння. Єдиний звук, чутний звідти, – це шум автомобіля, який проїхав угорі вулицею. Високо вгорі. Весь водостік схожий на суху пустотілу верблюжу кістку, яка застигла в очікуванні.

Вона підняла руку, показуючи вгору, ніби сама, застигнувши в очікуванні, якраз стояла у водостоці.

– І от побігла малесенька цівка води. Потрапляє на підлогу. Це як нібито когось поранило нагорі і тепер його кров стікає в нижній світ. А от і грім! Чи це проторохтіла вантажівка мимохідь?

Тепер жінка говорила хутчіше та все одно розслаблено тулилася до вікна, видихаючи та вдихаючи подальші слова:

– Вона просочується. Вода проникає в усі інші можливі ніші. Вузькі шворівочки та змійки. Настояна тютюном

вода. І починається рух. Потічки зливаються. Утворюють справжніх змій і, нарешті, – здоровенного удава, що звивається на пласкій, усіяній папірцями підлозі. Зусібіч, з півночі та півдня, з інших вулиць, прибувають інші потоки, зливаючись в один шипучий та блискучий клубок. І вода крутиться в тих двох маленьких сухих нішах, про які я тобі розповідала. Поволі піднімається над цими двома, чоловіком та жінкою, котрі лежать там, ніби японські квіти.

Анна поволі склала долоні, сплітаючи між собою палець за пальцем.

– Вони просочуються водою. Спершу вона піднімає руку жінки. Одним маленьким порухом. Її рука – єдина жива частина тіла. За нею – одне плече й одна ступня. Волосся... – вона торкнулася власного волосся, що спадало на плечі, – розпрямляється та розкривається, немовбито розпускається квітка у воді. Її закриті повіки голубі...

У кімнаті потемнішало. Джульєтта шила, Анна говорила і переказувала все, що уявляла. Вона переповіла, як піднімається вода і забирає з собою жінку, роз-

гортаючи, розпростуючи її, зводячи її на повен зріст у водостоці.

– Воді жінка цікава, тому остання дозволяє їй чинити на власний розсуд. Після тривалого й непорушного вилежування жінка знову готова жити, будь-яким життям на забаганку води.

Деінде чоловік також підводиться у воді. Анна й про це веде мову, про те, як повільно несе його течія, і він дрейфує нею, дрейфує, аж поки не зустрічаються.

– Вода розплющує їм очі. Тепер вони можуть бачити, та не бачать одне одного. Вони роблять коло навколо одне одного, але ще не торкаються руками.

Анна із заплющеними очима ледве похилила голову.

– Спостерігають одне за одним. Світяться якимось фосфором. Усміхаються... Вони... торкаються руками.

Нарешті Джульєтта, заціпенівши, відклала своє шитво і прошила поглядом сестру через усю сіру, втишену під дощем кімнату.

– Анно!

– Завдяки припливу вони здатні торкнутися. Він надбігає і штовхає їх одне до

одного. Це ідеальне кохання, в якому не місце своєму еґо, тільки два тіла, які несе вода. Відтак усе очищається, все гаразд. У такий спосіб немає нічого лихого.

– Дуже погано, що ти про це говориш, – закричала її сестра.

– Ні, все нормально, – наполягала Анна, повернувшись до сестри на якусь мить. – Вони ж не думають, правда? Вони там, де справді глибоко, де тихо, де всім байдуже.

Вона дуже повільно і лагідно поклала праву руку на ліву, пальці її тремтіли та спліталися. Залите дощем вікно, у яке пробивалося бліде весняне світло, живими струмочками та промінцями додало пальцям руху. Вони здавалися зануреними у сіру воду – глибоко, на кілька метрів. Пальці бігали одні над іншими, поки жінка закінчувала оповідати свій скромний сон:

– Він – високий та спокійний, руки широко розведені, – Анна жестами показала, наскільки він високий і як легко йому було у воді. – Вона – маленька, спокійна та розслаблена. – Молодша сестра поглянула на старшу, так і стоячи з піднесеними руками. – Вони мертві, їм нікуди податися, їм

немає чийх порад слухати. Отже, так вони й існують, і нічого до них не стосується, і нічого їх не турбує, таємні вони й заховані під землею у наповненому водостоці. Вони торкаються своїх рук і губ, коли потрапляють у резервуар водостоку під перехрестям, коли їх туди приносить приплив. А вже потім пізніше... – Анна розвела руки, – можливо, вони подорожують разом, рука в руці, погойдуючись на хвилях, пливають попід усіма вулицями, виконуючи шалені вертикальні танці, коли їх підхоплюють несподівані водоверті.

Вона крутила руками, поки проливний дощ тарабанив у шибки.

– І так вони линуть до моря, через усе місто, минаючи один резервуар за другим, вулицю за вулицею. Дженесі-авеню, Креншо, Едмонд-Плейс, Вошингтон, Мотор-Сіті, Оушн-Сайд і нарешті океан. Вони мандрують туди, де їх манить за собою вода, повсякчас під землею, а потім вертаються до головного стоку і пливають назад у місто, під десятком тютюнових крамничок та чотирма десятками алкогольних магазинів та ще шістьма бакаліями, десятима кінотеатрами, залізничним

переїздом, Автострадою номер 101, пропливають під тупотінням ніг тридцяти тисяч людей, котрі навіть не замислюються про водостоки.

Голос Анни кудись помандрував, закріпився і знову стих.

– А потім – минає день, і гроза відходить вулицею геть. Дощ припиняється. Закінчується його сезон. У тунелях спершу крапотить, а після – мовчок. Відплив. – Здавалося, Анна розчарована й сумна. – Річка тече до океану. Чоловік і жінка відчувають, як вода їх неквапом опускає на підлогу. Вони спиняються.

Анна поклала шерехаті руки на коліна, не зводячи з них скрушеного погляду.

– Життя покидає їхні ноги разом із водою, яка поклала їх пліч-о-пліч і тепер зникає із сухих тунелів. Отак вони й спочивають. Угорі, на білому світі, вигулькує сонце. А вони покояться у темряві, сплять до наступного разу. До наступного дощу.

Її руки лежали на колінах відкритими долонями догори.

– Хороший чоловік. Хороша жінка, – пробурмотіла вона, відтак похилила голову і міцно заплющила очі.

Раптом Анна випросталася і пропекла поглядом сестру.

– Ти знаєш, хто цей чоловік? – гірко прокричала вона.

Джувльєтта нічого не відповіла; п'ять останніх хвилин вона просто приголомшено спостерігала з перекривленим ротом та блідими вустами. Анна ледь не верещала:

– Той чоловік – це Френк. От хто! А жінка – я!

– Анно!

– Так, це Френк, там унизу.

– Але Френка вже немає багато років. І він точно не там унизу, Анно!

Тепер Анна говорила ні до кого конкретно і до всіх водночас: до Джувльєтти, до вікна, до стіни, до вулиці.

– Сердешний Френку! – голосила вона. – Я знаю, що він рушив туди. Ніде не було йому місця на цьому світі. Мати зіпсувала його! Він побачив водостік і зрозумів, як там потаємно і добре. Ох, сердешний Френку. Бідна Анна, бідна я, з самою сестрою лишитися. Ох, Джулі, чому я не трималася за Френка, поки він був тут? Чому я не змагалася за нього з його матір'ю?

– Припини, негайно, чуєш, люба?!

Анна впала вниз, у закут біля вікна, тримаючись за нього однією рукою, і тихо розридалася. Через кілька хвилин вона почула, як до неї звернулася сестра:

– Ти закінчила?

– Що?

– Якщо закінчила, поможи мені з оцим. А то я до кінця світу не справлюся.

– Що ти хочеш, щоб я робила, – зітхнувши, підняла голову Анна і сковзнула до Джульєтти.

– Це і це, – показала та їй.

– Гарзд. – Анна забрала шитво і сіла з ним біля вікна, дивлячись на дощ, рухаючи руками з голкою та ниткою, та при цьому не випускала з уваги, наскільки темна вулиця, та й кімната, наскільки складно роздивитися зараз кругле металеве кружало водостоку. Зараз, чорного-пречорного пізнього полудня, там тільки блищали та мерехтіли опівнічні вогники. Небо розколювалося павутинням блискавок.

Минуло півночі. Джульєтта, знявши окуляри, куняла в кріслі у протилежному кінці кімнати і, поклавши їх поруч зі своїм шитвом, на мить відкинула голову та за-

дрімала. Секунд за тридцять вона почула, як люто грюкнули, відкриваючись, двері, почула, як залетів досередини вітер, як східцями протупотіли ноги та вискочили на задній двір.

– Що таке? – скрикнула, підводячись та намагаючись намацати окуляри, Джульєтта. – Хто там? Анно, хтось заходив у дім? – Вона витріщилася на порожнє місце біля вікна, де до того спочивала Анна.

– Анно! – загукала Джульєтта, скочила на ноги та побігла в коридор.

Передні двері стояли настіж відчинені, і дощ мжичив у них дрібним туманом.

– Вона відлучилася тільки на хвилину, – заспокоювала себе Джульєтта, стоячи на порозі та намагаючись роздивитися хоч щось у вологому мороці. – Скоро повернеться. *Хіба ж* бо ти не повернешся додому, серденько моє, Анно? Анно, відповідай мені, *негайно* вертай назад! Чуєш, сестро?

Знадвору піднялося віко водостоку і знову впало на дорогу.

А дощ шепотів на вулиці і лився на закритий люк увесь залишок ночі.

Бажання

Сніг із шерхотом торкнувся холодного вікна.

Великий будинок проскрипів під поривом вітру, що взявся бозна-звідки.

– Що? – запитав я.

– Я нічого не казав. – Чарлі Сіммонс, сидячи позаду мене біля каміна, тихо струснув попкорн у великому металевому решеті: – Жодного слова.

– Чорт забирай, Чарлі, я чув, як ти...

Приголомшений, я спостерігав за тим, як на далекі вулиці і порожні поля падає сніг. Ніченька саме годилася для блідих привидів, які зазирають у вікна, а тоді зникають.

– Тобі примарилось, – сказав Чарлі.

А чи примарилося, подумав я. Чи є у природи голоси? Чи існує мова ночі, часу, снігу? Що відбувається між тамтешньою, вуличною темрявою, і моєю тутешньою душею?

Бо там, у сутінках, не освітлена ні Місяцем, ні ліхтарями, здавалося, незримо приземляється ціла голубина цивілізація.

І чи це сніг м'яко шепотів там, на вулиці, чи це минуле, нагромаджене за купу літ, і бажання, і розчарування спочатку кинулись у паніку, щоби зрештою заговорити?

– Господи, Чарлі. Я можу заприсягтися, що чув, як ти щойно сказав...

– Що сказав?

– Ти сказав: «Загадай бажання».

– Я?

Коли у мене за спиною пролунав його сміх, я навіть не обернувся. Я продовжував дивитися на снігопад, а поміж тим сказав йому те, що мав сказати...

– Ти сказав: «Це особлива, прекрасна, дивовижна ніч. Тому загадай своє найкраще, найзаповітніше, найдивніше бажання, бажання всього свого життя, що йтиме із найглибших глибин твого серця. І воно здійсниться». Ось що я почув від тебе.

– Ні. – Я побачив з відображення у дзеркалі, як він похитав головою. – Але. Томе, ти вже півгодини стоїш там, замилюваний снігопадом. У каміні горить вогонь. Бажання не здійснюються, Томе. Але, – і тут він затнувся, а за мить зди-

вовано додав: – але, Господи, ти таки чув щось, хіба ні? Ну, тримай. Випий.

Попкорн уже перестав потріскувати. Він налив вина, якого я не торкнувся. За звечорілим вікном невпинно падав сніг, так наче хтось дихав.

– Чому? – запитав я. – Чому *оте бажання* виникло в моїй голові? Якщо ти не говорив цього, то що говорило?

І справді, міркував я, що? І хто ми? Двоє самотніх споночілих письменників, приятель, котрий зостався у мене переночувати, двоє давніх друзяк, охочих до баляндрасів і судів-пересудів про різну чортівню, котрі побували чи не на всіх можливих дивоглядствах на кшталт дощок Уїджа, карт Таро і телепатичних сеансів, і весь цей громаджений роками їхньої щирої дружби непотріб вони залюбки пересипали кпинами, жартами і помірними пустощами.

Але сьогодні цей сніг, роздумував я собі, скасовує жарти, стирає посмішки. Сніг – ти лише глянь! – хоронить наш сміх...

– Чому? – запитав Чарлі у мене за спиною, смакуючи вино і поглядаючи то на

червоно-зелено-сині вогники різдвяного деревцяти, то на мою потилицю. – Чому бажання саме в сьогоднішню ніч? Ну, це ж бо ніч напередодні Різдва, так? Через п'ять хвилин народиться Христос. Народження Христа і зимовий сонцеворот – і все в один тиждень. Цей тиждень, ця ніч доводять, що Земля не помре. Зима дійшла до межі своєї темряви і тепер починає тягнутися до світла. Це щось особливе. Це неймовірно.

– Так, – проказав я, і подумав про ті незапам'ятні часи, коли серця печерних людей завмирили з настанням осені й зникненням сонця, і людиноподібні мавпи плакали, допоки світ не повертався зі снігової сплячки і якогось чудового ранку не прокидалося раніше сонце, і світ вкотре не порятовувався, хай і на короткий час. – Так.

– Отже, – Чарлі наче прочитав мої думки і пригубив іще вина, – Христос завжди провіщав весну, хіба ні? Посеред найдовшої в році ночі Час похитнувся, Земля здригнулася і народився міф. І що прокричав міф? З Новим роком! Господи, так,

перше січня не є днем нового року. День народження Христа є ним. Його дихання, солодке, немов конюшина, торкається наших ніздрів й обіцяє весну відразу ж по опівночі. Глибоко вдихни, Томасе!

– Закрий рота!

– Чому? Ти знову чуєш голоси?

«Так! – Я повернувся до вікна і навіжено помислив. – Через 60 секунд настає ранок Його народження. Яка ще мить може бути чистішою, неповторнішою для загадування бажання?»

– Томе, – Чарлі взяв мене за лікоть. Але я був десь глибоко і насправді дуже далеко.

«Невже цей час настільки особливий? – розмірковував я. – І чи справді святі духи з'являються посеред нічного снігопаду, щоби прислужитися нам у цей урочий час? Якщо я таємно загадаю бажання, чи поверне мені його десятикратно ця ніч-мандрівниця з її дивними снами і сивими заметілями?»

Я заплющив очі. В горлі застряг клубок.

– Не треба, – сказав Чарлі.

Але це вже тремтіло на моїх губах. Я не міг чекати. Оце саме зараз, зараз дивна зірка горить над Вифлеємом.

– Томе, – видихнув Чарлі, – заради Бога!

Так, заради Бога, подумав я, і сказав:

– Моє бажання, щоби сьогодні на одну годину...

– Ні! – Чарлі стукнув мене, щоби я закрився.

– ... будь ласка, мій тато ожив.

Годинник над каміном пробив 12 разів: опівніч.

– О, Томасе... – застогнав Чарлі. Його рука впала з мого плеча. – О, Томе!

Порив вітру жбурнув снігом у шибу, що прилип, наче саван, а відтак спав униз.

Вхідні двері розчинилися навстіж.

Сніг упав на нас зливою.

– Яке сумне бажання. І... воно щойно здійснилося.

– Здійснилося? – Я крутнувся, щоби глянути на розчинені двері, які манили, наче могила.

– Не йди, Томе, – сказав Чарлі.

Двері захряснулися. Проте я вже біг; о Господи, як я біг!

– Томе, повернися! – Далеко позаду мене губився голос у круговерті снігу. – О Господи, *не треба!*

Але в ті післяопівнічні хвилини я біг і біг, нічого не тямлячи, задихаючись, наказуючи серцю битися, крові ринути, ногам нестися, і я продовжував той біг, і на бігу я подумав: «Він! Він! Я знаю, де він! Якщо це мені даровано! Якщо моє бажання здійснилося! Я знаю, де він!» І нараз в усьому засніженому місті задзвонили, заспівали, забамкали різдвяні дзвони. Вони оточили мене, гнали мене, притягували мене, а я щось викрикував, тамуючи своє шаленство снігом.

«Дурень! – думав я. – Він же мертвий! Повертайся!»

Але якщо він ожив сьогодні, нехай на одну годину, а я не прийду, щоби його побачити?

Я був за містом, без шапки і плаща, проте розпаленів від бігу; солоня маска застигла на моєму обличчі і пластівцями злітала з кожним моїм стрибком під радісний різдвяний передзвін, що то з'являвся, то зникав.

Вітер штовхнув мене за останній поворот тієї глухомані, де на мене чекала темна стіна.

Кладовище.

Я стояв перед важкими металевими воротами, отупіло вдивляючись всередину.

Територія кладовища нагадувала розкидані руїни стародавнього форту, знищеного століття тому, а його надгробки наче пережили новий льодовиковий період.

І тут до мене дійшло: див не буває.

І тут до мене дійшло: просто цієї ночі ми перебрали із вином, розмовами і потойбічними нісенітницями, як і я перебрав зі своїм безпричинним бігом, але тільки не з вірою, моєю глибокою вірою в те, що тут, у цьому засніженому мертвому світі, справді щось *відбулося*...

Він згадав.

І розпружився. Він згадав, як тремтіло його тіло, як завмерло його кволе серце, як зачинилися двері у вічну ніч.

Він дуже спокійно стояв у мене в руках, під його тремтячими повіками миготіли в голові якісь гротескні образи. Напевно, він запитав себе оте найстрашніше:

«*Хто зробив це зі мною?*»

Він розплющив очі. Відтак пильно глянув на мене.

«*Ти?*» – запитав він.

«Так, – подумав я. – Я хотів, щоби ти ожив цієї ночі».

«*Ти!*» – плакало його обличчя і тіло.

А потім, напівголосно, останнє запитання:

«Навіщо?...»

Тепер підійшла моя черга завмерти у роздумах.

І справді, навіщо я так учинив з ним?

Як мені вистачило серця забагнути такої страшної, болісної зустрічі?

Що мені тепер робити з цим чоловіком, із цим чужинцем, із цією ветхою, приголомшеною і переляканою дитиною? Невже я прикликав його лише для того, щоби повернути назад у землю, в могилу, у страхітні сни?

Чи я хоча би помислив про наслідки? Ні. Чистий імпульс жбурнув мене з дому на це цвинтарне поле, як легкокомисний камінь до легкокомисної мети. Навіщо? Навіщо?

Оцей старий чоловік, котрий був моїм татом, тепер, тремтячи, стояв у снігу і чекав на мою нікчемну відповідь.

Я, наче дитина, не міг спромогтися навіть на слово. Якось частина мене знала правду, яку я не міг повісти. Маломовний з ним за життя, я зробився ще маломовніший після його воскресіння.

Правда крутилася в мене в голові, кричала всіма фібрами моєї душі і єства, але не могла зірватися з язика. Я відчув, як мій власний крик завмер усередині мене.

Час ішов. Незабаром ця зустріч закінчиться. І я втрачу нагоду сказати те, що повинно бути сказано, те, що я мав сказати ще тоді, коли він був живий і ходив по землі багато років тому.

Десь далеко за полями дзвони вибили пів на першу цього різдвяного ранку. Христос відмірював час на вітрі. І сніг падав на моє обличчя – спільно із часом і холодом, і холодом і часом.

«Навіщо, – запитували татові очі, – навіщо ти мене привів сюди?»

– Я... – почав було я і... затнувся.

Тому що його рука стиснула мою руку. Тому що на його обличчі я прочитав знайдену ним причину.

Це був також і його шанс, його фінальна година, щоби сказати те, що мало бути

сказаним, коли мені виповнилося дванадцять, чи чотирнадцять, чи двадцять шість. І не мало значення, що я стояв і ні пари з уст. Тут, посеред снігопаду, він міг віднайти замирення і піти своїм шляхом.

Його рот розкрився. Йому було важко, невимовно важко спромогтися на тих кілька забутих слів. Тільки дух усередині цієї висхлої шкаралупи, важко дихаючи, ще чіплявся за життя. Він прошепотів три слова, які зразу ж звіяло вітром.

– Що? – перепитав я.

Він міцно тримав мене, і попри нічну заметіль, не заплющував очей. Він хотів спати, але спочатку його розкритий рот спромігся на шепіт:

– ...Я... лю.....е!

Він затнувся, затремтів, напружився всім тілом і намарне силкувався прокричати знову:

– ...Я... лю...е!

– О, тату! – заплакав я. – Давай я скажу це за тебе!

Він спокійно стояв і чекав.

– Ти намагався сказати: *я... люблю... тебе?*

– Та-а-а-а-ак! – спромігся сказати він.
І нарешті дуже чітко промовив: – О, так!

– О тату, – мовив я, і в цих словах вчувалися жаль і щастя, втрати і перемоги. – О, тату, любий тату, я теж тебе люблю!

Ми обійнялися. І так завмерли.

Я заплакав.

Я бачив, як мій тато із якихось неймовірно дивних і висхлих глибин свого потойбічного тіла видавлює сльози, які через мить вже тремтіли і виблискували на його повіках.

Саме так було поставлено останнє запитання і саме такою була остання відповідь на нього.

Навіщо ти мене сюди привів?

Навіщо це бажання, навіщо цей подарунок, навіщо ця засніжена ніч?

Тому що перед тим, як зачиняться двері і запечатаються навіки, ми мусили сказати те, чого ніколи не сказали за життя.

І ось це було сказано, і ми, тато і син, стояли, обіймаючи одне одного посеред глухомані. Син і тато – дві частини одного цілого і з однією радістю на двох.

Сльози на моїх щоках замерзли.

Ми довго стояли на холодному вітрі, під снігопадом, а тоді почули, як дзвони вибивають дванадцять сорок п'ять, і все ж ми продовжували стояти посеред засніженої ночі, не зронивши більше ні слова – все вже було сказано, – поки не проб'є урочий час.

І коли по всьому білому світу куранти вибили першу годину різдвяного ранку з новонародженим Господом на свіжій соломі, тим вони возвістили кінець того дару, що був даний нам на такий короткий час і тепер вислизав з наших онімільних рук.

Мій тато обійняв мене.

Удалині завмер останній удар дзвона.

Я відчув, як мій тато відступає назад, але тепер спокійно.

Його пальці торкнулися моєї щоки.

Я почув, як даленіє звук від його кроків по снігу.

Цей звук завмер разом із останнім моїм схлипом.

Я розплющив очі саме тоді, коли він уже віддалився від мене ярдів на сто. І саме тоді він озирнувся і махнув мені рукою.

А тоді все заступила пелена снігу.

«Як відважно, – думав я, – ти йдеш зараз туди, куди належить, старий чоловіче, без нарікань!»

Я повернувся в місто.

Я випив із Чарльзом, гріючись біля вогню. Він глянув на моє обличчя і мовчки підняв тост за те, що побачив у ньому.

Нагорі на мене чекало моє ліжко, схоже на білий сніговий замет.

Сніг падав за моїм вікном на тисячу миль на північ, на п'ятсот миль на схід, на двісті миль на захід, на сто миль на південь. Сніг падав усюди на все. Він падав на два ланцюжки слідів за містом – на ті, що вели у місто, і ті, що прямували вперед, гублячись поміж могил.

Я лежав на своєму сніговому ліжку. Я згадав обличчя свого тата, коли він помахав до мене, повернувся і пішов.

Це було обличчя наймолодшої, найщасливішої людини з-поміж усіх, що я бачив.

І з цим я заснув, без плачу.

Сортувальник

Містер Бенедікт вийшов зі свого маленького будиночка. Він постояв на ганку, болісно соромлячись сонця і почувуючись приниженим перед людьми. Мимо пробіг собака із розумними очима – настільки розумними, що містер Бенедікт не міг поглянути йому в очі. Маленька дитина заглянула крізь куту залізну браму цвинтаря, що біля церкви, і містер Бенедікт здригнувся від розпорошено-проникливої цікавості дитини.

– Ви – поховальник, – сказало дитя.

Увесь зіщулившись усередині, містер Бенедікт не відповідав.

– Ви – власник церкви? – нарешті запитала дитина.

– Так, – відповів містер Бенедікт.

– І місця для поховань?

– Так, – сказав спантеличено містер Бенедікт.

– І дворів, і надмогильних плит, і могил? – поцікавилася дитина.

– Так, – відповів Бенедікт з певним виявом гордості.

І це була правда. І це була дивовижна річ. Після важкої нічної праці впродовж багатьох років до нього прийшов справжній успіх у цьому бізнесі. Спершу він купив церкву і цвинтар з кількома могилами, що вкрилися зеленим мохом після переїзду баптистів на околицю міста. Потім побудував гарний невеличкий морг у готичному стилі, звісно, що й обсадив його плющем, а потім позаду добудував ще й маленький будиночок для себе. Помирати з містером Бенедіктом було дуже зручно. Він заносив і виносив тебе із будинку із мінімальними незручностями і максимальним позірним благословенням. «Немає потреби у траурній процесії, – нахвалявали його набрані крупним шрифтом оголошення у ранковій газеті. – Із церкви прямо в землю, – швидко і вправно. Використовуються найбільш високоякісні консервуючі препарати».

Дитина продовжувала дивитися на нього, і він почувався наче згасла на вітрі свічка. Він відчував власну зневаженість. Все, що жило чи рухалося, змушувало його впадати у відчай і печаль. Він завжди погоджувався з людьми, ніколи не на-

смільюючись заперечити, прикрикнути чи сказати «ні». Ким би ви не були, зустрівши вас на вулиці, містер Бенедікт дивився на ваші ніздрі, розглядав ваші вуха або вивчав лінію росту вашого волосся своїми маленькими лякливими дикими очима, проте ніколи не дивився вам прямо у вічі, і тримав вашу руку своїми холодними руками так, наче вона – дорогоцінний подарунок, і торочив одне лише:

– Ви безсумнівно, безумовно і беззаперечно праві.

Але розмовляючи з ним, ви завжди розуміли, що він не чує жодного вашого слова.

Тепер, стоячи на своєму ганку, він сказав маленькій дитині, яка пильно дивилася на нього, побоюючись, що він їй не сподобається:

– Ти – мила маленька дитина.

Містер Бенедікт спустився східцями і вийшов за браму, жодного разу не поглянувши на невелику трупарню. Він відклав це задоволення на пізніше. Було дуже важливо, щоб усе відбувалося у правильній послідовності. Поки що не варт з радістю думати про тіла, які чекають на

застосування його талантів у трупарні. Ні, йому краще зайнятися звичною щоденною рутинною. Спершу треба добряче накрутити собі нерви.

Він знав, куди слід піти, щоби довести себе до шаленства. Півдня він тинявся крихітним містечком, дозволяючи своїм живим співгромадянам пригнічувати його своєю зверхністю, а власній меншовартості розчиняти його, купати у поті, зав'язувати серце і розум у тремтячі вузли.

Він поговорив з містером Роджерсом, аптекарем: марна, беззмістовна ранкова розмова. І він зберіг і затаїв у собі дріб'язкові приниження, зневажливий тон і образи, спрямовані в його бік. У містера Роджерса завжди знаходилися якісь уїдливі словечка про людей похвальної професії.

– Ха-ха, – сміявся містер Бенедікт над черговим жартом, насправді прагнучи закричати у своїй жалюгідній люті.

– А, от і ви, мабуть, геть закоцюблій, – поцікавився містер Роджерс цього ранку.

– Закоцюблій, – відповів містер Бенедікт. – Ха-ха!

Вийшовши з аптеки, містер Бенедікт зустрівся з містером Стайвзентом, підрядником. Містер Стайвзент поглянув на годинник – оцінити, скільки часу він може витратити на Бенедікта, перш ніж вигадати якусь зустріч.

– О, привіт, Бенедікте, – вигукнув Стайвзент. – Як там ваш бізнес? Закладаюся, що ви чіпляєтеся за нього зубами і нігтями? Справи йдуть? Я кажу, що зубами та нігтями...

– Так, так, – нерозбірливо хихикнув містер Бенедікт. – А як ваш бізнес, містере Стайвзент?

– Послухай, Бенні, старий, а чому у тебе такі холодні руки? У тебе такий крижаний потиск. Ти щойно бальзамував фригідну жінку! Гей, це непогано. Ти чув, що я сказав? – прогуркотів містер Стайвзент, ляснувши його по спині.

– Добре, добре! – сказав містер Бенедікт, силувано шкірячись. – Гарного дня.

І так без кінця... Містер Бенедікт, котрого штовхали від одного знайомого до іншого, видавався таким собі озерцем, куди жбурляли всяке сміття. Починалось усе з невеликих камінчиків-плесканців,

а потім, оскільки містер Бенедікт не вкривався брижами і не протестував, вони жбурляли камінь, цеглу, брили. Але містер Бенедікт не відав про дно: жодного сплеску, жодних кіл на воді. Озеро не відповідало.

Наприкінці дня він ставав усе безпораднішим і лютішим, але продовжував іти від будинку до будинку задля ще декількох коротких зустрічей і розмов, ненавидячи себе зі справжнісіньким мазохістським задоволенням. Але найбільше його змушувала продовжувати свій шлях думка про прийдешні нічні втіхи. Тож він знову і знову завдавав собі страждань через цих тупих, пихатих задирак, кланявся їм, бережно тримаючи їхні руки перед собою, наче печеньки, і не просячи нічого, крім глузувань.

– А ось і ти, сікачу, – сказав містер Флінгер з гастрономічного магазину. – Як там твоя солонина і маринований мозок?

Все це створювало кресендо¹ меншовартості. Після фінального удару литавр і нестерпного самоприниження містер

¹ Кресендо – музичний термін, що означає поступове збільшення сили звуку.

Бенедікт, з шаленством глянувши на циферблат наручного годинника, повернувся і побіг назад через місто. Він досяг своєї вершини, тепер він був готовий, готовий працювати, готовий робити те, що має бути зробленим, і насолоджуватися собою. Огидна частина дня закінчилася, а хороша частина саме мала розпочатися!

Він енергійно вибіг по сходах трупарки.

Кімната чекала на нього, наче сніг, що саме випав. Там були білі пагорби і тьмяні обриси чогось, що покоїлось у сутінках під простирадлами.

Двері різко відчинилися.

Містер Бенедікт, обрамлений потоком світла, постав на порозі: голова відкинута назад, одна рука піднята у театральному привітанні, інша – із неприродною твердістю спиралася на дверну ручку.

Господар ляльок повернувся додому.

Довгу хвилину він стояв у самому центрі свого театру. В його голові, вочевидь, гриміли овації. Він не рухався, однак схилив голову з ницою вдячністю до цієї люб'язної, аплодуючої аудиторії.

Він обережно зняв і повісив піджак, одягнув свіжий білий халат, з професійною чіткістю застебнув манжети, а потім вимив руки, водночас поглядаючи на своїх найкращих друзів.

Тиждень виявився непоганий: родинних реліквій під простирадлами покоїлося достатньо, і, стоячи перед ними, містер Бенедікт відчував, як він росте, височіє і возвеличується над ними.

– Наче Аліса! – здивовано вигукнув він самому собі. – Вище і вище. Дивніше і дивніше! – Він здіймав руки вперед і вгору.

Йому ніколи не вдавалося подолати власну полохливість, аж поки він не опинявся у кімнаті з мерццями. Його охоплювало щастя і водночас збентеження від усвідомлення того, що тут він – повелитель народів, що він може робити з людьми все, що лише заманеться, а вони неодмінно мусять бути ввічливими і співпрацювати з ним. Вони не можуть утекти. І зараз, як і в інші дні, він почувався вільним і сповненим сил, він ріс і ріс, наче Аліса.

– О, так високо, так високо, аж так високо... допоки моя голова... не вдариться... об стелю.

Він пройшовся поміж накритими простирадлами столами. Почувався так, наче повертався з кіносеансу пізно вночі: дуже сильний, дуже бадьорий, дуже впевнений у собі. Він знав, що всі поглядають на нього після кіно – такого симпатичного, вихованого і сміливого, достоту схожого на кіногероя... а який дзвінкий і вабливий у нього голос! а як артистично він здіймає ліву брову! а як вправно постукує своєю тростиною! Іноді цей викликаний фільмом гіпноз тривав упродовж усього шляху додому й уривався разом зі сном. У житті настільки дивовижно і чудово він почувався лише у кіно і тут – у своєму приватному маленькому театрі холоду.

Він ішов уздовж завмерлих рядів, звертаючи увагу на кожне ім'я на білій карточці.

– Місіс Валтерс, містер Сміт. Міс Браун. Містер Ендрюс. О, доброго вечора усім! Як ви сьогодні відчуваєтесь, місіс Шелмунд? – запитував він, піднімаючи простирадло і нахилившись наче над сплячою дитиною. – Ви чудово виглядаєте, люба.

За життя місіс Шелмунд жодного разу не заговорила з ним, вона завжди прохо-

дила мимо, схожа на велику білу статую, під спідницею якої ховалися роликові ковзани, через що її хода була елегантна, плавна і спокійна.

– Моя люба місіс Шелмунд, – сказав він, притягнувши до себе стілець і дивлячись на неї крізь лупу. – Чи розумієте ви, моя люба, що у вас закупорення сальних залоз? За життя ви виглядали наче воскова лялька. Захворювання пор, жир і вугрі. Жирна їжа, місіс Шелмунд, – ось у чому була ваша проблема. Занадто багато кукурудзяних пластівців, бісквітних тортів і кремових цукерок. Ви завжди пишалися своїм розумом, місіс Шелмунд, і вважали мене нікчемною порошинкою під великим пальцем своєї ноги, а то й узагалі ніщотою. І водночас ви купали ваш дивовижний і безцінний розум у парфе¹, шипучках, лаймаді² і газованих напоях; ви з такою погордою ставилися до мене, місіс Шелмунд, і ось тепер дочекалися...

---

¹ Парфе – заморожена солодка страва з вершків, яєць, цукру і ванілі; подається в склянках.

² Лаймад – напій з соку лайма з водою.

Він узявся до операції: зробивши надріз по колу, підняв черепне склепіння і витягнув мозок. Потім із приготовленої задалегідь цукерниці наповнив порожній череп збитими вершками та льодяниками у вигляді стрічок, зірочок і ромбиків рожевого, білого і зеленого кольорів, а зверху старанно вивів рожевим кольором вигадливий напис: «СОЛОДКІ СНИ», поставив черепне склепіння на місце, зашив усе і замаскував сліди гримом і пудрою.

– Ось так! – сказав він, закінчивши.

Він підійшов до наступного стола.

– Доброго дня, містере Рен. Доброго дня. І як сьогодні почувається проповідник расової ворожнечі, містере Рен? Чистий, білий, випраний містер Рен. Чистенький, наче сніг, біленький, наче ляне полотно – от які ви, містере Рен. Людина, котра ненавидить євреїв і негрів. Меншини, містере Рен, меншини... – Він стягнув простирадло. Містер Рен дивився вгору скляними холодними очима. – Містере Рен, погляньте на представника меншини. На мене. Із меншини нижчих осіб, чиє мовлення тихіше від шепоту, котрі бояться зайвий раз сказати щось уголос,

тих переляканих маленьких нікчем, оту мишву. Знаєте, що я зроблю з вами, містере Рен? Спершу давайте вицідимо з вас усю кров, нетерпимий друже. – Кров було спущено. – А тепер ін'єкція, скажімо так, бальзамуючої рідини.

По судинах містера Рена, котрий лежав чистенький, наче сніг, і біленький, наче лляне полотно, потекла рідина.

Містер Бенедікт сміявся.

Містер Рен почорнів, ставши чорним, як бруд, чорним, як ніч.

Бальзамуючою рідиною було... чорнило.

– І привіт тобі, Едмунде Ворт!

Яке ж гарне тіло було у Ворта! Сильне, м'язисте, кість широка, груди наче валун. Коли він проходив мимо, жінки німіли, а чоловіки лише заздрісно витріщалися, сподіваючись, що якоїсь ночі вони зможуть позичити це тіло, поїхати в ньому додому і потішити дружину. Проте тіло Ворта завжди належало лише йому, і він використовував його для таких розваг, завдяки яким постійно слугував темою для розмов поміж міських гріхолюбів.

– І ось ти тут, – сказав містер Бенедікт, задоволено роздивляючись красиве тіло.

На мить він занурився у спогади про минуле свого власного тіла.

Якось він ледь не задушився одним із тих механізмів, що його прибивають до одвірка, відтак затискають тримач під щелепою і тягнуть себе вгору, сподіваючись додати хоч би дюйм до свого сміховинно куцого кістяка. Аби подолати свою мертвотну блідість, він годинами засмагав на сонці, проте лише обпікався, і коли струп'я злазило, то залишалася тільки волога рожева, болісно чутлива плівка. А що він міг зробити зі своїми осклілими крихітними, близько настромленими очками, хоча з них і визирав розум, чи з маленьким і кривим ротом?! Можна перефарбувати будинки, спалити сміття, переїхати з нетрів, застрелити свою матір, купити новий одяг, придбати машину, заробити грошей, замінити усі ці зовнішні навколишні чинники на щось нове. Та що робити розуму, ув'язненому, наче сир у горлі миші. Його зовнішність була його зрадником: шкіра, тіло, колір обличчя, голос не дали йому жодного шансу потрапити у той великий

яскравий світ, де чоловіки можуть поторгати за підборіддя дам, і цілувати їх у губи, і тиснути руки друзям, і пригощати один одного запашними сигарами.

Міркуючи так, містер Бенедікт стояв над величним тілом Едмунда Ворта.

Він відрізав Вортову голову, прилаштував її у труні на невеличку атласну подушечку обличчям догори, тоді поклав у труну сто дев'яносто фунтів цегли і засунув кілька подушок всередину чорного піджака та білої сорочки з краваткою, щоби надати цьому схожості із тілом, і накрив його, аж до підборіддя, блакитним оксамитовим покрівцем. Це була вишукана омана.

Саме ж тіло він помістив у холодильну камеру.

– Коли я помру, то залишу особливі вказівки, містере Ворт, аби мою голову відрізали і поховали прикріпленою до вашого тіла. До того часу я знайду помічника, який за гроші згодиться на такий халамидницький вчинок. Якщо у когось немає тіла, яке б вартувало любові за життя, то він принаймні може отримати його після смерті. Дякую вам.

Він закрив віко над Едмундом Вортом.

Оскільки у місті все популярнішим ставав звичай ховати людей у закритих трунах, з яких під час служби вік не знімали, то містер Бенедікт мав щонайширші повноваження для вчинення репресій над своїми безталанними гостями. Деяких він закривав у їхніх трунах догори ногами, декотрих обличчям униз, чи навіть у непристойних позах. Абсолютно небачених веселоців він зазнав, коли ховали компанію старих дів, яких приплющило у машині, коли вони їхали на пообіднє чаювання. Вони були знаними пліткарками, які, нахилившись одна до одної головами, завжди комусь перемивали кісточки. Про що не могли навіть здогадуватися учасники поховальної процесії (всі три віка трун були закриті), то це те, що ця трійця навіть після смерті зосталася нерозлучною, позаяк усі три були впхані в одну труну, тісно притиснувшись головами, з тепер уже вічною, холодною, завмерлою пліткою на губах. Інші дві труни були наповнені галькою, мушлями і жмутами бавовняної тканини. Відспівування було прегарним. Усі плакали.

– І смерть розлучила цих трьох нерозлучниць.

Люди ридали.

– Авжеж, – підтвердив містер Бенедікт, змушений ховати обличчя у це горе.

Не позбавлений почуття справедливості, містер Бенедікт поховав одного багатія голим-голісіньким. А бідняка натомість зодягнув у парчеві шати із п'ятидоларовими монетами замість гудзиків і двадцятидоларовими – на повіках. Якогось юриста він не поховав узагалі, замість того спаливши його у сміттєспалювачі, а в труну запхавши мертвого тхора, який було потрапив у лісі якоїсь неділі в капкан.

Стара діва, похована якогось пообіддя, стала жертвою жахливого плану. Під шовковою підстилкою були поховані частини тіла якогось старого. Діва лежала там, терплячи наругу: холодні руки й інші холодні органи потай силували її до любові. Обличчя покійниці виглядало трохи приголомшеним.

Ось так містер Бенедікт тієї післяполудневої пори пересувався по трупарці від тіла до тіла, звертаючись до всіх накритих простирадлами тіл, розповідаючи їм усі свої таємниці. Останнім цього дня ви-

явилося тіло такого собі Меррівела Блайта – старого чоловіка, схильного за життя до різних нападів і коматозних станів. Містера Блайта вже декілька разів вважали мертвим, однак він щоразу вчасно воскресав, уникаючи тим самим поховання живцем.

Містер Бенедікт стягнув простираadlo з обличчя містера Блайта.

Очі містера Меррівелла Блайта метушливо заворушилися.

– Ох! – містер Бенедікт упустив простираadlo.

– Гей ви! – закричав голос під простираadлом.

Містер Бенедікт схилився на стіл, зненацька похитнувшись і відчуваючи нудоту.

– Випустіть мене звідси! – пролунав голос містера Меррівела Блайта.

– Ви живі?! – сказав містер Бенедікт, зісмикуючи простираadlo.

– О, що я чув, що мені тільки не довелося вислухати впродовж останньої години! – простогнав старий на столі трупарки, крутячи зіницями по білковій оболонці. – Я лежав, не в змозі поворухнутися, і мусив усе це слухати! Ах ти ж негіднику, скверно,

огидна мерзото, чорте проклятий, звільни мене звідси! Я розповім про все меру, і раді, і всім-всім, ох ти ж мерзото, срамото! Ах ти ж пройдисвіте, садисте, розбещений мерзотнику, покидьку, зажди-но, я все розкажу! – з піною на губах лементував старий. – Звільни мене звідси!

– Ні! – сказав містер Бенедікт, падаючи на коліна.

– Ах ти ж негіднику! – схлипував містер Мерривел Блайт. – Тільки подумати: все це відбувалося у нашому місті купу літ і ми навіть не здогадувалися, що ти витворяєш з людьми! Ах ти ж страхітна потворо!

– Ні, – шепотів паралізований і нажаханий містер Бенедікт, намагаючись підвестися і знову падаючи додола.

– І чого ти тільки не наговорив, – звинувачував його старий із сухим презирством. – І чого тільки не наробив!

– Пробачте, – шепотів містер Бенедікт. Старий спробував підвестися.

– Ні, – сказав містер Бенедікт і вчепився в нього.

– Відпусти мене, – сказав старий.

– Ні, – відрізав містер Бенедікт.

Він дотягнувся до шприца і штрикнув ним старого в руку.

– Гей ви, – ошаліло закричав старий, звертаючись до всіх накритих простирадлами постатей. – Допоможіть! – Він кинув швидкий невидючий погляд у бік вікна, де виднівся цвинтар із похиленими надмогильними плитами. – І ви також, там – ззовні, під плитами, допоможіть! Слухайте! – Старий упав назад, зі свистом дихаючи і з піною на губах. Він знав, що помирає. – Ви всі, слухайте! – пробелькотів він. – Він зробив це зі мною, і з тобою, і з тобою, з усіма вами, він глумився надто страшно і надто довго. Не терпіть цього! Не дайте, не дайте йому більше глумитися ні над ким! – Геть ослаблий старий обливав піну зі своїх губ. – Зробіть щось із ним!

Вражений містер Бенедікт лише стояв і повторював:

– Вони не можуть мені нічого зробити. Вони не можуть. Кажу ж, що вони не можуть.

– Підійміться зі своїх могил! – прохрипів старий. – Допоможіть мені! Сьогодні, або завтра, або незабаром, але вистриб-

ніть нагору і розправтеся з ним, із цим покидьком! – І після цього він ревно заплавав.

– Які дурниці! – оніміло сказав містер Бенедікт. – Ви помираєте і верзете дурниці. – Містер Бенедікт не міг поворухнути губами. Його очі були широко розплющені. – Давайте зараз же помирайте, і то швидко.

– Всі нагору! – кричав старий. – Усі виходьте! Допоможіть!

– Будь ласка, не говоріть більше, – сказав містер Бенедікт. – Я справді не бажаю більше це слухати.

У кімнаті раптом потемніло. Сутінки густішали. Година була вже пізня. Старий втрачав останні сили. Врешті-решт, посміхнувшись, він сказав:

– Вони багато натерпілися від тебе, потворо! Сьогодні вночі вони тобі все згадають!

Старий помер.

Потім люди розповідали, що тієї ночі на цвинтарі стався вибух. Чи радше низка вибухів, а потім вчувся якийсь дивний запах, і метушня, і крик про допомо-

гу, і якась примарна крутанина. І була тьма світла і блискавиць, і якась подоба дощу, і шалене калатання розгойданих церковних дзвонів на дзвіниці, і падіння надмогильних плит, і щось клялося і проклиналило, і щось літало в повітрі, і вчувалась погоня, і вереск; у трупарці метлялися тіні, і сліпуче мерехтіли вогні, і якісь предмети, шаркаючи, швидкими ривками смикались то назовні, то всередину, шибки у вікнах повибивало, двері вирвало з петель, з дерев позривало все листя, вигрюкувала кута залізом брама, а насамкінець з'явився містер Бенедікт, котрий кудись мчав, а тоді зник, вогні погасли, і пролунав несамовитий крик, який міг належати лише містеру Бенедікту.

Після цього – нічого. Тиша.

Мешканці міста увійшли у морг наступного ранку. Вони обшукали і це приміщення, і церкву, а потім подалися на кладовище.

І не знайшли нічого, крім крові, достобіса крові, розбризканої, розлитої, розмащеної повсюди, куди не глянь, так наче з небес цілу ніч періщив кривавий дощ.

І жодного тобі сліду містера Бенедікта.

– Де він може бути? – запитували.

– Звідки ж *нам* знати? – збентежено відповідали.

Але відповідь знайшлася.

Йдучи кладовищем, вони зупинилися у густому затінку дерев, де ряди надмогильних плит від старості похилилися, а час постирав на них написи. Співоче птаство обминало тутешні дерева. Сонячне світло, якому нарешті вдалося пробитися крізь густе листя, було схоже на світло від електричної лампочки – слабке, тлінне, жалюгідне, театральне, ледве жевріюче.

Вони зупинилися біля одного із надгробків.

– Погляньте-но, – вигукнули вони.

Решта зупинилися і схилилися над посірілим, вкритим плямами каменем і не повірили власним очам.

Свіжий напис – наче хтось поспіхом, у нестямі, вивів зсудомленими пальцями (власне, видряпав нігтями – *настільки* свіжим був напис):

«МІСТЕР БЕНЕДІКТ».

– Погляньте сюди! – вигукнув іще хтось.

Усі повернулися.

– Он тут, і он тут, он там, і он *тут* також! – кричав якийсь селянин, показуючи на п'ять інших надгробків.

Усі розбрелися навколо, дивилися і сахалися.

На кожній плиті був один і той самий, видряпаний нігтями напис:

«МІСТЕР БЕНЕДІКТ».

Місцеві жителі були приголомшені.

– Але ж це неможливо, – заперечив ледь чутно один із них. – Він *не може* бути похований під усіма цими могильними плитами!

Вони стояли там одну довгу мить. Інстинктивно дивилися один на одного у знервованому мовчанні посеред тиші і темрявого затінку дерев. Вони всі чекали, поки хтось щось промовить у відповідь. Нарешті один із них неслухняними, онімілими губами просто запитав:

– *Справді* не може?

Жінка на галявині

Пізно вночі він почув плач на галявині перед будинком. Жіночий плач. Неважко було здогадатися, що схлипує не маленька дівчинка і не зріла жінка, а юначка, років вісімнадцяти-дев'ятнадцяти. Плач ще довго не стихав, часом змовкав, потім починався заново, літній вітерець переносив ці ридання то в один бік, то в інший.

Лежачи в ліжку, він прислухався до тих пір, поки на очі не підступили сльози. Тоді він повернувся на другий бік, заплющив очі, дав волю сльозам, але так і не позбувся настирливого звуку. І чого б це якась незнайомка серед ночі приходила сюди поплакати?

Щойно він сів на ліжку, як схлипування припинилося.

Підійшовши до вікна, він глянув вниз. На галявині нікого не було, лише трава блищала від роси. Хтось залишив сліди, які лягли ланцюжком від краю і до середини галявини, а інший, такий самий ланцюжок вів у сад, що знаходився позаду будинку.

Місяць зупинився посеред неба і освітлював галявину, проте жодної іншої печалі там не було, крім хіба що отих слідів.

Він відійшов від вікна, бо несподівано змерз, і спустився вниз – зігрітися та випити гарячого шоколаду.

До наступного вечора він викинув з думок цей плач, та й тоді подумав, що це мала би бути якась жінка із сусіднього будинку, невдоволена життям, а можливо, не могла потрапити додому і зупинилася вилити свою печаль.

Та все ж?..

Повертаючись у густих сутінках додому, він із подивом спіймав себе на тому, що прискорив ходу від автобусної зупинки. Чого б це?

Ідіот, подумав він про себе. Якась невидима жінка вчора поплакала під твоїм вікном, а сьогодні лише посутеніло, і ти вже ладен бігти стрімголов.

Так, подумав він, але голос!

Чи був він приємний?

Ні. Радше знайомий.

Де ж він чув цей голос раніше, безмовний і плачливий?

Та й у кого запитати, якщо живеш в порожньому будинку, з якого його батьки зникли давним-давно.

Він повернув до себе на галявину і зазмер, пильно вглядаючись.

Чого він ждав? Невже вона чекатиме його на тому ж місці? Невже йому так самотньо, що якийсь голос, почутий опівночі, розворушив усі почуття?

Ні. Просто йому кортіло з'ясувати, хто така ця незнайомка.

І не було жодного сумніву, що сьогодні вона повернеться, щойно він засне.

Він ліг спати об одинадцятій, а прокинувшись о третій ранку, запанікував, що проспав диво. А якщо блискавка спалила чи землетрус перетворив півсвіту у пил – а він проспав?!

От дурень, подумав він і, відкинувши простирадла, метнувся до вікна, аби побачити, що насправді він проспав.

Бо на галявині були зграбні сліди.

А він навіть не чув плачу!

Він би вже пішов туди, щоби заколінкувати у траві, але цієї миті по вулиці проїхала поліцейська патрульна машина, яка вартувала темінь і порожнечу.

Як він мав підкрастися до галявини, щось вивідати, понишпорити у траві, якщо поліцейська машина проїхала знову? Що він би їм сказав? Що збирає квіт конюшини? Просапує кульбабки? Що, що?

Його кістки аж потріскували від бездіяльності. Йти вниз чи залишитися?

Пам'ять про цей страшний плач зникла тим швидше, чим сильніше він силкувався його запам'ятати. Якщо він упустить її ще й наступної ночі, то щезнуть навіть спогади.

Позаду нього, в спальні, задзвонив будильник.

Дідько, подумав він. На коли ж я його *навів*?

Він виключив дзвінок, присів на ліжку і почав розгойдуватися із заплющеними очима, чекаючи і прислухаючись.

Вітер змінився. Дерево за вікном гойднулося і зашепотіло. Він розплющив очі і нахилився вперед. Спочатку здалеку, потім ближче, потім знизу долинув тихий жіночий плач.

Вона повернулася на свою галявину, отже, цього разу так просто не зникне. Будь тихо, наказав він собі.

Через відчинене вікно, де колихалися штори, вітер доніс її ридання до нього в спальню.

Обережно. Обережно, але швидко.

Він підкрався до вікна і подивився вниз.

Вона стояла посеред галявини і плакала; її темне, довге волосся лежало на плечах, обличчя блищало від сліз.

І було щось таке у тремтінні її опущених рук, у тому, як вітер беззвучно ворухив її волосся, що він, приголомшений побаченим, заледве не впав.

Він її знав і не знав. Він бачив її раніше і ніколи не бачив.

Поверни голову, подумав він.

Немовби почувши це, молода жінка опустила колінами на траву, дозволивши вітру розгладити її волосся, схилила голову і заридала так гірко, що йому захотілося крізь власний плач крикнути: «Не плач! У мене розривається серце!»

Вона нібито знову почула, раптом звела голову і, трохи втишена, глянула на місяць, так що він побачив її лице.

І це лице він справді десь уже бачив, але де?

Упала сльоза. Вона кліпнула.

Немов замиготів фотоспалах.

– Боже, порятуй мене! – прошепотів він. – Не може бути!

Він розвернувся і метнувся до шафи, звідки ринула лавина коробок та альбомів. Спочатку він рився навпомацки, потім увімкнув світло, відкинув убік шість альбомів, відтак натрапив на потрібний і заходився квалливо гортати сторінки, і раптом він ахнув і остовпів, потім підніс фотографію ближче до очей і, наче сліпий, побрів назад, до вікна.

Там він глянув на галявину, а потім на фотографію, геть стару, геть пожовклу від часу.

Так, так, усе те саме! Фотографія спочатку осліпила його, а потім ударила в серце. Все його тіло затряслося, по ньому забігали мурашки, коли він нахилився над альбомом, обіпершись на підвіконня, і майже викрикнув:

– Гей, ти! Як ти посміла повернутися? Як посміла zostаватися молодою? Як посміла з'явитись у такому вигляді? Бродиш ночами по моїй галявині, мовби дівчи-

на-недоторка! Та ти ж ніколи не була молодю! Ніколи! Будь проклята, будь проклята твоя гаряча кров, твоя дика душа!

Але він цього не викрикнув і не промовив ні слова.

Зате в його очах щось спалахнуло, немов вогонь маяка.

Плач молоді жінки на галявині урвався.

Вона глянула догори.

Цієї миті альбом вислизнув з його рук і полетів із відчиненого вікна на землю – немовби нічний птах залопотів крилами.

Молода жінка приглушено скрикнула, розвернулася і побігла.

– Ні, ні, – закричав він щосили. – Я не мав *на увазі*... Повернись!

За лічені секунди він збіг по сходах і опинився на ганку. За його спиною грюкнули двері, наче хтось вистрелив. Цей вистріл прибав його до поручнів, на півдорозі до галявини, де не залишилося нічого, крім слідів. Вулиця зяла порожніми тротуарами, та ще маячили тіні під деревами. Дерева кидали тіні на спорожнілі вулиці, що зяли тротуарами. У будинку

за деревами на другому поверсі награвав радіоприймач. На далекому перехресті прогурчала автівка.

– Стривай, – прошепотів він. – Повернись. Мені не слід було *казати...*

Він затнувся. Адже він нічого не сказав уголос, а лише *думав* про це... А його обурення, його ревності?

Вона відчула це. Вона якимось чином розчула. А тепер?..

Вона ніколи не повернеться, подумав він. О Боже!

Він мовчки посидів на сходинках ганку, покусуючи кісточки пальців.

О третій годині ночі за вікном йому почулося зітхання, а потім тихі кроки по траві, він вичікував. Фотоальбом лежав на підлозі. Навіть незважаючи на те, що він був уже закритий, він виразно бачив і впізнавав її обличчя. Хоча це було абсолютно неможливо, цілковите божевілля.

Його остання думка перед сном була: привид.

Найдивніший з-поміж усіх привидів.

Привид якоїсь померлої.

Привид жінки, котра померла у глибокій старості.

Але так чи інак повернулася іншою.

Повернулася геть юною.

Але ж хіба привиди не повертаються у тому самому віці, в якому людина померла?

Ні.

Принаймні не цей привид.

– Чому?.. – прошепотів він.

Але сон виявився сильнішим за шепіт.

Минула ніч, потім ще одна, і ще – а на галявині було порожньо; навіть місяць, який раніше дивився прямо, тепер відвернувся і ніби кривився.

Він ждав.

У першу ніч, рівно о 2:00, через галявину пройшла кішка, геть не схожа на звичайну випадкову тварину.

На другу ніч рясю пробіг пес, посміхаючись деревам; його висунутий червоний язик теліпався, наче недбало зав'язана краватка.

На третю ніч, від 1:25 до 4:00 ранку, у повітрі між галявиною і деревами павук майстрував бароковий циферблат, який на світанку змахнув крилом птах.

Він проспав майже весь недільний день і в сутінках прокинувся з температурою, хоча почувався здоровим.

На п'ятий день, коли стемніло, колір неба начебто пообіцяв її повернення, таку ж надію вселяв вітер, що притулився до дерев, і вигляд місяця, який нарешті піднявся та освітив місце дії.

– Добре, – сказав він стиха. – *Уже скоро.*
Але опівночі нічого не сталося.

– Давай, – прошепотів він.

Перша ночі – нічого.

Ти повинна прийти, подумав він.

Ні, не так: ти неодмінно прийдеш.

Він заснув на десять хвилин і, здригнувшись уві сні, прокинувся, знаючи, що коли підійти до вікна, то...

Вона буде там.

Так і сталося.

Спочатку він її не побачив і навіть застогнав, але потім помітив якесь ворухіння у затінку старого дуба: звідти спочатку з'явилася нога, а потім вона сама зробила крок і наче застигла.

Він затамував подих, чекаючи, поки заспокоїться серце, наказав собі розвернутися, рушити вперед і обережно спу-

ститися, рахуючи сходинки: п'ятнадцять, чотирнадцять, тринадцять, неспішно рухаючись у темряві: шість, п'ять, чотири – і нарешті один. Він відчинив двері із ледве чутним шерехом і безшумно переступив через поріг, не боючись того, що чекало його за ним.

Потім тихо зійшов з ганку і зупинився на краю галявини, так ніби далі починався ставок. Посередині цього ставка, наче на тонкому льоду, стояла дівчина, боячись зробити крок, щоби не піти під воду.

Вона не бачила його. А тоді...

Вона, так би мовити, подала сигнал.

Сьогодні її волосся було зв'язане на потилиці. Одним лише помахом своїх білих рук, одним дотиком білосніжних пальців, вона розпустила вузол.

Впавши темною пелериною, волосся заструменіло і вляглося на її плечах, які ледь тремтіли разом із тінями.

Вітер торкнув темні пасма, провів ними по її обличчю, по піднятих догори долонях.

Тіні, захищені місячним світлом під кожне дерево, захиталися, наче скоряючись цьому руху.

Увесь сонний світ зрушився.

Вітер дужчав; дівчина чекала.

На білих тротуарах не було чути кроків. На цій вулиці не відчинилися жодні двері, не піднялася жодна віконна рама. Ніхто не скрипнув, не рипнув на жодному ганку.

Він зробив ще один крок по маленькій нічній галявині.

– Хто ти? – ахнула вона і позадкувала.

– Ні! Ні! – тихо сказав він. – Все добре.

Її тіло знову охопила дрож. Тепер натомість подоба якоїсь надії, подоба якогось сподівання з'явився страх. Одна рука притримувала волосся, що розвівалося на вітрі, інша затуляла обличчя.

– Я стоятиму тут, – сказав він. – Повір мені.

Вона чекала і не зводила з нього очей, аж поки її плечі не розслабилися, а складки довкола рота не розгладилися. Все її тіло відчувало правдивість його слів.

– Нічого не розумію, – сказала вона.

– Я теж.

– Що ти тут робиш?

– Сам не знаю.

– А я що тут роблю?

– Прийшла з кимось побачитися.

– Невже?

Вдалині годинник на ратуші вибив третю ночі. Вона прислухалася, і її лице спохмурніло від звуків курантів.

– Але ж зараз так пізно. Люди не виходять на галявину вночі.

– Виходять, якщо *потрібно*, – сказав він.

– Навіщо?

– Може, ми з'ясуємо це, якщо поговоримо.

– Про що, *скажи*?

– Про те, що тебе сюди привело. Якщо неквапно поговоримо, може, й дізнаємось. Я точно знаю, чому прийшов. Почув, як ти плачеш.

– Ох, мені так соромно.

– Даремно. Сліз не потрібно соромитися. Я сам частенько плачу. Потім я починаю сміятися. Але плач повинен бути на першому місці. Так що не соромся.

– Яка ти дивна людина!

Її рука відпустила волосся. Інша рука відкрила обличчя, яке засвітилося невгасимою цікавістю.

– Я гадала, що я єдина, хто чує мій плач, – сказала вона.

– Всі так гадають. Просто ми не ділимося ні з ким цією маленькою таємницею. Покажи мені серйозного чоловіка, і можна бути певним, що він ніколи не плаче. Покажи мені божевільного, і можеш бути певна, що він давним-давно витер сльози. То ж плач.

– Здається, мені вже полегшало.

– Завжди можна почати все спочатку.

Вона тихенько засміялася.

– О, ти справді дивний. Хто ти?

– Ми ще дійдемо до цього.

Вона глянула звіддалік на його руки, обличчя, губи, а потім зазирнула в його очі.

– О, я тебе *знаю*. Тільки *звідки*?

– Так можна все зіпсувати. Ти все одно не повіриш.

– Повірю!

Тепер підійшла його черга тихенько розсміятися.

– Ти зовсім юна.

– Ні, мені дев'ятнадцять! *Стара* вже.

– Правду кажеш, коли дівчині від дванадцяти до дев'ятнадцяти, на неї вже починають тиснути роки. Не знаю, чому так виходить. А тепер, будь ласка, поясни, чому ти приходиш сюди ночами?

– Я... – вона закрила очі, обдумуючи відповідь. – Я чекаю.

– Он як!

– І сумую.

– Сумуєш від того, що доводиться чекати?

– Та ніби ні.

– А знаєш, чого чекаєш?

– Ох, якби ж то я була впевнена. Все моє єство чогось чекає. Не знаю, як передати словами. І зрозуміти не можу. Я нестерпна!

– Ти, як усі, хто швидко дорослішає і багато чого бажає. Як на мене, то всі дівчатка, дівчата, юначки подібно до тебе споконвіку літніми ночами вислизали з дому. Як у нас у Грінтауні, так і в Каїрі, і в Александрії, і в Римі, і в Парижі. Прокинуться і простують у затишне місце, ніби хтось покликав їх на ймення...

– Мене *справді* хтось покликав! Так і *було!* Покликав на ймення! Щира правда! А ти звідки знаєш? Це *ти* мене покликав?

– Ні, не я. Той, з ким ми обидвоє знайоми. Ім'я згадаєш, коли повернешся додому і ляжеш спати, де би ти там не жила.

– Що означає – «де би ти не жила»?
Ось мій дім, позаду тебе, – сказала вона. –
Туди й піду. Я тут народилася.

– Ну, – засміявся він. – Я теж.

– Ти? Як таке може бути? Ти впевне-
ний?

– Ну, так. То ти, кажеш, почула, як
тебе покликали. Вийшла з дому...

– Все правильно. І це вже не вперше.
І, як завжди, нікого не застала. Але тут
точно хтось є, бо ж не могло мені почу-
тися?

– Одного разу з'явиться саме той, хто
буде гідний твого голосу.

– Ох, не жартуй так зі мною!

– Я не жартую. Повір мені. Так і буде.
Вже стільки дівчат чули цей поклик –
у різні епохи, в різних місцях, в літню
спеку, а то й у зимову холоднечу вихо-
дили на мороз і стояли, не замерзаючи,
серед заметів, і прислухалися, і видив-
лялися незнайомі сліди на опівнічному
снігу, а мимо пробігав лише старий пес,
вишкірюючись у посмішці. Ось така ха-
лепа, така халепа.

– О, так, халепа, халепа. – Хоча місяць
виглянув лише на мить і відразу ж схо-

вався за хмари, він встиг розгледіти по-смішку. – Дурниці це все, так?

– Ні. У хлопців трапляється те саме. У шістнадцять-сімнадцять років починають здійснювати далекі походи. Вони не стоять на галявинах в очікуванні, ні. Але, Господи мій, як вони *йдуть!* Милі за милями від опівночі до світанку, і повертаються додому безсилимими, і дратуються, і падають в ліжка як мертві.

– Прикро, що ті, котрі стоять і чекають, і ті, котрі йдуть усю ніч, не можуть...

– Зустрітися?

– Ага. Прикро, правда?

– Рано чи пізно це *стається*.

– Ну, мені вже нікого не зустріти. Я стара, страшна, бридка і цей голос чую багато ночей поспіль: він кличе, і я виходжу, а там – нікого. Так і хочеться померти.

– О, прекрасна юна дівчино, – тихо мовив він. – Не вмирай. Вершники вже в дорозі. Тебе порятують.

У його словах було стільки впевненості, що вона мимоволі звела очі, хоча до цього дивилася на свої руки та на власну душу в руках.

– Ти точно *знаєш*, чи не так? – запитала вона.

– Так!

– Чесно? Не *обманюєш*?

– Богом клянусь, клянусь усім суцим.

– Розкажи мені ще.

– Більше нема що розказувати.

– Ні, розкажуй!

– Все у тебе буде добре. Дуже скоро, одного чудового дня або ночі, хтось тебе покличе, ти вийдеш – а він стоїть і чекає тебе. На цьому гра закінчиться.

– Гра в хованки, маєш на увазі? Надто вже вона затягнулася.

– Вона майже закінчилася, Марі.

– Ти знаєш моє ім'я?!

Зніяковівши, він замовк. У його плани не входило себе видавати.

– Звідки ти знаєш?.. Хто ти такий? – запитала вона.

– Сьогодні вночі заснеш – і дізнаєшся. Якщо будемо занадто багато говорити, то ти зникнеш, а може, я. Тепер я й сам не знаю, хто з нас справжній, а хто – привид.

– Не я! Звичайно, не я. Ось, я відчуваю своє тіло. Я тут. Поглянь! – Вона простяг-

нула йому на долоні останні сльози, які змахнула з вій.

– І справді, реальні. Що ж, люба дівчинко, тоді нічний гість – це я. Явився повідомити тобі, що все буде добре. Ти віриш в особливих привидів?

– А ти *особливий*?

– Хтось із нас двох особливий, а можливо, ми обоє. Привид першого кохання, привид ще не народжений.

– Я чи *ти*?

– Парадокси важко пояснити.

– Все залежить від того, як на це подивитися: когось із нас не може бути: тебе або мене.

– Якщо тобі буде простіше, вважай, що мене тут немає. А ти віриш у привидів?

– Здається, вірю.

– Мені здається, що привиди у світі бувають особливими. Не привиди покійників. А привиди бажань і надій, навіть привиди жадоби.

– Не розумію.

– Ну, в тебе бувало таке, що ти лежиш у ліжку ввечері або вночі, не можеш зімкнути очей, і все мрієш, а душа рветься з тіла, немовби хтось посмикує довге біле

простирадло, вивішене з вікна? Коли хочеться чогось так сильно, що душа покидає тіло і з неймовірною швидкістю летить за бажаним?

– Так... Було!

– Хлопцям це знайоме, та й чоловікам теж. Коли мені було дванадцять, я читав романи Берроуза про Марс¹. У них Джон Картер² ставав під зірками, здіймав руки до Марса і просив, щоби його прийняли. Тоді Марс хапав його душу, смикав, наче хворий зуб, через космос і опускав поміж мертвих марсіанських морів. Це хлопці, це чоловіки.

– А дівчата і жінки?

– Вони просто мріють. І їхні мрії привидами виходять із їхніх тіл. Воскреслі привиди. Воскреслі надії, воскреслі бажання.

---

¹ Едгар Райс Берроуз (*Edgar Rice Burroughs*, 1875–1950) – знаменитий американський письменник-фантаст, творець Тарзана і серії книг про Марс, що справили значний вплив на розвиток «масової» культури.

² Головний герой «марсіанських» романів Е.Р. Берроуза «Принцеса Марса» (1917), «Боги Марса» (1918), «Володар Марса» (1919), «Мечі Марса» (1938), «Ллана із Марса» (1948), «Джон Картер – марсіанин» (1964) тощо.

– І йти зимовими ночами постояти на галявині?

– Саме так.

– Можливо, я привид?

– Так, привид-бажання – таке сильне, що воно тебе вбиває, але ніяк не вб'є, трясє і майже розриває.

– А хто ж ти?

– Напевно, привид-відповідь.

– Привид-відповідь. Як кумедно звучить!

– Так. Не встигла ти *запитати* – а я знаю *відповідь*.

– Тоді відповідай!

– Добре, слухай, юна дівчинко, юна жінко. Час очікування майже сплив. Час відчаю ось-ось закінчиться. Скоро, зовсім скоро, тебе покличе голос, і коли ти вийдеш у двох лицях – привид-бажання і покинуте ним тіло – перед тобою стоятиме хлопець, якому належить той голос.

– Благаю, не кажи того, чого не станеться! – Її голос затремтів. На очах знову блиснули сльози. Вона підняла руки, ніби захищаючись.

– Я не хотів зробити тобі боляче. Я прийшов, щоби відповісти.

Міські куранти пробили знову, наче провіщаючи близький світанок.

– Вже пізно, – сказала вона.

– Дуже пізно. Тобі вже час іти.

– Більше нічого не скажеш?

– Тобі не слід знати більше.

Останній відгомін баштового годинника завмер.

– Як дивно, – прошепотіла вона. – Привид-питання, привид-відповідь.

– Нічогенькі привиди, хіба є якісь кращі від них?

– Мені такі не зустрічалися. Ми з тобою – близнюки.

– Значно ближчі, ніж ти гадаєш.

Зробивши крок, вона подивилася вниз і радісно ахнула:

– Ти бачиш? Бачиш? Я *можу* рухатися!

– Бачу.

– Як це ти казав: хлопці ходять усю ніч, милі за милями.

– Так.

– Якщо я зараз повернуся до себе, то все одно не засну. Мабуть, теж пройдуся.

– Не зволікай, – сказав він тихо.

– А куди *йти*?

– Ну ... – протягнув він і раптом надумав. Тепер він твердо знав, куди її відправити, і раптом розлютився на себе за таке всезнайство, а на неї – за це запитання. Горло стиснули ревності. Йому захотілося кинутися по вулиці, добігти до будинку, де в інші часи жив якийсь молодик, розбити вікно, підпалити дах. Що ж буде, що буде, коли й справді так вчинити?

– Куди йти? – запитала вона, не дочекавшись відповіді.

Тепер, подумав він, доведеться сказати. Іншого вибору немає. Якщо не сказати, то ти, мстивий дурню, ніколи не з'явишся на світ.

У нього вирвався шалений сміх, що увібрав у себе всю ніч, і вічність, і всі божевільні думки.

– Отож хочеш знати, куди йти? – обізвався він нарешті.

– Саме так!

Він кивнув.

– До рогу, направо чотири квартали, потім ліворуч.

Вона швидко повторила.

– Яка там адреса?

– Грін-парк, будинок одинадцятий.

– От спасибі! – вона пробігла декілька кроків, потім розгублено зупинилась, безпорадно обхопивши долонями шию. Губи затремтіли. – Дивно якимось. Не хочу йти.

– Чому?

– Та тому... Побоююся, що я більше ніколи тебе не побачу.

– Побачиш. Через три роки.

– Справді?

– Я буду не таким, як зараз. Але це буду я. І ти вже ніколи мене ні з ким не переплутаєш.

– Я рада цьому. Твоє обличчя видається мені знайомим. Звідкись я тебе дуже добре знаю.

Озираючись на нього, вона почала повільно йти, а він залишився стояти біля ганку.

– Дякую, – сказала вона. – Ти врятував мені життя.

– І своє теж.

Тіні дерев впали на її обличчя, пробігли по щоках, майнули в очах.

– Боже мій! Ночами, коли не спиться, дівчата придумують імена своїм майбутнім дітям. Яка дурість! Джо. Джон.

Крістофер. Самуель. Стівен. Ось спало на думку – Вілл. – Вона доторкнулася до м'якого, трохи округлого живота, а потім простягла руку в темряву. – Тебе ж зовуть Вілл?

– Так.

У неї хлинули сльози.

Він заплакав разом із нею.

– Все добре, все гаразд, – зрештою промовила вона. – Тепер можна йти. Я більше не повернуся на цю галявину. Слава Богу, і спасибі *тобі* за все. На добраніч.

Ступаючи по траві, вона пішла у темряву, а відтак з'явилась на тротуарі. На дальньому розі обернулася, помахала йому рукою і зникла.

– Спокійної ночі, – тихо сказав він.

Чи то я ще не народився, подумав він, чи то вона вже давно мертва? Перше чи друге?

Місяць сховався за хмару.

Цей рух спонукав його зробити крок, підійти до ганку, піднятися по сходах, увійти в будинок і зачинити двері.

Вітер розгойдував дерева.

Знову з'явився місяць, оглянув галявину, де по росяній траві простелилися два

ланцюжки слідів: один в один бік, інший – в інший, і які з наближенням світанку повільно, повільно зникали.

Коли місяць завершив свій шлях по небу, внизу залишився безлюдний газон, вкритий рясною росою.

Годинник на вежі вибив шість разів. На сході запалав небокрай. Десь прокричав півень.

Остання робота Хуана Діаза

Філомена з такою люттю захряснула двері, що загасила свічку. Вона і її діти, які без угаву скиглили, zostалися в темряві. Єдине, що можна було розгледіти, – це краєвид у вікні: цегляні будинки, бруковані вулички, однією з яких піднімався вгору пагорбом гробар із заступом на плечі, місячне світло сяйнуло, відбившись від металу, коли він досяг вершини і зник у темряві цвинтаря.

– *Mamacita*, що таке? – потягнув її за рукав Філеп, найстарший її син, якому щойно виповнилося дев'ять. Той дивний похмурий чоловік не сказав ні слова, просто стояв у дверях із заступом і кивав головою, доки матір не захряснула двері у нього перед носом. – *Mamacita?*

– Гробар, – пояснила Філомена, знову запалюючи свічку тремкими руками. – Це означає, що час оренди землі на могилу вашого батька минув. Його викопують і перенесуть до катакомб, де дротом прикріплять до стіни поруч із іншими муміями.

– Ні, *Mamacita!*

– Так, – сказала вона, обіймаючи дітей, – хіба що ми знайдемо гроші. Так.

– Та я... я уб'ю того гробаря! – вигукнув Філеп.

– Така у нього робота. Якщо він умре, його місце займе інший. За ним – інший, і знову, і знову...

Вони замислилися про того чоловіка і про жахливу місцину, де він жив і працював, і про катакомби, які він теж стеріг, і про дивну землю, в якій мерці висихали, наче пустельні квіти, і тужавіли, мовби подошва, і відлунювали, як барабани, які хтось натягнув і б'є у них; землю, яка породжувала брудно-коричневих шелестких сухих мумій, які лишалися такими назавжди, скріплені, наче штахетини, попід стінами залів катакомб. І думаючи про ці звичні та незвичні водночас речі, Філомена та її діти відчували холод посеред літа, і їхні серця притишилися, перетворившись на пустоти всередині їхніх тіл. Вони ще мить завмирили в обіймах, а тоді Філомена промовила:

– Філепе, ходімо.

Вони відчинили двері й завмерли у місячному сяйві, наслухаючи, чи не чути

звіддалік, як сталевий заступ розбиває землю, нагортаючи на купу пісок і глибоке коріння квітів. Але надворі тихо сяяли зорі.

– Всі інші – спати! – скомандувала Філомена.

Двері зачинилися, полум'я свічки хилитнулося.

Срібна ріка місячного світла залила бруківку, стікала з пагорба повз зелені парки й крамнички, і те місце, де трунар збивав до купи гроби, цокаючи, наче веле-тенський годинник смерті, вдень і вночі, постійно супроводжуючи життя тамтешніх мешканців. Вздовж цієї ріки й бігла Філомена, її спідниця шерхотіла, відповідаючи її жалі, а хлопчик заледве встигав за матір'ю. Вони звернули до муніципалітету.

Чоловік за невеличким захаращеним столиком у тьмяному приміщенні здивовано підняв на них очі:

– Філомено, кузинко моя!

– Рікардо, – вона потисла йому руку. – Ти повинен допомогти мені.

– Коли дозволить Господь, – відповів Рікардо. – Кажі.

– Вони... – гіркий камінь затулив їй уста, вона спробувала його виштовхнути. – Цієї ночі вони дістають Хуана з землі.

Рікардо, який звівся було з місця, опустився у крісло. Його очі округлились і засяяли на мить, а потім звузились і поблякли.

– Коли не Господь, то його створіння. Чи це так швидко рік минув від Хуанової смерті? Чи це справді оренда закінчилася? – він показав жінці свої долоні. – Ах, Філомено, я не маю грошей.

– Але якби ти поговорив із ними... Ти ж полісмен!

– Ах, Філомено, Філомено! Закон діє лише з цього краю могили.

– Але якщо він дасть мені десять тижнів – всього десять! – то буде майже кінець літа! Навський День прийде. А я зроблю і продаватиму зацукровані черепа – і віддам йому гроші! Будь ласка, Рікардо!

І тільки тепер, не в змозі більше утримувати крижаний холод у собі, бо якби не випустити його назовні, він би заморозив її навіки, вона закрила обличчя руками і заридала. І Філеп, побачивши, що на решті можна плакати, також заревів, раз по раз повторюючи її ім'я.

– Тоді ось що, – сказав Рікардо й підвівся. – Так, так, я підійду до входу в катакомби і гукну в них, але ж, ох, Філомено, не сподівайся почути відповідь! Хіба що відлуння... Ходімо.

Він начепив на голову службового картуза – дуже старого, засмальцьованого і дуже зношеного.

Цвинтар височів понад церкву, він лежав вище за всі будинки, на пагорбі, вищому навіть за усі навколишні пагорби, ніби озираючи нічне місто під ним.

Перше, що побачили всі троє, увійшовши в широкі іржаві цвинтарні ворота, була спина гробаря, схилена до щомиті глибшої ями – він викидав заступ за заступом ґрунт на чимраз більшу купу. Копач навіть не озирнувся, лише тихенько озався, коли прибульці підійшли до краю ями.

– Рікардо Албаньєз, капітане поліції?

– Припини копати! – сказав Рікардо.

Заступ пірнув у могилу і випірнув з новою порцією землі.

– Завтра похорон. Ця могила має бути порожня, відкрита і готова.

– В місті ніхто не помер.

– Щоразу хтось помирає. То я й копаю. Я вже два місяці чекав, що Філомена заплатить за свою власність. Я чоловік терплячий.

– То прояви терпіння, – Рікардо торкнувся округлого напруженого плеча похилого копача.

– Капітане поліції, – сказав гробар, спираючись на держак заступа і стікаючи потом. – Це моя країна, країна мертвих. Її мешканці не говорять до мене, і жодна жива душа так само. Я керую цією країною заступом і сталевою волею. Не люблю, коли живі приходять і базікають, порушуючи тишу, яку я так старанно викопав і наповнив. Хіба я кажу тобі, як управляти вашою міською управою? Отож-бо. Добраніч.

І він повернувся до своєї роботи.

– Перед очима Господа, – Рікардо виструнчився і взяв руки в боки, – і перед цією жінкою та її сином, ти смієш розкопувати останнє ложе їхнього чоловіка та батька?

– Воно не останнє, воно і не його, а тільки позичене, – заступ пройшов вище, зблис-

нувши у місячному сяйві. – І я не кликав матір і цього сина дивитися на таку сумну подію. А ти, Рікардо, капітане поліції, слухай мене – одного дня ти помреш. І я тебе поховаю. Пам'ятай це – я. Ти будеш у моїх руках. А тоді вже, о, *тоді*...

– Тоді що? – крикнув Рікардо. – Ти, псе, ти мене залякуєш?

– Я копаю.

Гробар уже досить глибоко занурився, зникаючи у тіні могили, тільки заступ слав замість нього відповідь у холодну ніч, знову і знову.

Перед її невеликим цегляним будинком Рікардо погладив волосся кухні і торкнувся її щоки.

– Філомено, ах, Господи!

– Ти зробив, що міг.

– Ото вже жахливий тип! Які страшні кривди заподіє він по смерті моїй бездиханній плоті? Може покласти мене у гріб вниз обличчям. Чи підвісити за волосся у віддаленій частині катакомб? Він надимає щоки від знаття, що одного дня матиме всіх нас. Доброї ночі, Філомено. Але ні – навіть не це. Бо ніч зла.

І він пішов геть униз вулицею.

Всередині, оточена численними дітьми, Філомена сиділа, схиливши голову на руки.

Наступного дня по обіді, коли сонце вже котилося долі, верескливі школярі впіймали Філепа майже біля самого дому. Він упав, вони з реготом обступили його.

– Філепе, Філепе, ми сьогодні твого батька бачили, ось як!

– А де? – питали вони одне одного.

– У катакомбах! – самі ж відповідали.

– Який ледацюга! Стоїть там, склавши руки!

– Жодним ділом не зайнятий!

– Навіть не балака! О, цей Хуан Діаз!

Тремтячи, Філеп люто скочив на ноги. Вечірнє сонце освітило гарячі сльози, які засліпили його великі очі.

У себе в будиночку Філомена все чула, і слова, мов ножі, впивались у її серце. Вона прихилилася до прохолодної стіни, і наче хвилі, кожна наступна з яких змивала попередню, її захопили спомини.

В останній місяць свого життя, конаючи, кашляючи, стікаючи потом, Хуан ви-

тріщався перед собою у необроблену стелю і шепотів, звиваючись на солом'яній підстилці, тільки одне:

– Що я за чоловік такий, що лишаю дітей та жінку на голодну смерть? І що це за смерть – у власному ліжку?

– Тихше, – вона клала йому прохолодну долоню на уста, але він не замовкав.

– І що було наше подружнє життя, як не голод, хвороби і врешті – ніщо? О, Господи, ти добра жінка, а я лишаю тебе без копійки навіть аби мене поховати!

Тоді нарешті він зціпив зуби і заривав у нічній пітьмі, а потім затих, освітлений м'яким сяйвом свічки. Він узяв її долоні в свої і, тримаючи їх, переповнений релігійним запалом, поклявся:

– Слухай мене, Філомено! Я буду з тобою. А коли у житті не захистив, то захищу в смерті, коли в житті не нагодував, то у смерті принесу їжу. І коли я зараз бідний, то у могилі бідним не зостанусь. Я це знаю. Це я вимолив. Про це кажу тобі. По смерті я працюватиму і багато чого зроблю. Не бійся, поцілуй малих. Філомено, Філомено...

А потім він глибоко вдихнув – востаннє. Останній ковток, який робиш, поринаючи у теплу воду, затамовуючи подих, щоби перевірити, як надовго можеш пробути під водою. Вони довго чекали, що він випірне, але не дочекались. Вдруге на плесі життя він не з'явився. Його тіло лежало на підстилці, мовби восковий фрукт. Торкатися до нього було так само незвично, як кусати зубами воскове яблуко.

І вони віддали його сирій землі, ніби найбільшій з усіх невситимих пащ, яка поглинула його надовго, висушуючи яскраві барви його життя, перетворюючи його на подобищу давнього пергаменту, на мумію, легку, наче полова осіннього урожаю, що її ось-ось віднесе вітер.

Від того часу й до теперішнього Філомена знову і знову сушила голову питанням: як їй нагодувати осиротілих дітей, коли Хуан обернувся на коричневий згорток у коробці зі срібними торочками, як виростити їхні кістки, змусити посміхатись роти і розрум'янити щоки?

Надворі закричали дітлахи, радісно переслідуючи Філепа.

Філомена поглянула на далекий пагорб, на який з'їжджалися яскраві туристичні автобуси, везучи силу-силенну мешканців Сполучених Штатів. Навіть тепер вони платили кожен по песо тому похмуromу чоловіку із заступом, щоби потрапити до катакомб і пройтися поміж стоячих мерців, подивитися, що сухий ґрунт і вітер робить із усіма померлими у цьому місті.

Філомена дивилася на автобус, коли почула голос Хуана:

– Філомено...

І знову.

– Філомено... Це я гукаю. По смерті я працюватиму... Не буду бідним... Філомено...

Його голос затих. Вона похилилася і мало не зомліла, бо їй на думку спала ідея – нова і жахлива, її серце закалатало.

– Філепе! – різко погукала вона.

І Філеп вирвався від глузливих дітей, увірвався до будинку, заслоняючи двері в білий жаркий вечір, і спитав:

– Так, *Mamacita*?

– Сядь, *niño*, треба поговорити, в ім'я всіх святих – треба!

Вона відчула, як старіє на лиці, бо душа її старіла щомиті, і сказала – повільно, важко вимовляючи слова:

– Сьогодні вночі треба потай пройти до катакомб.

– А ножа брати? – радісно посміхнувся Філеп. – Уб'ємо того дядька?

– Ні-ні, Філепе, послухай...

І він слухав, а вона говорила.

Години спливли, церкви продзвонили на вечір. Вечір дзвонів і співу. Віддалік із долини линули голоси, що виводили псалми вечірньої меси, було видно дітей, які крокували з запаленими свічками схилом далекого пагорба, велетенські бронзові дзвони хилиталися і калатали, наче громи, від їхнього звуку валували собаки, крутячись і кидаючись у бік порожніх вулиць.

Цвинтар виблискував білосніжною білизнаю мармурових плит, гравієві стежки мінилися, наче градом усипані. Гравій шурхотів під ногами у Філомени та Філепа, котрі йшли вперед, волочачи за собою чорні тіні, які відкидало позад них сяйво місяця у безхмарному небі. Вони схвильовано озиралися, але ніхто їх не зупинив.

Вони бачили, як гробар із безногою тінню пішов з пагорба до вечірні.

Аж ось:

– Хутчій, Філепе, замок!

Разом вони запхали довгого металевого прута між застібкою навісного замка і дерев'яними дверима, які лежали врівень із поверхнею землі. Разом вхопили і потягнули. Тріснуло дерево, розкрився замок. Разом вони підняли важкі двері й перекинули їх набік. Разом пірнули в темряву наймовчазнішої з усіх ночі. Там чекали на них катакомби.

Філомена розправила плечі й глибоко вдихнула.

– Вже час.

І ступила на першу сходинку.

У кам'яниці Філомени Діаз її діти спали по кутках вистиглої на вечір кімнати, заспокоєні звуками власного теплого подиху.

Нараз вони всі прокинулись.

Кроки – повільні та сторожкі, човгання по бруківці знадвору. Двері різко відчинились. Раптом у дверному прочілі виростили силуети трьох людей на тлі вечірнього

неба. Одне з дітей підвелось і черкнуло сірником.

– Ні! – Філомена вільною рукою загасила вогонь. Сірник упав долі. Вона зітхнула, двері захряснулись. Кімната знову наповнилася чорнотою. Тоді Філомена нарешті промовила:

– Не запалюйте свічок. Ваш батько повернувся додому.

Опівночі двері сколихнув наполегливий стукіт і грюкіт.

Філомена відчинила.

Гробар аж на лиці змінився від люті.

– Ось де вона! Злодюга! Крадійка!

Позад нього стояв Рікардо, на вигляд дуже зіжмаканий, дуже стомлений і старий.

– Кузино, дозволь увійти. Пробач мені. Оцей наш друг...

– Я нікому не друг! – крикнув гробар. – Замок зламано, тіло викрадено! Визначити, чиє тіло, – значить упізнати злодія. Все, що я можу, – це привести тебе сюди. Заарештуй її!

– Одну хвилинку, будь ласка, – Рікардо вивільнив свою руку із чіпких пальців гробаря і важко подивився на кузину. – Можна нам увійти?

– Он де, он де! – гробар ускочив досередини, тицяючи пальцем у бік протилежної стіни. – Ти бачиш?

Але Рікардо збирався дивитися лише на жінку.

– Філомено? – дуже лагідно запитав він.

Обличчя Філомени було обличчям людини, яка пройшла через довгий-предовгий темний тунель і нарешті вийшла до протилежного кінця, де було видно тіні нового дня. Її погляд горів готовністю. Вуста знали, що казати. Увесь переляк здимів. А те, що лишилося, було таке ж легке, як оберемок соломи, яку вони разом з її вірним сином принесли з пагорба. Нічого більше не могло статися з нею за все життя – це було помітно з того, як вона трималася, коли почала говорити:

– Тут немає ніякої мумії.

– Я вірю тобі, кузино, але... – Рікардо підняв погляд і прочистив горло. – Що то стоїть, приперте до стіни?

– Щоби відсвяткувати Навський день, – почала Філомена, навіть не глянувши, куди вказував Рікардо, – я взяла папір, борошно, дріт і глину та зробила ляльку в натуральну величину, яка дуже подібна на мумію.

– Невже ти справді таке зробила? – вражено спитав Рікардо.

– Ні, ні! – гробар аж підскакував від збудження.

– З твого дозволу... – Рікардо підійшов до фігури при стіні й посвітив на неї ліхтариком. – Он як, – сказав він. – Он як...

Філомена дивилася тільки в дверний прочіл, за яким світив місяць уповні.

– Я придумала цю мумію і зробила її своїми руками заради доброї справи, – оголосила вона.

– Що ще за справа? – вимогливо запитав гробар.

– Ми добудемо з неї гроші на їжу. Ти ж не відбереш у моїх дітей права їсти?

Але Рікардо не слухав. Біля протилежної стіни він крутив головою то так, то так, чухав бороду, косуючи на високу фігуру, яка ввібрала в себе власну тінь, мовчала своєю тишею, стоячи при кам'яній стіні.

– Лялька, – пробурмотів він. – Найбільша смертолялька, яку я будь-коли бачив! Я бачив скелети у натуральну величину у вікнах, картонні гроби, завбільшки з людину, наповнені зацукрованими черепами, – це я бачив. Але щоб таке! Я вражений, Філомено!

– Вражений? – аж завищав гробар. – Та це ж не лялька, це...

– Ти присягаєшся, Філомено? – спитав Рікардо, не дивлячись на гробаря. Він простягнув руку і кілька разів поплескав іржаво-коричневі груди фігури. Вона звучала, мов самотній барабан. – Присягаєшся, що це пап'є-маше?

– Клянуся Пречистою Дівою.

– Тоді гаразд, – Рікардо знизав плечима, пирхнув, а тоді розсміявся. – Тоді все просто. Якщо ти присягаєшся Пречистою Дівою, то про що мова? Тоді ніяких процесуальних заходів не знадобиться. Зрештою, пішли би тижні, щоби підтвердити чи спростувати, що це всього лише, або не всього лише, штука, скручена зі старих газет і тіста, вимазана рудою глиною.

– Тижні, місяці, підтвердити, спростувати! – гробар обернувся довкола своєї осі,

ніби закликаючи всіх святих світу, які чомусь виявилися безсилими у цих чотирьох стінах. – Ця «лялька» – моя власність. Моя!

– Ця лялька, – спокійно заперечила Філомена, дивлячись на пагорб, – якщо вона лялька, зроблена мною, то мені й належить. І навіть, – вона зробила паузу, збираючи зі свого єства нові запаси спокою, – навіть коли це не лялька, а сам Хуан Діаз повернувся додому, то чи не належить він насамперед Господові?

– Хто б заперечував! – притакнув Рікардо.

Гробар хотів би спробувати. Але перш ніж він зумів зібрати слова докупи, знову заговорила Філомена.

– І хіба не перед Господом, біля Господнього віттаря, у Господній церкві в один із найсвятіших Господніх днів, Хуан Діаз сказав, що буде моїм до останніх своїх днів?

– До останніх днів, ага-ага, – зрадів гробар. – Отож-бо й воно! Але його дні збігли, і тепер він належить мені!

– Отож, – продовжувала Філомена. – Спершу власність Господня, потім власність Філомени Діаз, якщо тільки ця

лялька – не лялька, а сам Хуан Діаз. І, хай там як, володарю смерті, ти вигнав свого пожилця, ти прямо сказав, що більше його не хочеш. А коли ти так щиро його любиш і бажаєш, то чи не заплатиш ти за нього орендну плату, щоби він знову був твоїм пожилцем?

Але володар тиші аж задихнувся від люті, давши тим самим час заговорити Рікардо.

– Володарю могил, я бачу багато місяців, безліч правників, багато точок зору – добрих і міцних, – щоб підтримати ту чи іншу точку зору, включно із законами, які стосуються нерухомості, виробництва іграшок, Господа, Філомени, Хуана Діаза, де б він не був, голодних дітей, совісті гробскопача, і силу-силенну можливих ускладнень для смертельних справ. За цих обставин, чи ти готовий до довгих років судових процесів?

– Я готовий, – вигукнув гробар і затнувся.

– Чоловіче добрий, – озвався Рікардо, – минулого вечора ти дав мені невеличку пораду, яку я зараз переадресовую тобі. Я не кажу тобі, як чинити з померлими. То ти своєю чергою не вказуй мені, як бути

з живими. Твоя влада не поширюється за цвинтарні ворота. За ними – вже мої громадяни, мовчазні, чи ні. Отож...

Рікардо востаннє поплескав виструнчену фігуру по лунких порожніх грудях. З її нутра відлунив удар серця – гучний і тремкий удар, від якого гробар здригнувся.

– Я офіційно оголошую цю річ несправжньою, лялькою, а не мумією. Ми тільки втрачаємо час. Ходімо звідси, громадянине гробарю! Повертайся до своїх володінь! Добраніч, Філомено, діти. О, Філомено, кузино моя!

– А що буде з *цим*, що буде з *ним*? – з безнадією в голосі запитав гробар.

– Що вам хвилюватись? – спитав Рікардо. – Ця річ нікуди не подінеться. Нехай лишається тут, якщо ви дотримуєтеся закону. Воно ж не тікає? Ні. То добраніч нарешті, добраніч!

Двері захряснулись. Гості зникли, перш ніж Філомена подячно звела руку.

У темряві вона підійшла і поставила свічку біля ніг високої висушеної солом'яно-рудой тиші. Тепер це гробниця, поду-

малось їй, так, гробниця. Вона запалила свічку.

– Не бійтеся, дітки, – промурмотіла вона. – А зараз спіть. Спіть...

Спершу влігся Філеп, за ним полягали й решта, а насамкінець і сама Філомена лягла на ткану підстилку й укрилася тонкою ковдрою при світлі єдиної свічки; її думки, які вона снувала у свідомості, перш ніж заснути, були довгими, мовби нескінченні дні, які призвели до того, що станеться завтра. На ранок, думала вона, автобуси з туристами загуркочуть на дорогах, тоді Філеп побіжить до них і розказуватиме про це місце. А біля дверей поставлю вказівник із написом: «Музей – 30 сентаво». І туристи прийдуть, бо цвинтар – на пагорбі, а ми перші на їхньому шляху, ми в долині, простягни тільки руку – легко дістатись. І одного дня за гроші цих туристів вони зможуть полатати покрівлю, купити великі мішки кукурудзяного борошна, навіть мандаринів – так, мандаринів для дітей! А може, колись вони всі поїдуть до Мехіко до великої школи, і все через те, що трапилось цієї ночі.

Бо Хуан Діаз справді вдома, подумала вона. Він тут, чекає на тих, хто прийде на нього поглянути. А біля його ніг поставлю глека, до якого туристи кидатимуть гроші, ті гроші, які сам Хуан Діаз так важко намагався заробити все життя...

Хуан. Вона розплющила очі. Довкола неї клубочилася пара від дитячого дихання. Хуане, ти бачиш? Ти знаєш? Чи справді розумієш? Ти пробачаєш, Хуане, ти пробачаєш?

Вогник свічки заблимав.

Вона склепила повіки. Вона побачила посмішку Хуана Діаза. І чи то була посмішка, яку наклала на його вуста смерть, чи нова усмішка, яку вона йому дарувала чи сама уявила – хтозна. Досить того, що вона відчувала його присутність – він виструнчився під стіною сам-один, озируючи й захищаючи їх, гордий за них, аж до світанку.

Далеко у безіменному місті загавкав пес.

Тільки гробар, який не склепив очей на цвинтарі, почув його.

Усміхнені люди

Найяскравішою рисою будинку було відчуття тиші. Коли містер Грешпін увійшов крізь парадні двері, проолієна безмовність прочинилася й захряснулася за ним, наче сон, наблизений до досконалості гумовими прокладками та змащеними петлями – щось повільне і нематеріальне. Подвійний килим у коридорі, який він сам нещодавно постелив, поглинав кожен відгомін його руху. А коли вітер пізніми вечорами тряс дім, жоден карниз не гримів і не тремтіли розсохлі рами. Містер Грешпін сам перевіряв віконниці. Двері-ширми – міцно зачинено на міцні гачки, а пічка не гуркотіла, а видихала тихі струмені тепла, що неслися трубами опалювальної системи та ледь-ледь ворухили манжети його штанів, поки він стояв і відігрівався після холодного вечора.

Вимірявши тишу надзвичайно тонким звуковловлювальним механізмом, що знаходивсь у його крихітних вухах, чоловік вдоволено кивнув, бо тиша виявилася цілковитою і непорушною. Раніше трапляли-

ся ночі, коли поміж стінами бігали щури, тому довелося почакувати над мишоловками та отруєною їжею, аж доки дім не замовк. Навіть дідусів годинник спинився: мідний маятник непорушно звисав у своїй кедровій труні зі скляним віком.

Вони чекали на нього в їдальні.

Він слухав. Від них ні звуку. Добре. Навіть чудово. Нарешті вони навчилися шанувати тишу. Тобі довелося навчити їх – і результат того вартий: за обіднім столом ніхто не брязкає ні ножем, ані виделкою. Містер Греппін зняв товсті сірі рукавиці, позбувся холодного панцира пальта та застиг у передпокої, вагаючись між нетерпінням і непевністю... обмірковуючи те, що треба буде зробити.

Скупий на рухи містер Греппін зі звичною впевненістю пройшов до їдальні. Там на нього чекали четверо. Всі вони нерухомо сиділи за столом – ні пари з уст. Ніщо не збурювало тиші, окрім його ледь чутних кроків по товстому килиму.

Погляд, як завжди, інстинктивно впав на жінку на чільному місці. Проходячи повз, містер Греппін похитав пальцем біля її щоки. Вона навіть не кліпнула.

Тітка Роуз виструнчилася по той бік столу. Цікаво, а якщо звідкись з-під стелі полетить вниз малесенька порошок, чи простежить вона за її рухом? Чи досі її очі з холодною, скляною точністю обертаються в розбитій впадині? А якщо порошок впаде на вологу поверхню ока? Воно здригнеться? Чи напружаться м'язи, щоби стулити повіки?

Ні.

Рука тітки Роуз лежала на столі, наче ще один столовий прибор – рідкісний, тонкий, старовинний і тьмяний. Її груди ховалися в складках мереживної сорочки.

Під столом її тонкі, як патички, ноги в туфлях на високих підборах ховалися у футлярі сукні. Здавалося, її ноги закінчувалися на лінії спідниці, і тому вона скидалася на манекен з універмагу, вощаний і байдужий. Певно, її рухи також повнилися вощаною загальмованістю, а почуттів та реакції в ній було не більше, ніж в опудала.

Ось так сиділа тітка Роуз і дивилася прямо на Греппіна. Той видавив з себе смішок і зневажливо ляснув у долоні – навколо верхньої губи жінки з'явилися перші натяки на порошокні вусики!

– Добрий вечір, тітонько Роуз, – вклонився він. – Добрий вечір, дядьку Діміті, – граційно промовив.

«Жодного, жодного слова, – він підняв руку. – Ані слова від вас».

– І вам добрий вечір, кузино Ліло та кузене Семе, – вклонився він знову.

Ліла сиділа ліворуч від нього, і її волосся скидалося на золоті ошурки з мідного виливанця. Навпроти сидів Сем, і його волосся стирчало на всі чотири сторони світу.

Вони були юними: їй – чотирнадцять, йому – п'ятнадцять. Дядько Діміті, їхній батько (яке ж гидке це словечко – «батько»!) сидів біля Ліли. Таке неповажне місце він займав уже давно: якось тітка Роуз сказала, що якщо він сидітиме на чільному місці, то через протяг застудить шию. Ох, тітонько Роуз!

Містер Греппін вмовив свій маленький, туго обтягнутий штанами зад на стілець і звично поклав лікті на скатертину.

– Я маю дещо сказати, – почав він. – Це дуже важливо. Це триває вже кілька тижнів, і далі так тривати не може. Я закохався. Ох, але ж я вам уже казав про

це давним-давно. Того дня я змусив вас посміхнутися, пам'ятаєте?

Очі чотирьох людей не блимнули, їхні руки не ворухнулися.

Ґреппін почав пригадувати. Він повернувся в день, коли змусив їх посміхатися. Два тижні тому. Він повернувся додому, зайшов до їдальні, поглянув на всіх них і сказав:

– Я збираюся одружитися!

Присутні заметушилися, ніби цієї миті щось врзалося у вікно.

– Ти ЩО? – скрикнула тітка Роуз.

– З Еліс Джейн Беллард, – жорстко підкреслив він.

– Вітаємо, – сказав дядько Діміті. – Напевно, – додав він, глянувши на дружину і прочистивши горло. – Але чи це не зарано, синку? – Він ще раз поглянув на дружину. – Так, так, гадаю, тобі зарано. Я б не радив робити це зараз. Ні, не радив би.

– Дім у жахливому стані, – сказала тітка Роуз. – Ми ж роками не робили тут ремонт.

– Ви це казали минулого року та позаминулого, – промовив містер Ґреппін. – І взагалі, – різко додав він, – це *мій* дім.

Від таких слів щелепа у тітки Роуз відвисла.

– Після стількох років нас відверто виганяють, чому я...

– Вас ніхто не виганяє, годі вже цього ідіотизму, – люто промовив Ґреппін.

– Послухай, Роуз... – м'яко промовив дядько Діміті.

Тітка Роуз опустила руки.

– Після всього, що я зробила...

Саме тієї миті Ґреппін зрозумів, що їм доведеться піти, усім. Спершу він змусить їх мовчати, потім змусить посміхатися, потім, пізніше, він позбудеться їх, наче непотребу. Він не міг привести Еліс Джейн у дім, де безліч таких страхіть, у дім, де тітка Роуз завжди ходить за тобою, куди б ти не пішов, де діти, позираючи на матір, збиткуються з тебе, а дядько, вважає, іще одна дитина, обережно, добираючи слів, радить тобі залишатися парубком. Ґреппін поглянув на них. Це через них у нього не було ні любові, ні життя. І якщо він дасть їм раду, то його яскраві мрії про м'які, розжарені потом кохання тіла можуть стати матеріальними та близькими. Тоді весь дім належа-

тиме тільки йому. Йому й Еліс Джейн. Так, Еліс Джейн.

Їм доведеться піти. Дуже швидко. Якщо він попросить їх піти, що вже часто траплялося раніше, то мине років з двадцять, поки тітка Роуз збере всі свої вицвілі на сонці торбинки та едісонівські фонограми. Вони задовго до того виживуть Еліс Джейн.

Греппін поглянув на них і схопився за різницький ніж.

Голова Греппіна похитнулася від утоми.

Він різко розплющив очі. Що трапилося? О, він задрімав.

Все це трапилося два тижні тому. Два тижні тому почалася розмова про весілля, переїзд та Еліс Джейн. Два тижні тому. Два тижні тому він змусив їх посміхатися.

Тепер, вирвавшись зі спогадів, він посміхнувся до тихих нерухомих фігур. Вони відповіли йому особливо приємними усмішками.

– Ненавиджу тебе, стара, – звернувся він прямо до тітки Роуз. – Два тижні тому я б не наважився таке сказати. Сьогодні

ж, е-е-е, ну... – він стишив голос і повернувся до іншого члена родини. – Дядьку Діміті, старий, дозволь я дам тобі маленьку пораду...

Греппін виголосив невеличку промову з ложкою в руках, вдаючи, наче їсть персики з порожньої тарілки. Він уже встиг пообідати в центрі міста в якійсь їдальні: свинина, картопля, яблучний пиріг, стручкова квасоля, буряк та картопляний салат. Однак зараз він прикидався, що їсть десерт, бо насолоджувався цією маленькою виставою. Він вдав, що жує.

– Отже, сьогодні, ви нарешті раз і назавжди облищите цей дім. Я чекав два тижні, треба було все обміркувати. Гадаю, причина, через яку ви так довго лишалися тут, полягала в тому, що я хотів поспостерігати за вами. Коли ви підете, я не зможу бути певним... – його очі раптом наповнилися жахом. – Раптом ви вештатиметеся навколо будинку, галасуючи ночами? Я цього не витримаю. Я взагалі не хочу чути жодного галасу в цьому домі, навіть коли сюди переїде Еліс...

Товстий подвійний килим під ногами гасив звуки й додавав впевненості.

– Еліс хоче переїхати післязавтра. Ми одружимося.

Тітка Роуз лиховісно підморгнула йому – з недовірою.

– О! – закричав він.

Підскочивши, він придививсь уважніше й опустився назад. Рот його конвульсивно скривився. Щоби зняти напругу, Греппін зареготав.

– Звісно, це була просто муха, – він дивився, як муха з повільною претензійністю проповзла білою, наче слонова кістка, щочкою тітки Роуз і полетіла геть. Цікаво, чому вона вибрала саме цю мить, аби залізти в око тітці та вдати, ніби стара підморгує.

– Сумніваєтеся, що я коли-небудь одружуся, тітко Роуз? Гадаєте, я непридатний до шлюбу, некомпетентний в питаннях любові та любовних обов'язків? Вважаєте мене незрілим, нездатним прилаштуватися до життя з жінкою? Гадаєте, я дитина? Просто мрійник? Що ж! – Зі значним зусиллям йому вдалося заспокоїтися. Греппін похитав головою. «Чоловіче, чоловіче, – звернувся він сам до себе. – Це ж була лише муха, а хіба муха може сумніватися

в справжності кохання? Може, то ти сумнівався в справжності самої мухи та підморгування? Чорт забирай».

Він вказав пальцем на чотирьох співрозмовників.

– Я піду та піддам вогню у грубі. А за годину я приберу вас із цього дому раз і назавжди. Второпали? Гаразд. Бачу, що второпали.

Надворі починався дощ. Холодна, густа злива заходилася поливати будинок. На обличчі Грепшіна з'явився вираз роздратування. Гуркіт дощу був єдиним звуком, який він не міг ні спинити, ні перемогти. Від цього не порятують ні нові петлі, ні мастило, ні гачки. Можна, звісно, вкрити дах будинку довгими смугами полотна, щоби стишити звук крапель, але чи не буде це трохи занадто? Ні. Звук дощу ніяк не прибрати.

А зараз він жадав тиші. Ще ніколи в житті вона не була йому настільки потрібною. Кожен звук лякав. Тому їх всі треба було знайти, заглушити та знищити.

Дощ торохтів по даху, як торохтить по столу кісточками пальців нетерпляча людина. Грепшін знову ковзнув у спогади.

Він пригадав решту. Решту тієї години, того дня двотижневої давності, коли він змусив їх посміхатися...

Він узяв різницький ніж і приготувався розрізати птицю, що лежала на столі. Як завжди, коли родина збиралася разом, всі натягнули на обличчя урочисті пуританські маски. Якщо діти посміхалися, то тітка Роуз розчавлювала їхні посмішки, наче гидких жуків.

Тітка Роуз заявила, що Греппін не під тим кутом тримає лікті, розрізаючи птицю. Вона також звернула його увагу, що ніж не достатньо гострий. О так, гострота ножа. Дійшовши у спогадах до цього моменту, він спинився, вирячив очі та розреготався. Сповнений почуття обов'язку, він нагострив ножа та знову взявся за птицю.

За кілька хвилин він розрізав більшу її частину, а тоді повільно підвів очі на їхні помпезні, зневажливі обличчя, схожі на пудинги з агатовими очима. Він якусь мить на них дивився, наче його застукали з голою жінкою, а не з випатраною куріпкою, а тоді підняв ножа та хрипко заволав:

– Заради Бога, чому ви, всі ви, ніколи не усміхаєтеся? Я змушу вас усміхатися!

Він кілька разів махнув ножем, ніби чарівною паличкою.

І за мить (ви тільки погляньте!) вони всі посміхнулися.

Ґреппін розірвав спогад навпіл, зім'яв його, скрутив у кульку та викинув геть. Різко підвівся, пройшов коридором на кухню, а звідти спустився тьмяними сходами в підвал. Там відчинив дверцята груби та впевнено і вміло перетворив вогонь на полум'я.

Піднімаючись сходами на кухню, він роззирнувся. Він найме прибиральників, які вичистять порожній будинок, і декораторів, котрі замінять старі вибляклі порт'єри на нові, блискучі. Постелені на підлогу східні килими невловимо даруватимуть тишу, якої він жадав. Тишу, якої він потребуватиме наступні кілька місяців, а може, й років.

Ґреппін звів руки до обличчя. А раптом, переїхавши сюди, Еліс Джейн почне здійсмати галас? Якийсь гамір, десь і чомусь!

А тоді він зареготав. Звичайний жарт. Проблему вже вирішено. Так, вирішено.

Йому не потрібно боятися галасу від Еліс Джейн. Все до абсурду просто. Еліс Джейн даруватиме йому задоволення, а не клопоти та розчарування від розбитих мрій.

Для бездоганної тиші бракувало ще однієї деталі. На кутики дверей, які часто шарпав вітер, він встановить автоматичний дверний дотягувач, на кшталт печеного на бібліотечні двері, аби ті, зачиняючись, лише м'яко шипіли.

Греппін пройшов у їдальню. Постаті, неначе фігури на панорамі, не ворухнулися. Їхні руки завмерли у знайомих позах, однак ця байдужість зовсім не була ознакою негречності.

Чоловік піднявся сходами, щоби перевдягнутися і приготуватися до виселення родичів. Знімаючи запонку з елегантних манжетів, він схилив голову набік. Музика. Спершу він не звернув на неї уваги. А тоді повільно підвів обличчя до стелі, відтак барва зійшла з його щік.

На даху будинку народжувалася музика. Нота за нотою, і вона лякала його.

Кожен її звук витворювався дотиком до однієї-єдиної струни арфи. Цей тихий звук розростався в абсолютній тиші, аж доки не став співмірним із нею самою і не

оскаженів від обширу безгоміння, в якому мав простягнутися.

Двері розчахнулися під тиском рук, і чоловік побіг на третій поверх. Поручень звивався під його напруженими, стиснутими долоньями, наче довга, гладенька змія. Сходи рвалися вгору, довшаючи і темнішаючи. Спершу Грєппін тільки повільно плентався, а тепер уже щодуху мчав, і навіть якщо на його шляху враз надумає постати стіна, то він все одно не спиниться, доки не побачить кров і подряпини від нігтів там, де намагатиметься пройти крізь неї.

Він почувався мишею, що мчала в ясному та величному просторі дзвона, де в найвищих сферах стугоніла струна арфи. Вона стискалася навколо нього, захоплюючи в тенета звуку, дала його страхам поживу та життя, обійняла його. Страх прив'язував його до струни, як пуповина до матері. Він намагався розірвати пуповину руками, але не міг. Здалося, ніби хтось захопив нову бентежну струну.

Ще один струнний передзвін. І ще.

– Годі, тихо! – заволав він. – У моєму домі не може бути галасу. Уже два тижні не може. Я сказав, що тут не буде більше гамору. А отже, це неможливо! Тихо!

Він полетів на горище.

Полегшення охопило його, як істерика.

Краплі дощу падали крізь дірку в даху та розбивалися з гучною луною об високу шию кришталевої шведської вази для квітів.

Швидким переможним ударом ноги він розбив вазу!

У своїй кімнаті він обрав стару сорочку та пошарпані штани, а тоді загіготів. Музика зникла, дірку залатано – тишу відновлено. Бувають різні тиші, й кожна з них має своє обличчя. Є тиша літньої ночі, яка насправді нітрохи не схожа на тишу. У ній шари комашиних співів накладаються один на одного, переплітаються з потріскуванням дугових електричних ламп, що виблискують маленькими самотніми орбітами на порожніх путівцях і випромінюють тендітні мерехтливі кільця на догоду ночі. Щоб назвати тишу літньої ночі тишею, слухачеві необхідно проявити багато нечулості та зневаги. Це ж анітрохи не тиша! Та буває й по-справжньому могильне зимове безгоміння. Воно таке стиснуте та нетрив-

ке, ладне вибухнути від першого ж дотику весни. Ця тиша породжує звуки в самій собі, кожен тріск, кожен подих чи слово, видихнуте в морозяну опівніч у діамантове повітря, обертається передзвоном. Ні, ця тиша також не була гідна свого імені. Однак є ще тиша між двома закоханими, які не потребують жодних слів. Знову щоки спалахнули, й він заплющив очі. Це була найприємніша з усіх тиш, бездоганна безмовність із Еліс Джейн. Він про це подбав. Усе було бездоганим.

Шепіт.

Він сподівався, що сусіди не почули його божевільний крик.

Тихий шепіт.

А тепер щодо безголосся. Найкращим мовчанням є те, що закладається в кожну крихту буття самої людини, де немає ані кришталевого дзенькоту, ані електрично-комашиного дзижчання. Людський мозок може дати раду кожному звукові, кожній сирені, аж доки не сягне такої тиші, коли зможе чути, як рухаються клітини всередині власної руки.

Шепіт.

Він похитав головою. Нема жодного шепоту. Його просто не може бути в його будинку. Піт стікав тілом, і його почали бити дрібні, ледь помітні корчі. Щелепа відвисла, а очі гарячково оберталися в очницях.

Шепіт. Тихий відгомін голосів.

– Кажу вам, я одружуюся, – слабо, розгублено пробелькотів він.

– Ти брешеш, – відповів шепіт.

Його голова схилилася, як у повішеного – підборіддя торкалося грудей.

– Її звати Еліс Джейн Беллард, – проказав він м'якими вологими губами ці безформні слова. Одна з його повік сіпалася вгору-вниз, ніби підморгувала якось невидимому гостю. – Ви не можете заборонити мені кохати її... я кохаю її...

Шепіт.

Він ступив крок наосліп.

Штани захиталися, коли він підійшов до вентиляційних ґрат на підлозі. Струмись теплого повітря піднявся ногами. Шепіт.

Груба.

Він уже спускався вниз, коли почув, як хтось стукає в двері. Він притулився до них.

– Хто там?

– Містере Греппін?

Греппін затамував подих.

– Так?

– Дозвольте нам, будь ласка, увійти.

– Гаразд, хто там?

– Поліція, – пролунав знадвору чоловічий голос.

– Чого вам треба? Я саме збираюся вечеряти!

– Просто поговорити з вами. Телефонували сусіди. Казали, що вже два тижні не бачать ваших дядька з тіткою. І нещодавно чули галас...

– Запевняю вас, що все гаразд, – він видавив із себе сміх.

– Ну тоді, – вів далі голос знадвору, – якщо ви відчините двері, ми можемо гречно поговорити.

– Даруйте, – відказав на те Греппін. – Я втомлений і голодний, приходьте завтра. Я поговорю з вами, якщо захочете.

– Я змушений наполягати, містере Греппін.

Вони почали бити чимось об двері.

Греппін автоматично повернувся і сухо, не промовивши ані слова, пройшов коридором повз старий годинник і опинився в їдальні. Він вмотивувався, не дивлячись ні на кого конкретно, а тоді заговорив: спершу повільно, а тоді – все швидше.

– Біля дверей якісь паразити. Ви ж поговорите з ними, тітко Роуз? Ви ж скажете їм, щоби забиралися геть, бо ми вечеряємо? Всі решта матимуть задоволений вигляд і їстимуть, тому вони підуть собі, якщо таки наважаться увійти. Тітко Роуз, ви ж *поговорите* з ними, правда? Якщо таке коїться, я маю дещо сказати вам. – Кілька гарячих сльозинок впали без причини. Він дивився, як вони зволожують білу скатертину, розповзаються нею, а тоді зникають. – Я не знаю нікого на ймення Еліс Джейн Беллард. І ніколи не знав нікого на ймення Еліс Джейн Беллард. Це все було... було... не знаю. Я сказав, що кохаю її і хочу одружитися, щоби якось змусити вас усміхнутися. Так, я сказав це, бо хотів, щоби ви усміхнулися, і це єдина причина. Я ніколи не збирався заводити дружину, і всі ці роки знав, що

у мене її не буде. Чи не будете ви ласкаві передати картоплю, тітко Роуз?

Вхідні двері затріщали та впали. Важкий приглушений поспіх виповнив коридор. Чоловіки увірвалися в їдальню.

Вагання.

Поліційний інспектор поспіхом зняв капелюха.

– О, дуже перепрошую, – вибачився він. – Я зовсім не мав наміру переривати вашу вечерю, я...

Офіцери раптово спинилися – їхні кроки зворушили кімнату. Від них тіла тітки Роуз та дядька Діміті впали прямо на килим і лишилися там лежати. Їхні горла було розрізано півмісяцем від вуха до вуха, тому здавалося, що вони, як і діти за столом, сяяли жахливою подобою усмішки нижче підборідь: страшної, рваної усмішки, яка радо привітала новопритбулих і про все їм розповіла...

Охоплений полум'ям

Старенький форд тарабанив запилюженою дорогою і здіймав такі султани жовтої куряви, що вона ще годину не влягалася назад, у ту особливу дрімоту, що вражає цілий світ у середині липня. Попереду чекало озеро, холодно-блакитний сапфір, оточений ще одним, розтоплено-зеленим озером трави, але до нього було ще далеко, тож Нева і Дуг гнали вперед свою повну розжарених гвинтів стару колимагу. На задньому сидінні у термосі хлюпав лимонад, а в Дуга на колінах починали бродити сендвічі з шинкою. Обидвоє, хлопець і його тітка, вдихали гаряче повітря, а видихали ще гарячіше.

– Вогнежёр, – сказав Дуглас. – Я дихаю вогнем. Чорт, не знаю, як я витримаю до того озера!

Раптом на дорозі попереду з'явився чоловік.

Очі його горіли блакитним полум'ям у гніздах замружених від сонця очей, розстібнута сорочка відкривала бронзове тіло

до пояса, а волосся липень випалив до пшеничного кольору. Чоловік махав рукою, помираючи від спеки.

Нева з розмаху ввігнула гальма в підлогу салону. Хмари колючого порошу здійнялися над дорогою, і чоловік зник у них. Коли золотавий пил осів, жовті очі подорожнього лиховісно блиснули, як у кота, кидаючи виклик спеці і палючому вітру.

Він витріщився на Дугласа.

Дуглас нервово відвів погляд.

Він побачив слід у високій жовтій траві, посушеній і спаленій за вісім тижнів без дощу. Та стежка показувала, де пройшов чоловік, прокладаючи собі шлях до дороги. Скільки бачили очі, вона тяглася до сухих боліт і спорожнілого русла ріки, в якому не залишилось нічого, крім розпеченого каміння, грудок гарячої землі й оплавленого піску.

– Чорти мене заберіть, ви зупинились! – сердито закричав чоловік.

– Чорти мене заберіть, так і є, – гукнула Нева у відповідь. – Вам куди?

– Придумаю. – Він заскочив усередину, немов кіт, і розвернувся до них на відкидному сидінні. – Рушайте. Воно женеться

за нами! Звісно, я маю на увазі сонце! – він вказав прямо вгору. – Вперед! Інакше ми тут усі сказимося!

Нева натисла на газ. Машина з'їхала з гравію і покотилася чистим, до білого розпеченим пилом, що тільки зараз осів, зрідка нахиляючись у яму чи підскакуючи на камені. Торохтіння розпорювало поле надвоє. Чоловік ззаду закричав:

– Розженіть її до сімдесяти, вісімдесяти, чорт, та чого б і не до дев'яности?

Нева метнула швидкий докірливий погляд у того лева, того незваного гостя позаду, щоб подивитися, чи зможе цей погляд стулити його щелепи. Вони стулилися.

Звісно, Дуглас теж бачив того звіра саме так. Не незнайомиць, не попутник, а саме непроханий гість. На голові в нього росли джунглі, пахло від нього джунглями, і вже за дві хвилини по тому, як він скочив у розжарену машину, він примудрився налаштувати проти себе погоду, машину, Дуга і його поважну спітнілу тітоньку. Зараз вона нахилилася до керма, проводячи машину між бурями спеки й рифами гравію.

Тим часом створіння із пишною лев'ячою гривою і м'ятними жовтими очима облизало губи і подивилося прямо на Дугласа у дзеркало заднього огляду. І підмигнуло. Дуглас намагався підмигнути у відповідь, але повіка чогось не захотіла опускатися.

– Ви колись намагалися втямити... – викрикував чоловік.

– Га? – крикнула Нева.

– Ви колись намагалися втямити, – гукнув чоловік, нахилившись між ними. – Чи це погода зводить вас із розуму, чи ви й до того були не при пам'яті?

Несподіване питання раптом овіяло їх холодом посеред пекельних вихорів.

– Я не дуже розумію... – сказала Нева.

– Ніхто не розуміє! – Від нього тхнуло. Як із вольєра з левами. Тонкі руки звисали між Дугласом і його тіткою, нервово зав'язуючи й розплутуючи невидимі вузли. Він крутився, наче у нього волосся по під пахвами горіло.

– У такі дні пекло вривається у голову. Певно, Люцифер народився у такий день, у такій дичавині, – сказав він, – коли навколо тільки вогонь, полум'я і дим, і все

таке гаряче, що торкнутися не можна, і люди не хочуть, щоб їх торкались.

Він штовхнув хлопчика і його тітку ліктями.

Вони підскочили до стелі.

– Бачите? – посміхнувся він. – У таку днину багато чого лізе в голову. – Він продовжував усміхатися. – Хіба не цього літа має повернутися сімнадцятирічна сарана, щоб знищити все живе? Ті бестії малі, але їх сила-силенна.

– Не знаю! – Нева їхала швидко і дивилася вперед.

– Цього літа, саме цього. Погибель уже за поворотом. Думки пруть так швидко, що очі болять і голова тріщить. Я точно спалахну, як сніп, якщо хоч одна з них поверне не туди. Чому, чому, чому...

Нева важко ковтнула. Дуг затамував подих.

Раптом їх охопив жах. Чоловік просто теревенив, дивлячись на тріпотливі зелені смолоскипи дерев, які горіли з обох боків дороги, і вдихав густий гарячий пил, що здіймався з-під коліс. Його голос не піднімався і не опускався, а монотонно і спокійно описував його життя.

– Так, сер, люди бачать лиш вузеньку смужку цього світу. Якщо буває сімнадцятирічна сарана, то чого не може бути сімнадцятирічних людей? Думали колись про таке?

– Ніколи, – сказав хтось.

«Мабуть, я», – подумав Дуг, бо його губи зіщулились, як мишеня в кутку.

– Або двадцятичотирирічні люди, або п'ятдесятисемирічні? Усі звикли, що люди ростуть, одружуються, заводять дітей. Ніхто не думає про те, що, може, люди з'являються на світ якось по-іншому, може, як сарана, раз на скількись там років, хтозна, одного спекотного дня посеред літа!

– Хтозна? – знову подала голос та мишка. Губи Дуга тремтіли.

– І хто може сказати напевне, що генетичного зла не існує? – спитало це породження сонця, дивлячись просто на хлопця і не блимаючи.

– *Якого-якого* зла? – спитала Нева.

– Генетичного, мем. Того, що в крові. Людина народжується лихою, росте лихою, помирає лихою, нікуди не звертає з тієї стежки все життя.

– Ого! – сказав Дуглас. – Тобто людина як почала негідником, так ним і залишається?

– Ти вловив суть, хлопче. Чому ж ні? Якщо є такі люди, про яких усі кажуть, що вони просто янголи, від першого солодкого вдиху і до останніх слів благочестивого напуття, то чого ж не має існувати такого поріддя, що злостилося б із першого січня по тридцять перше грудня включно?

– Ніколи про це не думав, – писнуло мишеня.

– То подумай, – сказав чоловік. – *Подумай.*

Вони думали добрих п'ять секунд.

– Гаразд, – сказав чоловік. Він скосив одне око на прохолодне озеро у п'яти милях попереду, а інше заплющив і звернув його у темряву, до насипів вуглистих думок. – Послухайте. Що як надзвичайна спека, тобто таке гаряче-гаряче горно, на яке перетворився світ цього місяця, цього тижня, у такий день, як сьогодні, виплавило із болота ту Лиху Людину? Він лежав у багні сорок сім років, як та бісова личинка, чекав свого народження, а потім

ривком пробудився, озирнувся, виліз із гарячого болота на світ і сказав: «Гадаю, зараз можна з'їсти трохи літа».

– Вибачте, що ви сказали?

– З'їсти трохи літа, хлопче, трохи літа, мем. Просто поглинути його. Гляньте на ті дерева – хіба то не готова вечеря? Гляньте на пшеничне поле – хіба то не розкішний бенкет? Соняшники уздовж дороги, їй-богу, то ж сніданок. Толь на даху будинку зійде за обід. А озеро попереду, Йосафат мене забори? Ціле озеро столового вина, пий його до дна!

– Я теж відчуваю спрагу, це точно, – сказав Дуг.

– Спрага, хлопче? Чорт, подумай, слово «спрага» і близько не передає стан людини, що пролежала в гарячому болоті тридцять років і народилася тільки для того, щоб померти наступного дня! Спрага! О боги! Ти нічогосінько не втямив.

– Ну, – сказав Дуг.

– Ну, – сказав чоловік. – Річ не лише у спразі, але й у голоді. Голод. Поглянь довкола. Тут з'їси не тільки дерева і квіти, що майорять на узбіччі, а й захеканих собак. Одну. Ще одну! І всіх котів у околицях.

ці. Ось два, онде третій! А тоді ненажера з радістю питає себе чому, чому б і ні, він підходить до думки, зараз скажу, як вам таке, чому б не їсти людей? Людей, кажу вам! Смажених, печених, варених, шпарених. Прекрасних сбпечених сонцем людей. Старих, молодих. Капелюхи бабусь, а тоді самих бабусь із-під капелюхів, шийні хусточки молодиць, а тоді самих молодиць, купальні плавки хлопчаків, Боже мій, самих хлопчаків, їхні лікті, п'яти, вуха, пальці, брови! Брови, Боже мій, чоловіків, жінок, хлопців, дівчат, собак, усе меню. Гостри зуби, облизнись – вечерю *подано*.

– Стривайте! – крикнув хтось.

«Не я, – подумав Дуг. – Я мовчав».

– Зупиніться! – крикнув хтось.

То була Нева.

Дуг побачив, як її коліно злетіло вгору, ніби інтуїтивно, і опустилося вниз із обдуманною рішучістю.

Її каблук гупнув об підлогу.

Машина загальмувала. Нева відкрила дверцята. Вона показувала пальцем і кричала, показувала і кричала, її рот широко розкрився. Однією рукою вона ухопила сорочку чоловіка, і та порвалася.

– Геть! Вилазь!

– Просто *тут*, мем? – його це вразило.

– Тут, тут, просто тут, геть, геть, геть!

– Але мем...

– Забирайся, або тобі кінець, гаплик! – дико горлала Нева. – У мене в багажнику стоси Біблій, за кермом револьвер зі срібними кулями. Під сидінням коробка з розп'яттями! До вісі примотаний осиновий кілок із молотком. У карбюратор залита вода, освячена сьогодні зранку в трьох церквах по дорозі: Святого Матвія, грінтаунській баптистській і Архiepіскопальній церкві Зіону. Сам випар такої води зіб'є тебе з копит. Слідом за нами у милі позаду їде превелебний єпископ Келлі з Чикаго, він буде тут за хвилину. А на озері на нас чекає отець Руні з Мілвокі, а Дуг, о, наш Дуг у цю саму мить тримає в задній кишені пагінець отрутника і два шматки кореня мандрагори. Геть, геть, геть!

– Чого ви, мем? – кричав чоловік. – Я вже вискакую!

І вискочив.

Він приземлився, упав і покотився по землі.

Нева щодуху погнала машину вперед.

Чоловік позаду звівся на ноги і загорлав:

– Ви божевільна! Ви скажена! Божевільна! Скажена!

– Це я божевільна? Я скажена? – спитала Нева і захихотіла. – Отакої!

– ...божевільна... скажена... – крики слабшали.

Дуглас озирнувся і побачив, як чоловік помахав кулаком, а тоді зірвав із себе сорочку, жбурнув її на гравій і заходився стрибати, а розпечена земля під його босими ногами злітала вгору цілими хмарами куряви.

Машина ревіла, мчала, гналася, безладно тарабанила вперед. Дугласова тітка в запалі прилипла до гарячого керма, аж поки маленька спітніла постать балакучого чоловіка не загубилася серед залитих сонцем боліт і пекучого повітря. Нарешті Дуглас видихнув:

– Нево, я в житті не чув, щоб ви так розмовляли.

– І більше не почувш, Дугу.

– А правда те, що ви сказали?

– Ані слова правди.

– Ви збрехали, ви справді збрехали?

– Так. – Нева блимнула очима. – Гадаєш, він теж брехав?

– Не знаю.

– Я знаю лиш те, що іноді треба збрехати, щоб зупинити брехуна. Принаймні так було цього разу. Не перетворюй це на звичку.

– Ні, мем. – Він засміявся. – Повторіть оте, що ви сказали про мандрагору. Скажіть, що у мене отруйник у кишені. І про револьвер зі срібними кулями, повторіть це.

Вона повторила. Обоє засміялися.

Вони голосили і кричали, їдучи у напіврозваленій машині-бляшанці, підскакуючи на купках гравію. Вона говорила, а він слухав, міцно заплющивши очі, і вони ревли, заходились і шаленіли від сміху.

Вони сміялися, аж поки не пірнули у воду в купальних костюмах, а як виринули, то посміхались до вух.

Сонце стояло прямо посеред неба, і хвилин п'ять вони хлюпалися по-собачому, а тоді почали по-справжньому плавати у ментолово-прохолодній воді.

Лиш після заходу, коли сонце раптом зникло і тіні вийшли з-під дерев, вони згадали, що тепер треба повертатися до міста тією самою пустельною дорогою, знову повз дичавину боліт.

Вони стояли біля машини і дивилися на ту довгу дорогу. Дуг важко ковтнув.

– Нічого з нами не трапиться.

– Нічого.

– Заскакуй!

Вони попадали на сидіння, Нева копнула стартер, наче то був дохлий пес, і вони рушили вперед.

Вони їхали попід сливово-синіми деревами, серед оксамитово-блакитних пагорбів.

І нічого не трапилося.

Вони мчали широкою, розораною колесами гравійною дорогою, що теж забарвлювалася у сливовий колір, дихали тепло-прохолодним бузковим повітрям і дивилися одне на одного, чекаючи.

І нічого не трапилося.

Нева почала тихенько щось наспівувати.

На дорозі нікого не було.

А потім на ній дехто з'явився.

Нева засміялася. Дуглас подивився вперед і теж захихотів.

На узбіччі стояв маленький хлопчик років дев'яти, у вершковому літньому костюмчику, в білих черевиках і у білій краватці, а обличчя його було рожевим і обшкрябаним. Він махнув рукою.

Нева зупинила машину.

– Ви до міста? – весело гукнув хлопець. – Я загубився. Був з родиною на пікніку, поїхали без мене. Радий, що зустрів вас. Тут якось лячно.

– Залазь!

Хлопець заліз на заднє сидіння, і вони рушили далі. Дуг і Нева кидали погляди у дзеркало і сміялися, але згодом затихли.

Малий позаду довго мовчав, і сидів дуже рівно у своєму чистому, свіжому, новому білому костюмі.

Вони їхали порожньою дорогою під темним небом, на якому блищало лиш кілька зірочок. Вітер ставав холоднішим.

Нарешті хлопець заговорив. Дуг не почув, що він сказав, але побачив, як Нева скам'яніла і зблідла, як морозиво, з якого малому пошили костюм.

– Що? – спитав Дуг, озираючись.

Малий не блимав і дивився просто на нього. Його губи заворушилися так, ніби зовсім не належали його обличчю.

Двигун машини пирхнув і заглух.

Вони сповільнилися і стали намертво.

Дуг дивився, як Нева тисне то на газ, то на стартер. Але увагу його захопили слова малого, що прозвучали у новій густій тиші, що заповнила машину:

– Хтось із вас колись думав... – Хлопець набрав повітря і закінчив: – ...чи буває на світі така штука, як генетичне зло?

Ще один прекрасний безлад

Ці звуки пролунали посеред літа, посеред ночі.

Біля третьої години ночі Белла Вінтерс сіла на ліжку і прислухалася, а потім знову лягла. Через десять хвилин вона знову почула шум, що доносився з п'ятьми, від підніжжя пагорба.

Белла Вінтерс жила в квартирі на першому поверсі, яка знаходилася на Вандомському пагорбі, неподалік від Еффі-Стріт в Лос-Анджелесі, мешкала тут всього кілька днів, тому поки що все було їй невідоме: цей старий будинок, стара вуличка, старі бетонні сходи, що круто піднімалися вгору від самого підніжжя – рівно сто двадцять сходинок. І саме зараз...

– На сходах хтось є, – сказала Белла сама до себе.

– Що? – спросоння перепитав Сем, її чоловік.

– На сходах якісь люди, – відповіла Белла. – Розмовляють, кричать, ледь не доходить до бійки. Минулої ночі я теж їх чула, і позаминулої, але...

– Кого? – пробубнів Сем.

– Тихо, спи. Я сама подивлюся.

В пітьмі вона підвелася з ліжка, підійшла до вікна, – і справді побачила двох людей, які сварилися, бурчали, кректали – то голосно, то приглушено. Лунали й інші звуки: глухі удари, стукіт, скрегіт, ніби хтось тягнув угору якийсь громіздкий предмет.

– Невже в такий час хтось може переїжджати? – запитала Белла, звертаючись до темряви, до вікна і до себе.

– Сумніваюсь, – пробурчав Сем.

– А схоже...

– На що схоже? – тепер Сем прокинувся остаточно.

– Наче двоє тягнуть...

– Господи, хто і що тягне?

– Тягнуть рояль. По сходах.

– О третій годині *ночі*?

– Двоє людей і рояль. Прислухайся.

Закліпавши очима, чоловік сів і настоївся.

На віддалі, десь на середині схилу, пролунав протяжний звук, який видають рояльні струни від різкого поштовху.

– *Почув?*

– Боже милостивий, ти права. Але навіщо комусь красти...

– Вони не крадуть, вони доставляють.

– *Рояль?*

– Я тут ні при чому, Семе. Вийди і сам запитай. Ні, постривай, я сама.

Закутавшись у халат, вона вискочила за двері і пішла по тротуару.

– Белло, – відчайдушно прошипів Сем їй услід. – Збожеволіла?!

– Що може трапитися вночі з товстою і страшною жінкою п'ятдесяти п'яти років? – кинула вона.

На це Сем нічого не відповів.

Вона безшумно дісталася до краю схилу. Десь внизу чула, як двоє орудували громіздким вантажем. Коли-не-коли він видавав протяжний гул і змовкав. Іноді один із чоловіків щось кричав чи віддавав наказ.

– Ці голоси... – прошепотіла Белла. – Звідкись вони мені знайомі.

У непроглядній пітьмі вона ступила на сходи, які блідою смугою спускалися вниз. Голоси віддавали луною:

– *Знову ти втягнув нас у халепу.*

Белла завмерла. Де ж, дивувалася вона, я чула цей голос тисячу разів!

– Агов! – гукнула вона.

Відраховуючи сходинки, Белла рушила вниз, потім зупинилася.

І нікого не побачила.

Тут її пробрав холод. Незнайомцям було нікуди подітися. Схил був довгим та крутим, а вони волокли важкий, громіздкий рояль, хіба *ні*?

«Чому я *вирішила*, що це рояль? – здивувалася вона. – Я ж тільки *чула* звук. Однак сумнівів немає, це він. До того ж, у ящику».

Вона повільно розвернулася і пішла нагору, сходинка за сходинкою, повільно-повільно, і голоси зазвучали знову, ніби тільки ї чекали, щоби вона пішла геть після того, як їх злякала.

– Що ти робиш? – обурювався один голос.

– Та я тільки... – відказав інший.

– *Штовхай* на мене! – закричав перший.

Другий голос, подумала Белла, він *теж* мені знайомий. І я навіть знаю, що вони говоритимуть далі.

– Гей, ти, – сказало нічне відлуння далеко внизу, – не стій там, *поможи* мені!

– Гаразд! – Белла заплющила очі, відкашлялась і ледь не впала, сідаючи на сходинку, щоби віддихатися, а в думках крутилися чорно-білі кадри. Раптом їй пригадався 1929 рік: вона, ще мале дівча, сидить у кіно, у першому ряду, а високо над головою миготять світлі і темні кадри, вона завмирає, потім сміється, потім знову завмирає і знову сміється.

Вона розплющила очі. Ті два голоси ще відлунювали серед ночі там, кволо вовтузячись із вантажем, і, зневірившись, стукалися при цьому один до одного капелюхами-котелками.

Зельда, подумала Белла Вінтерс. Я за- телефоную Зельді. Вона знає все. Вона скаже мені, що тут діється. Саме так, Зельда!

Повернувшись до будинку, вона набрала З, потім Е, потім Л, Д, А¹ і тут зрозуміла, що робить не те, і почала все спочатку. Телефон дзвонив дуже довго, поки їй не відповів сонний і сердитий голос Зельди, котра жила на півдорозі до центру Лос-Анджелеса.

---

¹ Із технічних і мнемонічних міркувань телефонні номери у США (а згодом і в інших країнах) у 2-й третині ХХ ст. були комбінацією букв і цифр.

- Зельдо, це Белла!
– Сем щойно *помер*?
– Ні, ні. Я перепрошую...
– *Ти* перепрошуєш?
– Зельдо, ти, напевно, гадаєш, що я божевільна, але...
– Ну, божевільна, і що далі?
– Зельдо, за давніх часів, коли в околицях Лос-Анджелеса знімали кіно, тут проходили зйомки в різних місцях, правда ж? У Венеції¹, в Оушен-Парку...
– Чаплін знімався, Ленгдон знімався, і Гарольд Ллойд², звичайно.
– А Лорел і Гарді³?

¹ Мається на увазі американська Венеція. Заснована у 1905 р. як приморське курортне місто, Венеція, злившись у 1926 р. із Лос-Анджелесом, стала одним із його районів. Розташовуючись біля океанського узбережжя, славиться своїми каналами, пляжами та відпочинковою інфраструктурою.

² Йдеться про знаних комедійних акторів американського німого кіно – Чарлі Чапліна (*Charlie Chaplin*, 1889–1977), Гаррі Ленгдона (*Harry Philmore Langdon*, 1884–1944) і Гарольда Ллойда (*Harold Lloyd*, 1893–1971).

³ Стенлі Лорел (*Stan Laurel*) і Олівер Гарді (*Oliver Hardy*) – псевдоніми акторів популярного американського комедійного дуету 1-ї пол. XX ст. Артура Стенлі Джефферсона (*Arthur Stanley Jefferson*, 1890–1965) і Норвелла Гарді (*Norvell Hardy*, 1892–1957).

– Що?

– Лорел і Гарді – у *них* часто були тут зйомки?

– Палмс, вони частенько знімались у Палмсі, і на Мейн-стріт у Калвер-Сіті, і на Еффі-стріт.

– *Еффі*-стріт!

– Не кричи, Белло!

– Ти сказала – на *Еффі*-стріт?

– Звичайно, о Господи, і це о третій ночі!

– На самому *верху* Еффі-стріт?

– Так, правильно – там, де сходи. Це знане місце. Там ще Гарді втікав від музичного ящика, який врешті-решт його наздогнав і перегнав¹.

– Звичайно, Зельдо, *звичайно!* Боже мій, Зельдо, якби ти могла бачити і чути те, що чую я!

---

¹ Йдеться про короткометражний комедійний фільм «*The Music Box*» [Ящик із музикою] з участю Лорела і Гарді, прем'єра якого відбулася у 1932 р. і який того ж року був удостоєний «Оскара». За сюжетом фільму, Лорел і Гарді відчайдушно намагаються затягнути піаніно на верхній поверх по вузькому сходовому прольоту, на який воно навіть боком не влазить.

Зельда нарешті зовсім прокинулася.

– Що відбувається? Ти всерйоз?

– О Господи, так! На сходах зараз, і вчора вночі, і начебто позаминулої ночі, я чула та й зараз чую – двоє чоловіків тягнуть догори... цей рояль.

– Хтось тебе розігрує.

– Ні-ні, вони там. Я виходжу – і ні душі! Проте кроки відлунюють, Зельдо! Чийсь голос каже: «Ще один прекрасний безлад»¹. Це треба було чути!

– Ти п'яна і вирішила мене подратувати, тому що я від них сходжу з розуму.

– Ні-ні! Перестань, Зельдо. Ось послухай. Як тобі?

Десь через тридцять хвилин Белла почувала деренчання допотопового фордика, що пригальмував на задньому дворі. Цей тарантас Зельда купила через любов до старого кінематографу, щоби можна було возити себе по різних місцях, надихаючись для писання статей про минуле німого кіно, і лише про минуле: під'їхати туди,

---

¹ Йдеться про короткометражну комедію «*Another Fine Mess*» [Ще один прекрасний безлад] (1930) з участю Лорела і Гарді.

де перебував Сесіль Де Мілль¹, покружляти навколо володінь Гарольда Ллойда, чи з тріском і гуркотом колувати по знімальних майданчиках «Юніверсалу»², віддати шану кону із «Привиду Опері»³, чи по смакувати сендвічем у відкритому кафе матусі і татуся Кеттл⁴. Такою була Зельда,

---

¹ Сесіль Де Мілль (*Cecil DeMille*, 1881–1959) – американський кінорежисер та продюсер, лауреат премії «Оскар» за картину «Найвеличніше шоу на землі» у 1952 р.

² Мається на увазі кіностудія «Юніверсал» (*«Universal»*). Заснована у 1909 р., вона спочатку здебільшого спеціалізувалася на виробництві малобюджетних серіалів і популярних фільмів жахів, поміж яких були і знаменні «Привид Опері» (1925) і «Дракула» (1931).

³ «Привид опері» (*«The Phantom of the Opera»*) – американський німий фільм жахів, знятий у 1925 р. за однойменним романом французького письменника-детективіста Гастона Леру (1868–1927).

⁴ Матуся і татусьо Кеттл (*Ma and Pa Kettle*) – персонажі популярного «сімейного» комедійного серіалу режисера Чарлза Бартона (*Charles Barton*, 1902–1981) у виконанні акторів Марджорі Мейн (*Marjorie Main*, 1890–1975) і Персі Кілбрайда (*Percy Kilbride*, 1888–1964), що його зняла кіностудія «Юніверсал» у 1947–1957 рр.

яка колись писала у німому світі, в німому часі для «Сільвер скрін»¹.

Вона незграбно пройшла через парадові двері: над неосяжним тулубом, що підтримували ноги, немов колони, виліплені самим Берніні для собору Святого Петра в Римі², – обличчя на подобу місяця вповні.

На даний час на цьому круглому обличчі були однаково розпайовані підозра, сарказм і скептицизм. Але помітивши бліде обличчя і відчужений погляд Белли, вона вигукнула:

– Белло!

– Ти бачиш, я не брешу! – сказала Белла.

– Я бачу!

– Не кричи, Зельдо. Мені й без того страшно і цікаво, страшно і радісно. Ходімо.

---

¹ «Сільвер скрін» («*Silver Screen*») – американський щомісячний журнал, присвячений кіноіндустрії. Виходив друком із листопада 1930 р. по 1970-ті рр. (неперіодично).

² Лоренцо Берніні (*Lorenzo Bernini*, 1598–1680) – італійський архітектор і скульптор, найвидатніший майстер римського і всього італійського бароко, чиї творіння (зокрема, колонида собору Святого Петра у Римі) вражають масштабами і просторовим розмахом.

І обидві жінки попрямували доріжкою туди, де старий схил спускався старими сходишками вниз, у старий Голівуд, і раптом відчули, як навколо них час зробив півколо – і ось уже зовсім інший рік, тому що поруч нічого не змінилося, всі будівлі були такими, якими вони були у 1928 році, і пагорби – якими вони були у 1926 році, і сходи – саме такими, якими їх вилили із цементу у 1921 році.

– Прислухайся, Зельдо. *Там!*

Зельда прислухалася, але спочатку розчула у темряві тільки скрип коліс, схожий на тріщання цвіркуна, потім стогін деревини та гул фортепіанних струн, а відтак один голос почав бідкатися з приводу тієї біди, а інший твердив, що він тут узагалі ні при чому, потім по сходах з глухим стуком упали два капелюхи-котелки, і роздратований голос заявив: «*Ще один прекрасний безлад*».

Приголомшена Зельда ледве не зірвалася вниз. Вхопившись за лікоть Белли, вона схлипнула.

– Це розіграш. Хтось встановив магнітофон або...

– Ні, я перевіряла. Тут тільки сходинки, Зельдо, тільки сходинки!

Сльози котилися по пухкеньких щічках Зельди.

– О Боже, це ж його голос! Я експерт, я божевільна фанатичка, Белло. Це Оллі. Інший голос – Стен. А ти, як не дивно, при своєму розумі!

Голоси внизу звучали то голосніше, то тихіше, і нарешті один із них вигукнув:

– Гей, чому б тобі не допомогти?!

– Боже мій, яке диво! – застогнала Зельда.

– Що це означає? – запитала Белла. – Чому вони тут? Це справді привиди? Чого б це привидам щоночі пертися вгору, штовхати перед собою цей ящик, кожні-сінької ночі? Поясни мені, Зельдо, чому?

Зельда глянула на стрімкий схил і на мить заплющила очі, щоби подумати.

– А з якого дива привиди взагалі кудись лізуть? Покара? Помста? Ні, не ті двоє. Можливо, тут причина у любові, в утраченій любові чи щось подібне. Так?

Перш ніж Белла відповіла, її серце кілька разів калатьнуло:

– Може, їм ніхто не сказав.

– Про що ти?

– А може, чули багато разів, та не вірили, тому що колись у них щось сталося, якась напасть або нездужали, а коли хворієш, усе інше забувається.

– Що забувається?

– Як ми їх любили.

– Вони це знали.

– Невже? Ми, звичайно, казали одна одній, але так і не надумалися їм написати, або помахати рукою, коли вони проїжджали мимо, або хоча б крикнути: «Ми любимо вас!» Як гадаєш?

– До дідька, Белло, вони ж щовечора на телеекранах!

– Ну, це зовсім інше. Тепер, коли їх більше немає, хоча би хтось підійшов до цих сходів, щоб сказати? А якщо ці голосячи чи, правильніше, примари чи хто вони там є, тут щовечора впродовж багатьох років штовхають цей ящик із роялем, і нікому не спадає на думку пошепки, а то й на повний голос закричати, як ми їх любили всі ці роки. Чому?

– Справді, чому? – Зельда втупилася у безкрайню імлу, де, певно, маячили тіні,

і між ними начебто хитнувся якийсь недоладно рояль. – Ти права!

– Якщо я права, – обізвалася Белла, – і якщо ти зі мною згодна, нам залишається тільки одне...

– Нам з тобою?

– А кому ж іще? Тихіше. Ходімо.

Вони зійшли на сходинку нижче. Тієї ж миті тут і там у вікнах почало спалахувати світло. Деся розсунулись сітчасті двері і голос обурено закричав у ніч:

– Гей, що відбувається?

– Що за шум?

– Ви знаєте, котра година?

– Господи, – зашепотіла Белла, – тепер їх почули всі!

– Ні, ні! – Зельда почала перелякано озиратися. – Вони все зіпсують!

– Я викликаю поліцію! – І вікно із грюкотом зачинилося.

– Господи, – видихнула Белла, – якщо нагряне поліція...

– То що?

– Все піде нанівець. Якщо хтось і повинен їм сказати, щоби вони перепочили і не шуміли, то це ми з тобою. Ми їх не образимо, чи не так?

– Гадаю, ні, але...

– Ніяких «але». Тримайся за мене. Йдемо.

Внизу перемовлялися два голоси, рояль заходився в гикавці, коли вони обережно спускалися сходинка за сходинкою, у них пересохло в роті, серце калатало, мов навіжене, а непроглядна темрява пропускала лише слабке світло ліхтаря біля підніжжя сходів – єдине освітлення вулиці, але він був так далеко, що сумував на самоті, чекаючи, поки зарухаються тіні.

Вікна гриміли одне за одним, скреготали сітчасті двері. У будь-яку мить зверху могла обрушитися лавина протесту, галасливих криків, а то й пострілів, і все це зникне назавжди.

З цією думкою жінки міцно обнялися, так що, здавалося, кожна вирішила витрусити з іншої потрібні слова, щоби виступити проти гніву.

– Зельдо, скажи їм хоч щось, не мовчи.

– Що?

– Та що завгодно! Вони образяться, якщо ми не...

– Вони?

– Ти знаєш, про кого я. Треба їх підтримати.

– Гарзд. Ісусе! – Зельда завмерла, заплющила міцно очі, щоби віднайти потрібні слова, а тоді розплющила їх і промовила: – Привіт.

– Голосніше.

– Привіт, – гукнула вона, спочатку тихенько, потім трохи голосніше.

У темряві внизу зашелестіли тіні. Один голос зробився рішучішим, інший стих, а невидимий рояль награвав щось своє потаємне.

– Не бійтеся, – продовжувала Зельда.

– Добре. Давай далі.

– Не бійтеся, – осмілівши, повторила Зельда. – Не зважайте на тих крикунів. Ми вас не скривдимо. Це ж ми! Я – Зельда, навряд чи ви мене пам'ятаєте, а це Белла, ми знаємо вас віддавна, змалку, і завжди вас любили. Час минув, але ми вирішили вам про це сказати. Ми любили вас і тоді, коли ви перебували у пустелі, чи на кораблі з привидами, чи коли намагалися продати різдвяні ялинки, ходячи від дверей до дверей, чи коли застрягли

в автомобільному заторі і відривали у машин фари¹ – і ми продовжуємо вас любити, чи не так, Белло?

Морок вичікував, причаївшись внизу.

Зельда тицьнула Беллу в плече.

– Так! – вигукнула Белла. – Це правда! Ми вас любимо.

– Не знаємо, що ще сказати.

– Але ж і цього достатньо, чи не так? – Белла схвильовано подалася вперед. – Правда достатньо?

Нічний вітерець шелестів у траві і листі довкола сходів і нижче, де завмерлі тіні із ящиком поміж ними задивилися вгору на двох жінок, котрі чомусь розплакалися. Перші сльози ковзнули по щоках Белли, і коли Зельда це відчула, то теж схлипнула.

– Отож тепер, – сказала Зельда, дивуючись, що вона ще може підбирати слова, принаймні їй вдалося сказати: – ... ми хочемо, щоби ви знали: вам не потрібно сюди повертатися. Не потрібно пхатися

¹ Алюзія на фільми з участю Стенлі Лорела й Олівера Гарді, а саме: «*Sons of the Desert*» [Сини пустелі] (1933), «*The Live Ghost*» [Живий привид] (1934), «*Big Business*» [Прибуткове місце] (1929) і «*Two Tars*» [Два матроси] (1928).

догори й чекати. Ось що ми хочемо сказати, розумієте? Ви ж хотіли почути такі слова на цьому пагорбі, на сходах, тому й приходили сюди ночами і тягли вгору рояль, у тім то й річ, правильно? Врешті ми з вами зустрілися: тепер все сказано. Тому відпочивайте, любі друзі.

– О ти, Оллі, – додала Белла сумним-пресумним шепотом. – О Стен, Стенлі.

Рояль, що ховався у темряві, неголосно забринів струнами, скрипнув старою деревиною.

А потім сталося найнеймовірніше. У темряві здійнялись чиїсь крики і пролунав страшенний грюкіт, коли дерев'яний ящик загуркотів вниз по схилу, східцями, відповідаючи акордом на кожен удар; він перекидався і набирив швидкість, а попереду стрімголов мчали два силуети, тікаючи від оскаженілого музичного звіра, голосили, спотикалися, репетували, проклинали долю, волали до небесних сил, нижче і нижче, залишаючи позаду четвертий, шостий, восьмий, десятий десяток сходинок.

Посередині сходів, прислухаючись, ловлячи кожен порух, скрикуючи, голося-

чи і регочучи, підтримували одна одну дві жінки, у яких перехоплювало подих, коли вони намагалися розгледіти – і майже вірили, що розгледіли – як три обриси котилися вниз, як тікали два силуети, товстий і тонкий, як рояль із ревом наосліп стрибав за ними, безглуздий та недоладний, як внизу раптово згас самотній ліхтар, ніби убитий, а тіні полетіли далі, рятуючись від хижого звіра.

Залишившись удвох, жінки дивилися вслід і захиналися сміхом, поки не заплакали, і ридали, поки знову не сміялися, аж раптом обличчя Зельди пройняв страх, немовби поряд прогримів постріл.

– Господи! – закричала вона розпачливо, кинувшись вперед. – Почекайте, ми не те сказали, ми не хотіли... не зникайте *назавжди!* Ах, звичайно, йдіть, щоби сусіди могли виспатися. Але раз на рік... *чуєте?* Раз на рік, вночі, рівно через рік і потім щороку, неодмінно повертайтеся сюди. Це нікому не завдасть клопоту. А ми говоритимемо вам знову й знову. І не забудьте свій ящик, а ми з Беллою будемо чекати вас на цьому місці, правда, Белло?

– Еге ж, чекатимемо!

На сходах, що вели у чорно-білий німий Лос-Анджелес, запало тривале мовчання.

– Гадаєш, вони почули?

Жінки прислухались.

І тут звідкись далеко вниз пролунав ледь чутний звук двигуна, ніби прокинулась старовинна автівка, а потім промайнула якась химерна музика, яку вони чули в дитинстві на денному сеансі. Але відразу ж змовкла.

Через якийсь час вони попленталися вгору по сходах, витираючи сльози паперовими носовичками. Потім обернулися, щоби наостанок вдивитися у темінь.

– Знаєш, що я скажу? – промовила Зельда. – Я гадаю, що вони почули.

Примітки

ЯГОДА НА ДНІ ЧАШІ

Психологічне оповідання «Ягода на дні чаші» («The Fruit at the Bottom of the Bowl») вперше було опубліковане у 1948 р., у листопадовому номері американського спеціалізованого часопису «Детектив бук» (Detective Book), під первісною назвою «Touch and Go!» [Торкайся і тікай!]. Поміж інших публікацій у часописах: «Еллері Квінс містері мегазін» (Ellery Queen's Mystery Magazine) (січень 1953), «Аргосі» (Argosy) (Великобританія, березень 1954), «Кевел'є» (Cavalier) (лютий 1960) – під назвою «Ягода на дні чаші» («The Fruit at the Bottom of the Bowl»); і в журналі «Мен» (Men) (березень 1962) – як «The Last Fingerprint» [Останній відбиток пальця]. Згодом увійшло до оригінальних збірників «The Golden Apples of the Sun» [Сонце – яблука злотаві] (1953), «The Vintage Bradbury» [Вінтажний Бредбері] (1965), «Twice Twenty-two» [Двічі по двадцять два] (1966), «Classic Stories 1: From the Golden Apples of the Sun and R Is for Rocket» [Класичні оповідання 1: від «Сонце – яблука злотаві» до «Р – означає “ракета”»] (1990), «The Golden Apples of the Sun and Other Stories» [«Сонце – яблука злотаві» й інші оповідання] (1997) і «Bradbury Stories: 100 of His

Most Celebrated Tales» [Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій] (2003).

Крім того, оповідання ввійшло у міжавторські антології «Ellery Queen's 1962 Anthology» [Антологія Еллері Квін 1962] (1962), «Ellery Queen's 12» [Еллері Квін 12] (1964), «Best Murder Stories» [Кращі оповідання про вбивства] (Великобританія, 1965), «Mystery and Suspense Stories» [Містичні та пригодницькі оповідання] (Великобританія, 1977), «Murder Most Foul» [Убивство – річ гидка] (1984).

Оповідання лягло в основу першого епізоду другого сезону антологічного телесеріалу «The Ray Bradbury Theater» [«Кіно Рея Бредбері», 1985–1992], зрежисованого у 1988 р. Гілбертом Шилтоном, а також було адаптоване для коміксів (1953).

Українською мовою перекладено вперше.

ПОГРАЙМОСЯ В ОТРУТУ!

Перша публікація психологічного оповідання в жанрі горор «Пограймося в отруту!» («Let's Play "Poison"») відбулася на сторінках липневого номеру журналу «Вірд тейлс» (Weird Tales) у листопаді 1946 р., а наступного року воно було репринтно перевидане у канадському варіанті цього ж журналу. Поміж інших публікацій у часописах: «Майк Шейнс містері мегазін» («Mike Shayne's Mystery Magazine») – листопад 1962.

Оповідання представлене в авторських збірниках «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947), «The Small Assassin» [Маленький убивця] (1962), «Рей Бредбері» [Ray Bradbury] (1975) і «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій] (2003). Окрім того, воно ввійшло у серійний збірник «All Mystery» [Всі таємниці] (жовтень-грудень 1950) та міжавторські антології «Weird Tales: 32 Unearthed Terrors» [«Вірдеїлс»: 32 розкопаних жахіття] (1988, редактори – Мартін Грінберг, Роберт Вайнберг і Стефан Дземьянович) і «The Little Monsters» [Маленькі чудовиська] (1969, редактори – Роджер Елвуд і Вік Гідалія).

Було адаптоване для телеекрана («Кіно від Рея Бредбері» / The Ray Bradbury Theater, 1992) та коміксів (1953).

Українською мовою перекладено вперше.

ЛЯДА НА ГОРИЩЕ

Перша публікація психологічного оповідання в жанрі горор «Ляда на горище» («Trapdoor») відбулася на сторінках жанрового щомісячного журналу «Омні» (Omni) у квітні 1985 р. Згодом воно ввійшло до оригінальних збірок письменника «The Toynbee Convector» [Конвектор Тойнбі] (1988) і книги вибраного «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій]

(2003), а також було адаптоване для коміксів (жовтень 1993 р.).

Українською мовою перекладено вперше.

МОРСЬКА МУШЛЯ

Перша публікація написаного у 1943 р. фантастичного оповідання «Морська мушля» («The Sea Shell») відбулася у січні 1944 р. на сторінках бульварного фантастичного журналу «Вірдейлс» (Weird Tales). У подальшому оповідання ввійшло до антології «The Fantastic Pulps» [Фантастичні перетворення] (1975, редактор – Пітер Гейнінг), а також до авторського збірника «Dark Carnival» [Темний карнавал] (2001) і книги вибраного «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [«Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій»] (2003).

Українською мовою перекладено вперше.

ВОДОСТІК

Містичне оповідання «Водостік» («The Cistern») уперше з'явилося на сторінках популярного американського жіночого журналу «Мадемуазель» (Mademoiselle) у травні 1947 р. Також друкувалося в оригінальних збірниках Рея Бредбері «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947), «The October Country» [Жовтнева країна] (1955) і книзі вибраного «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [«Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій»] (2003).

Про передісторію написання оповідання Р. Бредбері згадував: «Мою уяву завжди вражав той факт, що під багатьма містами течуть підземні ріки. Зараз я закінчую свій новий роман [“Давайте всі вб’ємо Констанцію”], де дія відбувається там само, під Лос-Анджелесом, у тунелі під руслом, яке наповнюється тільки під час дощу. Драматична сцена розігрується на підземній висхлій ріці, яка починається від Білона-Крік і проходить під містом, досягаючи – ні багато ні мало – Глендейла і Голівуда. Виходиш через кружало люка – й ось він, океан, за два кроки. Я саме пишу цю сцену».

Українською мовою перекладено вперше.

БАЖАННЯ

Містичне оповідання «Бажання» («The Wish») вперше з’явилося на сторінках журналу «В’юменс Дей» (Woman’s Day) у грудні 1973 р. Згодом увійшло до авторського збірника «Long After Midnight» [Далеко за північ] (1976) і книги вибраного «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [«Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій»] (2003).

Українською мовою перекладено вперше.

СОРТУВАЛЬНИК

Фантастичне оповідання в жанрі горор «Сортувальник» («The Handler») було написане у 1946 р., а вперше опубліковане на сторін-

ках бульварного фантастичного журналу «Вірд тейлс» (Weird Tales) у січні 1947 р. Поміж інших публікацій у часописах: у березні 1959 р. в «Сет-лайт сáйєнс фікшн» (Satellite Science Fiction).

Також друкувалося в авторських збірниках «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947), «Маленький убивця» [The Small Assassin] (1962), книзі вибраного «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій] (2003) і низці антологій «страшних оповідань»: «Br-r-r!» [Бр-р-р!] (1959, редактор – Грофф Конклін), «The Unexpected» [Неочікуване] (1961, редактор – Лео Маргвеліс), «Tales of Terror» [Оповіді жаху] (1967, редактор – Курт Зінгер), «Bloch and Bradbury» [Блох і Бредбері] (1969, редактор – Курт Зінгер), «Fever Dream: and other Fantasies» [«Марення в гарячці» та інші фантастичні твори] (1970, редактори – Курт Зінгер, Рей Бредбері, Роберт Блох), «The House in the Valley & Other Tales of Terror» [«Будинок у долині» та інші жахливі історії] (1970, редактор – Курт Зінгер), «Whispers from Beyond» [Шепіт із потойбіччя] (1972, редактор – не вказаний).

Оповідання було адаптоване для коміксів (1953) і телеекрана («Кіно від Рея Бредбері» / The Ray Bradbury Theater, 26 жовтня 1992).

Про історію написання «Сортувальника» сам автор сказав таке: «Гадаю, що повз це кладовище я проходив постійно. Мій приятель Едді замешкував через квартал. Це був

найближчий мій приятель, і всі три роки – із 1935-го по 1937-ий – я проводив більше часу у нього вдома, ніж у себе. Так і дружать, хіба ні? Чотири, а то і п'ять днів на тиждень ми з ним були нерозлучними – і блукали по всьому Лос-Анджелесі. Але вечорами, провівши його додому, я щоразу проминав кладовище, і цілком зрозуміло, що у моїй голові роїлися різні думки про могили, справді. Розвинулося щось на кшталт параної, властивої хлопчуру, а пізніше – і дорослому: ми ж бо у певному сенсі всі параноїки. Думка про те, що покійників ховають цілими рядами, зачаровувала. Впевнений, що породжена вона саме спалахом параної, коли якогось надвечір'я мені пригадалося це кладовище».

Українською мовою перекладено вперше.

ЖІНКА НА ГАЛЯВИНІ

Містично-психологічне оповідання «Жінка на галявині» («That Woman on the Lawn») уперше було опубліковане у журналі «Мéгазін оф фéнтезі енд сáйєнс фікшн» (The Magazine of Fantasy and Science Fiction) у серпні 1996 р. Відтак з'явилося в авторських збірниках «Quicker Than The Eye» [На змиг ока] (1996) і «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [«Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій»] (2003).

Українською мовою перекладено вперше.

ОСТАННЯ РОБОТА ХУАНА ДІАЗА

Страшне оповідання «Остання робота Хуана Діаза» («The Lifework of Juan Diaz») було написано Р. Бредбері під враженням своєї подорожі до Мексики із другом Грантом Бічем у 1945 р., зокрема, від відвідин катакомб у містечку Гуанахуато, відомих своїми численними муміями. Вперше було опубліковане у журналі «Плейбой» (Playboy) за вересень 1963 р. Згодом увійшло до оригінального збірника «The Machineries of Joy» [Машинерія радості] (1964) і книги вибраного «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [«Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій»] (2003), а також до тематичної антології «The Playboy Book of Horror and the Supernatural» [«Плейбоївська» книжка страхітного і надприродного] (1967). У жовтні 1964 р. оповідання було адаптоване для телесеріалу каналу Ен-бі-сі «Альфред Гічкок представляє» (Alfred Hitchcock Presents).

Українською мовою перекладено вперше.

УСМІХНЕНІ ЛЮДИ

«Насильства тут дещо забагато. Гадаю, це була одна із тих історій (у мене таких більшість), у яких не вгадаєш розв'язку. Я ось не вгадую. Це цікаво, читача це захоплює. Для цього мені довелося добре продумати ситуацію з родиною й оповідачем. Потрібно було створити довкола

нього якусь особливу напругу. Ні, моя сім'я тут ні до чого: мої мама і тато були чудовими людьми», – згадував письменник про історію створення психологічного оповідання в жанрі «горор» «Усміхнені люди».

Оповідання вперше було опубліковане у травневому номері журналу «Вірд тейлс» (Weird Tales) за 1946 р., згодом воно з'являлося у січневому номері «Майк Шейнс містері мегазін» (Mike Shayne's Mystery Magazine) за 1971 р., засновником якого був письменник-детективіст Бретт Галлідей (1904–1977), і восени 1973 р. – ще раз в уже згадуваному «Вірд тейлс» (Weird Tales).

Окрім того, оповідання входило в авторські збірники «Dark Carnival» [Темний карнавал] (1947), «The Small Assassin» [Маленький убивця] (1962) і книгу вибраного «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій] (2003), а також у міжавторські антології «The Night Side» [Нічна сторона] (1947, редактор – Август Дерлет), «Giant Mystery Reader» [Розгадувач великої таємниці] (1951) і «The 10th Fontana Book of Great Horror Stories» [10-та книга великих і страшних оповідань від видавництва «Фонтана»] (1977, редактор – Мері Денбі).

Українською мовою перекладено вперше.

ОХОПЛЕНИЙ ПОЛУМ'ЯМ

Реалістичне оповідання з елементами містики «Охоплений полум'ям» («The Burning Man»),

що входить до автобіографічного «грінтаунського» циклу, вперше було опубліковане іспанською мовою під назвою «El Hombre que Ardea» 31 липня 1975 року у розважальному аргентинському журналі «Gente», відтак англійською мовою було видрукуване в авторській антології «Long After Midnight» [Далеко за північ] (1976), у другому томі антології Томаса Дарвуда «Ariel: The Book of Fantasy» [«Аріель: Книга фантастики»] (1977), «New Stories from the Twilight Zone» [Нові історії із Зони Сутінків] (1991, редактор – Мартін Гаррі Грінберг) та авторських антологіях «I Sing the Body Electric!» [Я співаю про тіло електричне!] (1998) і «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [«Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій»] (2003).

Оповідання лягло в основу дев'ятнадцятого епізоду першого сезону британсько-канадсько-американського телевізійного серіалу «Зона сутінків» («The Twilight Zone», 1985–1989), режисер епізоду – Джей Д. Фейгельсон. Прем'єрний показ епізоду відбувся у Великій Британії 15 листопада 1985 р.

Українською мовою перекладено вперше.

ЩЕ ОДИН ПРЕКРАСНИЙ БЕЗЛАД

Містичне оповідання «Ще один прекрасний безлад» («Another Fine Mess») належить до міні-циклу «Лорел і Гарді» («Laurel and Hardy»), куди іще входять оповідання «Лорел і Гарді: історія кохання» («The Laurel and Hardy Love

Affair») (1987) і «The Laurel and Hardy Alpha Centauri Farewell Tour» [Прощальна подорож Лорела і Гарді до Альфи Центавра] (2000). Вперше було опубліковане у журналі «Мéгазін оф фéнтезі енд сáйєнс фікшн» (The Magazine of Fantasy and Science Fiction) у квітні 1995 р. Згодом оповідання ввійшло в авторські збірники «Quicker Than The Eye» [На змиг ока] (1996), «Bradbury Stories: 100 of His Most Celebrated Tales» [Оповідання Бредбері: 100 його найзнаменитіших історій] (2003), а також у ювілейну антологію журналу «Мéгазін оф фéнтезі енд сáйєнс фікшн» (The Magazine of Fantasy and Science Fiction) – «The Best From Fantasy & Science Fiction: The Fiftieth Anniversary Anthology» [Найкраще із «Фентезі та наукова фантастика»: Антологія до 50-літнього ювілею] (1999, редактори – Гордон ван Гельдер і Едвард Л. Ферман), в антології «The Mammoth Book of Modern Ghost Stories» [Велетенська книга модерних історій із привидами] (2007, редактор – Пітер Гейнінг) і «Ghost Stories» [Історії з привидами] (2008, редактор – Пітер Вашингтон).

Українською мовою перекладено вперше.

Зміст

Ягода на дні чаші. <i>Переклав Дмитро Кузьменко</i>	3
Пограймося в отруту! <i>Переклала Олена Кіфенко</i>	24
Ляда на горище. <i>Переклала Ольга Безкаптурна</i>	36
Морська мушля. <i>Переклала Ольга Безкаптурна</i>	57
Водостік. <i>Переклала Олена Кіфенко</i>	72
Бажання. <i>Переклала Марта Щавурська</i>	88
Сортувальник. <i>Переклала Ольга Безкаптурна</i>	102
Жінка на галявині. <i>Переклала Марія Шурпик</i>	125
Остання робота Хуана Діаза. <i>Переклав</i> <i>Володимир Чернишенко</i>	151
Усміхнені люди. <i>Переклали Анатолій Пітик</i> <i>і Катерина Грицайчук</i>	173
Охоплений полум'ям. <i>Переклав Віталій Мюнхен</i>	193
Ще один прекрасний безлад. <i>Переклала Марія Шурпик</i>	208
Примітки.....	228

Літературно-художнє видання

Серію «Маєстат слова»
засновано 2004 року

БРЕДБЕРІ Рей

ПОГРАЙМОСЯ В ОТРУТУ!

Оповідання

Переклад з англійської

Головний редактор *Богдан Будний*
Літературний редактор *Борис Щавурський*
Коректор *Донара Пендзей*
Обкладинка *Лілії Рейко*
Технічний редактор *Неля Домарецька*
Комп'ютерна верстка *Галини Кузів*

Підписано до друку 20.10.2016.

Формат 62x76/32

Папір офсетний. Гарнітура CentSchbook.

Умовн. друк. арк. 6,53.

Умовн. фарбо-відб. 6,53.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529,
м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48

office@bohdan-books.com

www.bohdan-books.com

“КНИГА ПОШТОЮ” А/С 529
м. Тернопіль, 46008
т. (0352) 287489, 511141,
0673501870, 0667271762
mail@bohdan-books.com

м. Київ, т/ф (044) 2968956, nk-bogdan@ukr.net
м. Тернопіль, т/ф (0352) 430046, 520607
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com